

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ім. К. Д. УШИНСЬКОГО

Лінгвістичні науки

Збірник наукових праць

№ 24

Видається з липня 2005 року

Виходить два рази на рік

Одеса
“Астропринт”
2017

Засновник: Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Корольова Тетяна Михайлівна**, д-р філол. наук,
проф., зав. кафедри перекладу і теоретичної та приклад-
ної лінгвістики ДЗ “ПНПУ ім. К. Д. Ушинського”;
Відповідальний секретар: **Юхимець Світлана Юріївна**, канд. пед. наук, доцент ка-
федри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики
ДЗ “ПНПУ ім. К. Д. Ушинського”

Члени редколегії:

Богущ Алла Михайлівна, академік НАПН
України, д-р пед. наук, проф., зав.
кафедри дошкільної педагогіки ДЗ
“ПНПУ ім. К. Д. Ушинського”;

Бріцин Віктор Михайлович, д-р філол.
наук, проф. Інституту мовознавства
ім. О. О. Потебні НАН України;

Гуменний Микола Хомич, академік
АН ВШ України, д-р філол. наук,
проф., зав. кафедри української та
зарубіжної літератури ДЗ “ПНПУ
ім. К. Д. Ушинського”;

Карпенко Олена Юріївна, д-р філол.
наук, проф. кафедри перекладу і
теоретичної та прикладної лінгвіс-
тики ДЗ “ПНПУ ім. К. Д. Ушин-
ського”;

Мартинова Раїса Юріївна, член-корес-
пондент НАПН України, д-р пед.
наук, проф., зав. кафедри західних і
східних мов та методики їх навчання
ДЗ “ПНПУ ім. К. Д. Ушинського”;

Науменко Анатолій Максимович, д-р
філол. наук, проф., зав. кафедри теорії
та практики перекладу і німецької
філології Чорноморського державно-
го університету ім. Петра Могили;

Образцова Олена Михайлівна, д-р філол.
наук, проф. кафедри перекладу і теор-
етичної та прикладної лінгвістики
ДЗ “ПНПУ ім. К. Д. Ушинського”

Озерова Ніна Григорівна, д-р філол.
наук, проф. Інституту мовознавства
ім. О. О. Потебні НАН України

Статті в збірнику надані в авторській редакції

Усі матеріали збірника представлені на сайті:
<http://www.pdpu.edu.ua/ukr/izd/index.html>

© Державний заклад “Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського”, 2017

Від редакційної колегії

У 2005 році почав друкуватися збірник наукових праць Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського — Науковий вісник, серії “Лінгвістичні науки”, затверджений ДАК України як фахове видання. За цей час вийшло 24 номери Наукового вісника ПНПУ вищевказаного напрямку, у яких представлені результати наукових досліджень лінгвістів України та зарубіжжя. Серед авторів статей, що надруковані в збірнику, слід назвати таких відомих мовознавців України, як д-р філол. наук, проф. Бровченко Т. О., д-р філол. наук, проф. Валігура О. Р., проф. Глушенко В. А., д-р філол. наук, проф. Гудманян А. Г., д-р філол. наук, проф. Зімобря М. І., д-р філол. наук, проф. Каліта А. А., д-р філол. наук, проф. Карпенко О. Ю., д-р філол. наук, проф. Кияк Т. Р., д-р філол. наук, проф. Корольова Т. М., д-р філол. наук, проф. Мизецька В. Я., д-р філол. наук, проф. Наumenко А. М., д-р філол. наук, проф. Образцова О. М., д-р філол. наук, проф. Семенюк О. А., д-р філол. наук, проф. Стеріополо О. І., д-р філол. наук, проф. Таранець В. Г., д-р філол. наук, проф. Тищенко О. В., д-р філол. наук, проф. Чередниченко О. І. Серед зарубіжних вищих навчальних закладів, які брали активну участь в роботі редакційної колегії збірника, насамперед слід відмітити Харбінський інженерний університет, Стамбульський університет, Ягеллонський університет (Краків), Карлів університет (Прага) та ін.

Варто зазначити велике значення регулярного видання збірника для своєчасної публікації робіт молодих вчених різноманітних регіонів України. Це представники відомих наукових шкіл Винниці, Дрогобича, Києва, Кіровограда, Львова, Миколаєва, Одеси, Рівного, Слов'янська і багатьох інших міст. Результати наукових розвідок, що представлені в збірнику, сприяють успішному захисту наукових робіт в спеціалізованій вчентій раді К. 41.053.05 із захисту кандидатських дисертацій за спеціальностями 10.02.15 — загальне мовознавство та 10.02.16 — перекладознавство.

Велику допомогу редакційній колегії у підготовці матеріалів для збірника надає секція теоретичної та прикладної лінгвістики Південного регіонального центру НАН і МОН України, яка була створена у 2005 році на базі кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики. До завдань секції включено координацію наукових та практичних розробок у Південному регіоні України у галузі теоретичної і прикладної лінгвістики, які спрямовані на розширення сфери використання інноваційних мовленнєвих технологій у різноманітних галузях наукової, професійної та суспільно-політичної діяльності; організацію міжнародних та всеукраїнських конференцій з проблем сучасних мовленнєвих технологій, експериментальних методів обробки мовленнєвого сигналу. Одним з пріоритетних напрямків роботи секції є також координація заходів щодо підготовки спеціалістів з перекладу для галузей економіки, які потребують фахівців з перекладу технічної та наукової літератури у Південному регіоні України. Планується друкувати інформацію про розвиток кожної з названих проблем у збірнику Наукових праць ПНПУ ім. К. Д. Ушинського.

За 13 років існування збірника науковцями кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики ПНПУ ім. К. Д. Ушинського було проведено 12 міжнародних конференцій, присвячених проблемам сучасних мовленнєвих технологій. Статті, у яких відображені результати найбільш важливих філологічних досліджень, надруковані у збірниках наукових праць “Науковий вісник, серії “Лінгвістичні науки”.

Творчий підхід колективу редакційної колегії до рішення широкого кола завдань, що ставить перед ними робота над матеріалами вісника, надає можливість активного співробітництва з представниками різних наукових шкіл та напрямів в мовознавстві. Бажаємо авторам наукових статей успіхів в досягненні суттєвих результатів у проведенні досліджень в галузі філологічних наук, а також в особистому житті, і хочемо виразити надію на подальшу успішну співпрацю.

*SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER KOSTIANTYN
DMYTROVYCH USHYNSKY
200TH ANNIVERSARY*

South Ukrainian National Pedagogical University named after Kostiantyn Dmytrovych Ushynsky reached a special milestone — 200 years of publicity, ideas and achievements that continue to develop and benefit the system of education in Ukraine.

It is one of the oldest educational institutions of Ukraine and the first one on the northern Black Sea coast. Pursuant to the Decree of the Emperor Alexander I on May 2, 1817 the University started its activity as a Pedagogical Institute — a structural unit at the Richelieu Lyceum.

The University makes distinctive contributions to our society in learning, teaching and engagement. Its reputation for outstanding academic achievement is known world-wide and reflects the intellectual achievements of the students, as well as the research results gained by the staff of the University.

Since its establishment more than 100,000 specialists employed in the educational system of our country and thirty other countries have been trained within its walls.

Every year the University supports more than thirty international and Ukrainian scientific conferences organization.

Currently, according to different ratings, the University is among the leaders of pedagogical universities and is granted high awards, namely those of the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Education and Science of Ukraine and others.

The 200th Anniversary was celebrated by the 3rd International Congress “Global Challenges of Pedagogical Education in Academic Space”.

Liliya Hrynevych, the Minister of Science and Education of Ukraine, held a meeting with the teaching staff and the students of the university, congratulated them on the anniversary and gave out the awards.

At the plenary meeting of the congress that began on May 19, 2017 conceptual approaches to modern teacher training were considered, special attention was paid to the problems of teacher training system models at specialized universities and the perspectives of modernizing the teacher training system.

The plenary session was opened by the rector of the K. D. Ushynsky University academician Oleksiy Chebykin. Oleksiy Chebykin stated that such forums devoted to solving relevant issues of a modern teacher training process are held every five years. The rector emphasized the contribution of other countries' achievements in this field. Consideration of the approaches demonstrated at the congress allows to outline the perspectives of a new school development.

The participants of the congress discussed the problems of the pedagogical education peculiarities and approaches to professional teacher training abroad. The representatives of Ukraine, Israel, USA, Georgia, Moldova, Belarus, Korea and China provided information on innovative ways, modern tendencies and development prospects of the pedagogical education at universities.

The rector of the K. D. Ushynsky University academician Oleksiy Chebykin presented a new teacher training model that implements systematic activity oriented approach. The model presupposes gradual increase in professional training from the first to the last year of study. Moreover, a fundamental change in the concept aimed at development of competences of professional and pedagogical activity is introduced. The model stipulates refocusing of the traditional teacher training system. The teacher as an administrator and a manager is to be transformed into an organizer of the students' common activities; the teacher as a transmitter of knowledge is to become a developer of educational activity, an innovator able to implement the latest educational technologies; pedagogical students' primary empirical mentality is to be converted into theoretical and creative pedagogical ones. The proposed model contributes to the development of such common competences as organizational, individual designing and individual creative ones.

The Congress included symposia, conferences, platforms, the festival of pedagogical innovations and workshops. The platforms were as follows: the platform of rectors of pedagogical universities and deans of pedagogical faculties "Strategic Dialogues Concerning Global Challenges for the System

of Training Teachers of Tomorrow”, the platform of postgraduate education specialists “Possibilities for Upgrading the System of Teachers’ Professional Advancement”. Conferences included the following items: “Implementation of Advanced Experience of USA Universities in the System of Pedagogical Education in Ukraine”, “Psycho-Pedagogical Principles of Future Teachers’ Professional Development”, “Training Future Primary School Teachers: Contemporary Challenges”, “Training and Professional Development of Mathematics Teachers: on the Way to New School”, “Scientific and Methodological Framework of Teaching Exact and Engineering Sciences in the System of Higher Education: Physics, Mathematics and Computer Sciences” (16–19 May 2017), “Contemporary Trends of Training Future Teachers in Art Education”. Symposiums were represented as follows: “Preschool Education: Realia and Opportunities for Training Future Specialists”, “Training Future Chinese Teachers in Multicultural Space”, “Global Dimensions of Psychological Training of Specialists in the System of University Education”, “Global and Informational Influences on the System of Philologist Teachers’ Training”, “Topical Issues in Training Physical Education Teachers”. The authors of the best presentations were awarded the certificate of an educator-innovator.

ГЕРМЕНЕВТИКА У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті акцентується увага на проблемах перекладу у площині досліджень герменевтики, яку розглядаємо як методологію у перекладацькій діяльності, вчення про інтерпретацію текстів, як складову трансляції інформації у комунікативному аспекті. Актуальність проведеного дослідження зумовлена особливою увагою сучасного мовознавства до недостатньо вивчених питань герменевтики, які пов'язані з проблемами передачі семантики інішомовного тексту при перекладі.

Процес перекладу у площині герменевтики характеризується як процес пошуку і прийняття оптимального рішення, що відповідає певному набору функціональних критеріїв, які можуть приймати різні варіативні форми. Перекладач здійснює низку специфічних перекладацьких дій: вибір мовних засобів і способів вираження у мові перекладу, заміну і компенсацію безеквівалентних одиниць. Сам пошук оптимального рішення відбувається за допомогою методу "проб і помилок". Перекладач завжди виступає у ролі інтерпретатора. В межах кожного окремого висловлювання йому необхідно мисленнєво реконструювати як понятійні ситуації, так і мисленнєво-мовленнєві дії автора, які вербалізовані у даному тексті.

Ключові слова: герменевтика, інформація, інтерпретація, текст, переклад, комунікація.

В статье акцентируется внимание на проблемах перевода в области герменевтики, понимаемой как методология в деятельности переводчика, учение об интерпретации текстов, как составляющую трансляции информации в коммуникативном аспекте. Актуальность проведенного исследования обусловлена особым вниманием современного языкознания к недостаточно изученным вопросам герменевтики, связанным с проблемами передачи семантики иноязычного текста при переводе.

Процесс перевода в аспекте герменевтики рассматривается как процесс поиска и принятия оптимального решения, что отвечает определенному набору функциональных критериев перевода, которые могут принимать разные вариативные формы.

Переводчик осуществляет ряд специфических переводческих действий: выбор языковых средств и способов выражения в языке перевода, замену и компенсацию безэквивалентных единиц. Сам поиск оптимального решения происходит при помощи метода “проб и ошибок”. Переводчик всегда выступает в роли интерпретатора. В границах каждого отдельного высказывания ему необходимо мысленно реконструировать как понятийные ситуации, так и мысленно-языковые действия автора, которые вербализованы в данном тексте.

Ключевые слова: герменевтика, информация, интерпретация, текст, перевод, коммуникация.

The article is devoted to the problems of translation in the field of hermeneutics which is understood as a methodology in the interpreter's activity, a doctrine of text interpretation, as a component of information transmission within a communicative aspect. The relevance of the study is stipulated by a special attention of modern linguistics to insufficiently researched issues of hermeneutics related to the problems of transfer of foreign language text semantics in translation.

The process of translation in the aspect of hermeneutics is regarded as the process of search and optimal decision-making, which corresponds to a specific set of functional criteria of translation which can take divergent forms.

A translator carries out a number of specific translation activities: the choice of linguistic means and means of expression in the target language, substitution and compensation of non-equivalent units. The search for an optimal solution itself is carried out by means of the “trial and error” method. A translator always acts as an interpreter. Within every translator's utterance he / she must reconstruct in mind both author's conceptual situations and mentally linguistic actions which are verbalized in a certain text.

Key words: hermeneutics, information, interpretation, text, translation, communication.

Постановка проблеми. Герменевтика (у перекладі з давньогрецької — “тлумачення”) — філософське вчення, згідно з яким формою існування буття і формою його пізнання є розуміння. Специфіка герменевтики полягає в тому, що об'єкт пізнається не сам по собі, а через його сприйняття суб'єктом. Отже зрозуміло, що герменевтичні практики активно використовуються у різних галузях знань, у першу чергу, в історичних і філологічних науках.

У сучасному науковому дискурсі думка про значущість письмового і усного перекладу в площині герменевтики є очевидною. Сьогодні герменевтику розглядають не тільки у традиції античної науки як мистецтво тлумачення, під яким розуміли пояснення тексту, подій, фактів, але як вчення з яскраво вираженою методологічною спрямованістю про смисл інтерпретованих текстів, як складову трансляції

інформації у комунікативному аспекті. Цей підхід формується протягом ХХ століття переважно у Німеччині і представлений іменами Дільтея (1833–1911), Мартіна Хайдеггера (1889–1976), Ганса-Георга Гадамера (1900–2002). Аналогічні проблеми досліджуються також у французькій (П. Рікер, М. Фуко, Р. Барт та інші) та англо-американській (Серль, Джеймсон, Рорти та інші) філософії.

Актуальність дослідження зумовлена особливою увагою сучасного мовознавства до недостатньо вивчених питань, які пов'язані з проблемами передачі семантики іншомовного тексту при перекладі у площині герменевтики, яку розглядаємо як метод дослідження тексту, важливу складову комунікативного акту в міжнародній інформаційній діяльності, як носія “змістовно-підтекстової” інформації (І. Гальперін).

Мета статті — виявити можливості застосування герменевтичного підходу в перекладацькій діяльності для адекватної передачі семантики тексту.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

1) проаналізувати герменевтичні ідеї Шлейєрмахера як основу методів дослідження тексту і складової міжкультурної комунікації;

2) виявити проблеми семантики тексту в перекладацькій діяльності;

3) дослідити ідеї Р. Штольце про зв'язок герменевтики і лінгвістики тексту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчує актуальність досліджень проблем перекладу у площині герменевтики. У дослідженнях І. Гальперіна, К. Долініна, В. Карабан, А. Коваленко, І. Колеснікової, К. Сухенко, О. Швейцера відмічається актуалізація проблем перекладу в умовах сучасного ринку перекладацьких послуг, який відчуває нестачу перекладачів. Дослідницька увага акцентується і на проблемах адекватного перекладу у площині герменевтики. У дослідженнях М. Брандеса, С. Семко, Г. Рябова, Л. Бархударова, М. Цвілінга, Г. Туровера герменевтика в перекладі — це наука про тлумачення та інтерпретацію тексту. До герменевтичного аспекту учені-лінгвісти відносять питання розуміння тексту перекладу його реципієнтом, тлумачення вихідного тексту як начала у формуванні задуму перекладу.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що протягом століть предметом осмислення науки тлумачення тексту було екзистенційне значення мови. Ідеї герменевтики актуалізуються в добу романтизму, проте герменевтика як наукова дисципліна розробляється не теоретиками романтизму, які вперше запропонували цілу низку нових методів і підходів дослідження тексту, а теологом і філософом, пастором Фридрихом Шлейєрмахером (1768–1834) у фундаментальній праці “Герменевтика” [1]. Саме Шлейєрмахер науку тлумачення тексту розглядає як теорію мистецтва та основу гуманітарних наук взагалі. Для німецького мислителя першочергове значення мали поняття “розуміння” і “спілкування”:

1) тільки у процесі комунікації, у тому числі опосередкованої, через осягнення культури, отримуються знання про світ і людину;

2) розуміння — важливий соціальний процес, адже розуміння інтелектуальних продуктів або мислення індивіда / саморозуміння необхідні для взаєморозуміння у рамках суспільства;

3) розуміння реалізується у мисленнєвій діяльності, яка існує і здійснюється через мову і мовлення;

4) розуміння — складова процесу пізнання, завдяки якій регулюються відношення між герменевтикою і діалектикою [1].

Ідеї німецького мислителя лягли в основу герменевтики як одного з методів дослідження тексту і складової міжкультурної комунікації. У цій площині однією з найважливіших проблем міжкультурної комунікації є проблема перекладу, а в цьому аспекті — проблема *тексту перекладу* у площині герменевтики. Адже переклад передбачає не тільки перехід від однієї мови до іншої — від вихідного тексту до мови перекладу, але й при глибшому розумінні змісту повідомлення асоціюється не тільки з мовою і текстом, але й з автором, читачем. Переклад не можливий і без розуміння інтерпретації тексту — це перший крок до виконання будь-якого перекладу. Отже, на всіх етапах перекладу саме текст у своїй цілісності є головним предметом аналізу, який пов’язаний із його розумінням, інтерпретацією, можливою конкретизацією, що доповнює зміст тексту оригіналу. “Розуміння інтерпретується в процесі розуміння” (Ю. Борев). На завершальному етапі текст перекладу розглядається як предмет синтезу. Тому проблеми адекватного перекладу передбачають і передачу “ефекту тексту” (У. Еко), який неможливий без його тлумачення. Згідно з когнітив-

ною теорією зміст тексту перекладу — це не тільки смислове і структурне ціле, але й мовний продукт вербалізації досвіду [2].

Одним із перших учених на зв'язок герменевтики і лінгвістики тексту вказував Р. Штольце. Згідно з концепцією німецького ученого, процес осмислення тексту перекладу може відбуватися тільки за умови єдності вказаних феноменів, адже переклад передбачає органічне поєднання аналізу герменевтики тексту як цілого із системним аналізом на основі раціональних лінгвістичних критеріїв [3, с. 49]. Штольце переконливо довів, що в основі теорії перекладу тексту лежить уявлення про структуру тексту як про свідчення комунікативної інтенції відправника, що реалізовується через посередництво мови. Розуміння авторського “я” не одномоментний акт, воно здійснюється і заглиблюється у результаті нашого входження у текст. Цей текст відкривається як певна мовна даність. Аналізуючи початковий текст, перекладачу необхідно з'ясувати мету відправника інформації, проаналізувати, адекватно передати мовні засоби, які використовує адресант.

Розуміння тексту ґрунтується на усвідомленні його цілісності з обов'язковим урахуванням прагматичних правил його побудови. При цьому важливо враховувати не тільки те, про що йдеться у тексті, але й те, що має на увазі автор тексту, передати “ефект тексту”. У випадку перекладу художнього тексту його інтерпретація обов'язково включає в себе його “конкретизацію” (термін Р. Інгардена). Звідси виникає необхідність у розумінні пресупозицій, які повинні включати не тільки те, про що говорилося раніше, але й про те, що відоме: “я”, що говорить, його соціальний статус, фонові знання, тощо [3, с. 5–52]. Подібної думки дотримується і І. Гальперін, який в спеціальному дослідженні (“Текст як об'єкт лінгвістичного дослідження”) акцентує увагу на ролі підтексту у перекладі: підтекст співіснує із вербальним виразом, є супутнім йому й запланований творцем тексту. Положення, що висувається ученим, про “змістовно-підтекстову інформацію” як про органічну частину смислового змісту тексту, має безпосереднє відношення до перекладу [4, с. 42]. Експліцитні й імпліцитні компоненти змісту тексту при перекладі конкретизуються у площині герменевтики, що спрощує передачу семантики іншомовного тексту.

Аналізуючи прагматичні чинники та їх формування, Р. Штольце робить важливий для теорії перекладу висновок про багатоплановість і “надсумарність” смислового змісту тексту. На думку вченого, смисл

тексту не зводиться лише до суми смислів його конститuentів, він набагато ширший, “надсумарний”. Проте, аналізуючи початковий текст як надсумарне ціле, необхідно враховувати і семантичний аналіз його конститuentів, адже зміст тексту розкривають рекурентні смислові ознаки (семантично зв’язані одна із одною лексеми), що утворюють ізотопічні площини тексту, в яких реалізується багатопланова структура його смислу. Саме в результаті інтеграції окремих елементів у мовному та позамовному контекстах утворюється той “приріст інформації”, який лежить в основі “надсумарності” смислу тексту. Вимога пріоритетного розуміння основного смислу тексту є концептуальним положенням герменевтики. Фундаментальне правило герменевтики полягає в тому, що частина стає зрозумілою завдяки цілому, а ціле “вихоплюється” із розуміння частин (проблема “герменевтичного кола”). Отже проблема семантики тексту ставить по-новому для перекладу й питання про значення окремих лексем. Це значення розглядається не як фіксований зріз певного набору семантичних ознак (як, наприклад, в жорстких моделях структурної семантики), а як “гнучка сукупність сем й прагматичних параметрів, мінливі поєднання яких проектуються у площину тексту” [3, с. 93–104].

Сучасні наукові розвідки у галузі перекладу звертають особливу увагу на необхідність передачі комунікативної функції тексту як умови успішного здійснення процесу перекладу. Герменевтична методологія, її “техніка” дозволяє здійснювати точний, адекватний “творчий” переклад: 1) спочатку відбувається загальне розуміння тексту, його аналіз; 2) одночасно розкривається “буття” понять за допомогою граматичної інтерпретації; 3) тільки за умов концептуального “ув’язування”, єдності двох названих інтерпретацій можна виконувати переклад; 4) якщо ці інтерпретації не узгоджуються, необхідно повертатися назад доти, поки буде знайдена причина неузгоджень граматичної і психологічної інтерпретацій. Об’єктивний компаративний метод, коли встановлюються різні значення слова у даному контексті, є переважаючим методом у перекладі тексту. Отже, герменевтичний аспект перекладу полягає у подоланні труднощів перекладу в процесі самого перекладу, що передбачає особливий вид розуміння повідомлення /тексту, який перекладається. У самому акті розуміння можна виділити два етапи: 1) попереднє розуміння тексту, 2) власне розуміння тексту. На першому етапі для перекладача найважливішим

буде розшифровка мовленнєвого тексту перекладу: пошук мовного мислетворчого співвідношення з власною свідомістю у порівнянні із аналогічним, засвоєним раніше; ідентифікація референтів, побудова і перевірка гіпотез щодо прихованих смислів і смислове зв'язування.

Власне розуміння для перекладача є результатом цього порівняння. У результаті чого перекладач здійснює низку специфічних перекладацьких навичок: вибір мовних засобів і способів вираження у мові перекладу, заміна і компенсація безеквівалентних одиниць.

Отже процес перекладу у площині герменевтики можна охарактеризувати як процес пошуку і прийняття оптимального рішення, що відповідає певному набору функціональних критеріїв, які можуть приймати різні варіаційні форми. Сам пошук оптимального рішення відбувається за допомогою методу “проб і помилок”. Перекладач завжди виступає у ролі інтерпретатора, а кожна інтерпретація може супроводжуватися непорозумінням і реінтерпретацією [5].

Дослідження філософських концепцій, побудованих на вивченні природної мови (Ф. Л. Г. Фреге, Б. Рассела, Л. Вітгенштейна, Е. Кассіра), наукові розвідки у галузі сучасної когнітивної психології, психолінгвістики, теорії перекладу дозволяють вказати на мовні можливості та мовленнєві умови, які забезпечують розуміння як необхідну складову перекладацького процесу: розуміння слова і його використання у певних ситуаціях; розуміння слова у перспективі слухача/читача, який керується цим словом у своїй діяльності; розуміння слова за допомогою іншого дотичного слова, розуміння слова через асоціацію з об'єктом, з яким це слово співвідноситься в акті означення. У процесі перекладу розуміння перекладача націлено як на окремі слова, так і на словосполучення і речення.

Висновки. Перекладач, який сприймає та аналізує текст, відштовхується від розуміння того, що його продуцент прагнув створити осмислене повідомлення/текст. Отже завдання перекладача — передати це повідомлення у тій формі, яка б дозволила адресанту його засвоїти в авторській “редакції”. У глобальному плані перед перекладачем стоїть завдання зберегти характеристики, пов'язані як з інформаційним змістом, так і з вербальною подачею інформації у тексті. В межах кожного окремого висловлювання йому необхідно мисленнєво реконструювати як понятійні ситуації, так і мисленнєво-мовленнєві дії автора, які вербалізовані у даному тексті.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Шлейермахер Ф. Герменевтика / Ф. Шлейермахер; [пер. с нем. А. Л. Вольского]. — СПб.: "Европейский Дом", 2004. — 242 с.
2. Белянин В. П. Экспериментальное исследование психолингвистических закономерностей смыслового восприятия текста [Текст]: автореф. дис. ... канд. филол. наук / В. П. Белянин. — М., 1983. — 23 с.
3. Stolze R. Grundlagen der Textübersetzung. — Heidelberg, 1982. — 234 s.
4. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. — М.: Наука, 1981. — 324 с.
5. Морковина И. Ю. Влияние лингвистических и экстралингвистических факторов на понимание текста [Текст]: автореф. дис. ... канд. филол. наук / И. Ю. Морковина. — М., 1982. — 23 с.

UDK:81'253+811.92+316.77

S. Gruschko, A. Busanova, P. Borysenko

WISSENSCHAFTLICH-TECHNISCHE ÜBERSETZUNG ALS EINE ART INTERKULTURELLER KOMMUNIKATION

The article is devoted to the aspect of scientific and technical translation study. It is proposed to consider this type of translation as a kind of intercultural communication. Modern integration processes actualize intercultural communication in their multifunctional significance. Scientific and technical translation is one of the components of this process. It is emphasized that scientific and technical translation besides the exchange of specific information, also turns out to be an important component of scientific and technical discourse.

Key words: scientific and technical translation, intercultural communication, discourse, multifunctionality.

Стаття присвячена одному з аспектів дослідження науково-технічного перекладу. Пропонується розглядати цей вид перекладу як варіант міжкультурної комунікації. Сучасні інтеграційні процеси актуалізують міжкультурні комунікації у їх поліфункційній значущості, науково-технічний переклад є однією із складових цього процесу. Підкреслюється, що науково-технічний переклад не тільки сприяє обміну спеціальною інформацією, але й є важливою складовою наукового дискурсу.

Ключові слова: науково-технічний переклад, міжкультурна комунікація, дискурс, поліфункціональність.

Der vorliegende Artikel beschäftigt sich mit einem Aspekt der Forschung der wissenschaftlich-technischen Übersetzung. Es wird vorgeschlagen, diese Übersetzungsart als eine Variante interkultureller Kommunikation zu betrachten. Die modernen Integrationsprozesse machen interkulturelle Kommunikation und ihre multifunktionale Leistung relevant, und die wissenschaftlich-technische Übersetzung ist ein Teil dieses Prozesses. Es wird betont, dass die wissenschaftlich-technische Übersetzung nicht nur den Austausch von spezifischen Informationen fördert, sondern auch ein wichtiger Bestandteil des wissenschaftlich-technischen Diskurses ist.

Schlagwörter: wissenschaftlich-technische Übersetzung, interkulturelle Kommunikation, Diskurs, Polyfunktionalität.

Problemstellung. Mit der Entwicklung der modernen Gesellschaft ist die Kommunikation zwischen den Vertretern verschiedener Kulturen besonders aktuell geworden, weil die rasante Entwicklung der internationalen Beziehungen die Beteiligung der einzelnen Länder am Prozess der Globalisierung nach sich zieht. Die Herausbildung einer globalen Zivilisation und der Internationalisierungsprozess der Gesellschaft lassen sich immer deutlicher verfolgen, nicht zuletzt auf der wissenschaftlich-technischen Ebene. Das macht die Anknüpfung der Beziehungen zwischen den Wissenschaftlern im Rahmen der interkulturellen Kommunikation auf der internationalen Ebene notwendig, was die Ausbildung hochqualifizierter Übersetzer erfordert.

Relevanz der Forschung. Das neue sozialwirtschaftliche Paradigma in der modernen ukrainischen Gesellschaft aktualisiert die praktische Tätigkeit des Menschen, in erster Linie im wissenschaftlich-technischen Bereich, dessen Entwicklung die Voraussetzung für die wirtschaftliche Stabilität des Landes ist. Diese Tatsache führt zu einer Intensivierung des Austauschs von wissenschaftlich-technischen Informationen, bringt eine Menge aktueller Fragen der wissenschaftlich-technischen Übersetzung und trägt folglich zur Entwicklung der wissenschaftlich-technischen Kommunikation bei. Heute fördert die wissenschaftlich-technische Übersetzung nicht nur den Austausch von spezifischen Informationen, sondern ist auch ein wichtiger Bestandteil des wissenschaftlich-technischen Diskurses.

Der moderne europäische Integrationsprozess macht interkulturelle Kommunikation und ihre multifunktionale Leistung relevant, und angesichts der Wirtschaftskrise erhält der Informationsaustausch im wissenschaftlich-technischen Bereich eine besondere Bedeutung. Unter diesem Aspekt ist es sinnvoll, die wissenschaftlich-technische Übersetzung als eine Art interkultureller Kommunikation zu betrachten. Diese Frage war Gegenstand der Untersuchungen von vielen in- und ausländischen Wissenschaftlern und bleibt bis heute relevant.

Das Ziel des vorliegenden Artikels ist es, die wissenschaftlich-technische Übersetzung als eine Art interkultureller Kommunikation zu behandeln und auf die beim Prozess der wissenschaftlichen Kommunikation auftretenden kommunikativen Hindernisse hinzuweisen.

Analyse der jüngsten Forschung und Publikationen beweist recht erfolgreiche Verbreitung von Untersuchungen im Kontext der wissenschaftlich-technischen Übersetzung im nationalen Bildungsraum. In den wissenschaftlichen Studien von W. Karaban, A. Kowalenko, K. Suchenko,

O. Schweitzer u.a. wird festgestellt, dass auf dem aktuellen Markt für Übersetzungsdienstleistungen der Mangel an Übersetzern für wissenschaftliche Fachtexte zu spüren ist, die Aufmerksamkeit der Forscher konzentriert sich auf Übersetzungsprobleme und Bedeutung der Übersetzung für den interkulturellen Informationsaustausch. Die Fragen der interkulturellen Kommunikation und die mit der Kommunikation zwischen den Vertretern verschiedener Völker verbundenen Probleme gehen in ihren Studien W. Sintschenko, W. Sussmann, S. Kirnose, A. Sadochin an. Deren systematischer Ansatz zur Forschung interkultureller Kommunikation identifiziert Schwierigkeiten, welche ein Hindernis für einen erfolgreichen Kommunikationsakt darstellen können.

Hauptteil. Der Begriff “interkulturelle Kommunikation” zeigt einen Vergleich der Kulturen und Sprachen, wodurch die Übersetzungstätigkeit an Bedeutung gewinnt, weil der Übersetzer ein Kanal ist, über den die Informationen vom ursprünglichen Verfasser (Sender) zum “Endverbraucher” (Empfänger) übertragen werden. Die Voraussetzung einer angemessenen Übersetzung ist die richtige Interpretation des Ausgangstexts. Nach A. Fedorow muss eine adäquate Übersetzung die Funktion des Originaltextes (Vollständigkeit der Übertragung) und die Wahl der Ausdrucksmittel durch den Übersetzer treffen (Sprachstil) [1]. Folglich kann die Übersetzung als eine Art interkultureller Kommunikation gesehen werden.

Im Kommunikationsprozess können die Gesprächspartner auf Schwierigkeiten stoßen, die aufgrund der Unterschiede in ihrer Weltwahrnehmung entstehen, weil sich die nationale Kultur auf die Art der Interaktion zwischen den Kommunikationspartnern auswirkt. Um Missverständnissen und Konflikten vorzubeugen ist es somit notwendig, den Zusammenhang zwischen Kultur und Kommunikation zu untersuchen, indem man die für verschiedene Völker typischen Kulturmodelle entdeckt und mittels der Übersetzung die Informationen möglichst nah zum Ausgangstext überträgt.

Bekanntlich sieht eine angemessene Kommunikation zum einen das Verstehen der Sprache voraus, zweitens sollen sich die Partner an bestimmte intersubjektive Regeln halten und zum dritten benötigt sie kommunikative Kompetenzen. Somit hängt eine gelungene interkulturelle Kommunikation von der kommunikativen Kompetenz der Kommunikationsteilnehmer ab.

Entwicklung und Umsetzung der kommunikativen Kompetenzen sind kulturspezifisch. Darüber hinaus sind sie durch einzigartige individuelle Erfahrung eines jeden Menschen bedingt. Der Kommunikationsprozess ist

ein Austausch von Informationen, der ständige Interpretation des Inhalts vorsieht, weil er sogar bei den Vertretern einer Kultur, die dieselbe Sprache sprechen, nicht übereinstimmt. Dementsprechend kann die Interaktion der Menschen aus verschiedenen Kulturen die Kommunikation erschweren.

Leider haben diejenigen Personen, die an der beruflichen Fachkommunikation einschließlich der internationalen, interkulturellen Kommunikation beteiligt sind, oft nicht die richtige Ausbildung in diesem Bereich. Das kann verbale (nonverbale, psychologische, ethno-soziale) Kommunikationsbarrieren verursachen, die die berufliche Tätigkeit beeinträchtigen.

Kommunikationsbarrieren sind verschiedene Schwierigkeiten und Missverständnisse, die in der Interaktion zwischen den Kommunikationspartnern entstehen können. Der Hauptgrund ist die falsche Interpretation der in einer bestimmten ethnischen Sprachgemeinschaft anerkannten linguokulturellen Kommunikationsstandards.

Kommunikativ-pragmatische Äquivalenz ist die wichtigste der Anforderungen, die an die wissenschaftlich-technische Übersetzung als Akt der Informationsübertragung und des Kommunikationseffekts des Ausgangstextes gestellt werden. In dieser Hinsicht kamen die Sprachwissenschaftler zu dem Schluss, dass es eine Hierarchie der Äquivalenzebenen gibt, wobei die pragmatische Ebene (kommunikative Intention, kommunikative Wirkung, Adressatenausrichtung) andere Ebenen steuert, im Allgemeinen ein Teil der Äquivalenz ist und andere Ebenen überlagert. Ein charakteristisches Merkmal der Bestandteile des Übersetzungsprozesses einer kommunikativen Kette ist ihre zweigliedrige Art: Handlungen der Primär- und Sekundärkommunikation bilden zwei Reihen (die primäre Kommunikation wird von der sekundären überlagert). In den Komponenten dieses Kommunikationsschemas gibt es verschiedene Typen pragmatischer Verbindungen (zwischen Zeichengebilden (Texten) oder deren Elementen und Kommunikationsteilnehmern). Dabei werden die Verbindungen in bestimmten Sequenzen der Primärkommunikation in der sekundären Kommunikation wiedergegeben / modifiziert. Funktionale Charakteristika des Textes sind hinsichtlich ihres Potenzials für die Übertragung im Übersetzungsprozess bei weitem nicht gleichwertig. O. Kade betonte, dass die Ausgangstexte durch die Texte der Zielsprache unter Beibehaltung des unveränderten "rationellen Informationsinhaltes" ersetzt werden können [2, S. 26]. Gerade dieser Faktor ist der wichtigste bei der Übersetzung von wissenschaftlich-technischen Texten, aber hier sind auch Kommunikationsfehler möglich, die am häufigsten

in zwei Aspekten auftreten: in der unzureichenden Übertragung der nicht-textuellen Kommunikationsfaktoren und in sprachlichen Abweichungen. Im ersten Fall strebt der Übersetzer des fremdsprachlichen Textes es an, die Übersetzung mit bildhafteren sprachlichen Ausdrucksmitteln durchzuführen, als der Text es wirklich verlangt. Im zweiten Fall sind die Kommunikationsfehler mit sprachlichen Abweichungen verbunden, die ein Bestandteil der Kategorie kommunikativer Abweichungen sind. "Sprachliche Abweichungen basieren auf dem Konflikt zwischen Kognition und Sprache, d.h. einer flexiblen veränderlichen Denkweise und ihrer formalisierten konventionellen Ausdrucksart mit idioethnischen Sprachmitteln" [3, S. 214]. Ein wichtiger Faktor solcher Missverständnisse und sprachlicher Abweichungen in der interkulturellen Kommunikation sind zahlreiche Entlehnungen im terminologischen Bereich, dem wichtigsten Aspekt der wissenschaftlich-technischen Übersetzung. Lösungswege für interkulturelle Missverständnisse, die den Hauptbereich der Theorie der interkulturellen Kommunikation bilden, helfen auch die Übersetzungsschwierigkeiten zu überwinden. Als ein starker Anreiz für aktive Untersuchungen auf dem Gebiet der interkulturellen Kommunikation im Übersetzungsaspekt dienen Bedürfnisse einer Gesellschaft an wissenschaftlich-technischer Information und die neuesten Erkenntnisse der Sprachwissenschaft im Bereich der Textlinguistik, Kommunikationslinguistik, Sozio- und Psycholinguistik und Pragmalinguistik. Zugleich soll anerkannt werden, dass die Praxis der wissenschaftlich-technischen Übersetzung auf der Ebene der interkulturellen Kommunikation ihr theoretisches Verständnis erfordert. Die Sprachwissenschaftler haben lediglich nur erste Schritte zu Erforschung und systematischer Erfassung dieser Übersetzungsart unternommen. Nach wie vor gibt es eine Diskussion über solche grundsätzlichen Fragen wie z.B. Abgrenzung von Übersetzung und verschiedenen Arten der "Quasi-Übersetzungen", mit denen sich die Übersetzungswissenschaftler noch in den 40-50er Jahren befassten und die heutzutage immer noch aktuell sind. Im Fokus der zeitgenössischen Forschung stehen aber die Fragen der Übersetzungsäquivalenz, Übersetzungsarten, Übersetzungsverfahren und -strategien, Übersetzung als Kommunikationsakt und Pragmatik der Übersetzung. Dabei ist es bei weitem nicht immer möglich, den Zusammenhang zwischen diesen Übersetzungsaspekten und ihren Bezug zu den oben erwähnten herkömmlichen Fragestellungen zu identifizieren. Die für bestimmte Sprachen typischen semantischen Unterschiede stellen keine unüberwindlichen Barrieren für

zwischen sprachliche Kommunikation dar. Zwar sind die Ausdrucksmöglichkeiten jedes Sprachsystems begrenzt, dies bildet aber kein Hindernis für die kognitive Tätigkeit des Menschen. Die Erkenntnisse, stimuliert durch die Aufgaben, mit denen der Mensch in seiner praktischen Tätigkeit konfrontiert wird, werden nicht auf der Basis eines festen Sprachsystems gemacht, sondern mit einer unendlich vielfältigen, flexiblen und mobilen Sprache, die die Ausdrucksmittel des Sprachsystems benutzt und über grenzlose Kombinationsmöglichkeiten von Einheiten verfügt.

Studien im Bereich der wissenschaftlich-technischen Übersetzung zählen zu den wichtigsten in der zeitgenössischen angewandten Sprachwissenschaft, weil moderne kognitiv-diskursive und kommunikativ-diskursive Praktiken zur Grundlage für das Studium des Wesens der Fachkommunikation und ihrer Besonderheiten im Zusammenhang mit anderen Bereichen der menschlichen Tätigkeit geworden sind. Unter diesem Aspekt werden nicht nur die Untersuchungen zu Fragen der wissenschaftlich-technischen Übersetzung aktuell, sondern auch die Forschung des wissenschaftlich-technischen Diskurses als Ganzes in der Kommunikationslinguistik.

Die Übersetzung ist ein Teil des wissenschaftlich-technischen Diskurses, der auch als ein "kommunikatives Ereignis" betrachtet werden kann, dargestellt von zahlreichen linguistischen Studien mit dem Ziel einer umfassenden Beschreibung und Charakteristik von Sprachkommunikation in bestimmten kommunikativen Situationen als einer Sammlung "aller verbalen und nonverbalen Mittel, die der Mensch für den Informationsaustausch im wissenschaftlich-technischen Kommunikationsbereich benutzt" [4, S. 130]. Das ist ein Text (Texte), der als Ergebnis der Sprachaktivität von Vertretern einer bestimmten Sprach- und Kulturgemeinschaft geschaffen und in Gesamtheit seiner linguistischen Charakteristika und des soziokulturellen Kontextes erfasst ist.

Zusammenfassung. Die wissenschaftlich-technische Übersetzung findet also ihre besondere Nische auf dem Übersetzerischen Gebiet und generell im wissenschaftlichen Diskurs, weil sie sich durch bestimmte lexikalische, grammatische und stilistische Besonderheiten und einzigartige Schwierigkeiten des Übersetzungsaktes selbst auszeichnet und eine wichtige Aufgabe in der wissenschaftlichen interkulturellen Kommunikation erfüllt. Für bestimmte wissenschaftliche Errungenschaften und Phänomene der wissenschaftlichen und technischen Entwicklung des Landes kann es keine angemessenen Äquivalente in der Übersetzungssprache bzw. Muttersprache

geben. Diese Entsprechungen zu finden ist eine der Aufgaben des Übersetzers. In diesem Falle ist der Übersetzer eine Art Vermittler zwischen den Kulturen, der eine wichtige Rolle für fortschrittliche wissenschaftlich-technische Entwicklung des Landes spielt. Das Haupteinsatzgebiet der wissenschaftlich-technischen Übersetzung ist der fachliche Diskurs.

Interkulturelle Kommunikation in der Zeit der Globalisierung und Internationalisierung der Gesellschaft wird durch Unterschiede in der Weltwahrnehmung der Kommunikationsteilnehmer geprägt, die zu Kommunikationsbarrieren führen können. Für die Überwindung dieser Barrieren wäre es empfehlenswert, in die gültigen Studienpläne für Ausbildung der Fachleute verschiedener Wissensdisziplinen, unter anderem technischer und wirtschaftlicher Fachrichtungen Unterrichtsstunden in Übersetzungswissenschaft zu implementieren, wodurch die nötige Kompetenz und Sachkenntnisse der künftigen Fachleute im Bereich "cross-cultural" versus interkultureller Kommunikation auf der wissenschaftlich-technischen Ebene gesichert werden.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Федоров А.В. Основы общей теории перевода / А.В. Федоров. — М.: Высш. школа, 1983. — 345 с.
2. Kade O. Zu einigen Grundpositionen bei der theoretischen Erklärung der Sprachmittlung als menschlicher Tätigkeit // Übersetzungswissenschaftliche Beiträge. — Leipzig, 1977. — [N] 1.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. — Львів: ЛНУ, 2004. — 342 с.
4. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: Підручник. — 3-тє вид., перероб. і доповн. / О. Пономарів. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2000. — 248 с.

UDC 81'1:[811.111+811.161.2]:316.774:004.738.5

I. M. Derik

THE OVERVIEW OF THE INTERNET-DISOURSE

The article deals with the all-sided study of the Internet-discourse overwhelming both the communicative and functional aspect of this phenomenon. The all-level actualization means are analyzed and the dominant features common for typologically distant languages are outlined.

Key words: Internet-discourse, actualization means, dominant features, typologically distant languages.

Статтю присвячено всебічному дослідженню ділового Інтернет-дискурсу, включаючи комунікативний і функціональний аспекти цього феномена. У статті проаналізовано засоби актуалізації усіх рівнів та визначено домінантні риси, що є спільними для типологічно неспоріднених мов.

Ключові слова: Інтернет-дискурс, засоби актуалізації, домінантні риси, типологічно неспоріднені мови.

Статья посвящена всестороннему исследованию делового Интернет-дискурса, включая коммуникативный и функциональный аспекты этого феномена. В статье проанализованы средства актуализации всех уровней и выделены доминантные черты, общие для типологически неродственных языков.

Ключевые слова: Интернет-дискурс, средства актуализации, доминантные черты, типологически неродственные языки.

The research is aimed at studying the Internet-discourse in terms of its functioning as a unique communicative phenomenon with regards to its peculiar communicative strategies and techniques manifestation and systematization.

The **problem** has been elaborated with the reference to the up-to-date scientific issues on discourse communicative nature but the focus of the research has been shifted on the typological features of the Internet-discourse. The theoretical grounding for the ideas supplied was formed on the basis of the fundamental scientific works by E. Benvenist, P. Serio, M. Foucault, G. Ly-

ons, Ch. Fillmore, Teun van Dijk, J. Fisk, A. K. Zholkovskyi, G. Lakoff, N. Chomsky, I. B. Kashkin, Y. Lotman, M. Ilyin, R. Barthes, V. I. Karasik, Yu.S. Stepanov, V. H. Borbot'ko, F. S. Batsevič. The **objective** of the following research is the systematization and unification of the existing approaches to the study of discourse and their interpretation in the linguistic aspect.

Discourse is widely postulated as a polysemantic term in the field of the Humanities, the subject which either directly or indirectly implies the language functional studies. Therefore it should be treated as an object of interdisciplinary studies, such as theoretical linguistics, computational linguistics, artificial intelligence, psychology, philosophy, logics, sociology, anthropology, ethnology, literary studies, semiotics, historiography, theology, law, pedagogical studies, theory and practice of translation, communicative researches, political studies.

The **object** of the research is the informational Internet business messages discourse viewed as a variety of institutional Internet discourse. The **subject** of the research is formed by the linguistics parameters of the institutional discourse variety under investigation.

The immediate **tasks** of the research have been predetermined by the above-mentioned objective and may be formulated as follows:

- 1) to perform an overall analysis of the business Internet discourse and describe its discourse forming features;
- 2) to provide the grounding for the communicative peculiarity of this institutional discourse variety;
- 3) to distinguish communicative strategies and techniques peculiar for the institutional discourse variety under investigation;
- 4) to investigate the linguistic means of the discourse strategies and techniques realization;
- 5) to outline the typological and specific linguistic features of the contemporary business Internet discourse on the basis of the typologically distant languages.

The research was performed on the *basis* of the English and Ukrainian informational Internet messages audio files produced by the companies *Forbes*, *Dow Jones*, *MSNBC*, *TSN*, *"Era"*, presented in the multimedia format with extension *.avi*, *.mpg*, *.wav*, *.mov* (recordings dated from 2003 to 2015 years) with the general duration of 120 minutes.

The opposition *Text :: Discourse* is viewed in the following aspect: discourse is understood as the text interwoven with life or the text presented

dynamically through the prism of certain events. Text is understood as the predominantly abstract and formal construct, discourse is interpreted as different ways of its actualization, viewed in the aspect of cognitive processes and their connection with the extralinguistic factors. The term “discourse” unlike the term “text” is not applied to the texts whose ties with the reality have been irretrievably ruined (e.g. ancient texts).

From the linguistic point of view discourse is often defined as a complex communicative phenomenon which presupposes the impact of extralinguistic factors on its production and perception.

The communicational aspect of the discourse is reflected in the focus on the extralinguistic factors influencing the communicative process both in the sphere of its production and perception. Discourse is widely investigated as the complex communicative unit with its unique structural and semantic features. Its immanent peculiarities include cohesiveness and cohesion, fullness and independence of meaning which are realized linguistically by morphological forms and syntactic links. Inherent of discourse on all its levels is thematic, referential, eventual, temporal and local unity.

Discourse in the translational aspect is understood mainly as the speech practice, i.e. interactive activity of the communicants, the setting and maintenance of the contact, emotional and informational exchange, interaction and two-way influence, the interconnection of the variable communicative strategies and their verbal and non-verbal manifestations. Very important in this connection is the dependence on extralinguistic knowledge, views, intentions and aims of the definite speaker.

The understanding of the discourse as the text plunged in the communicative situation suggests its multidimensional nature. From the psycholinguistic point of view discourse is intriguing because of the possibility of switches from the inner code to the outer verbalization in the processes of speech generation and its interpretation with regards to the social-psychic types of language personalities and the role preferences. The linguostylistic discourse analysis is focused on distinguishing the speech registers, differentiating oral speech from the written one in all the genre varieties, studying functional communication parameters on the basis its units (the characteristics of the functional styles). The structural and linguistic discourse description presupposes its segmentation and is aimed at foregrounding the textual proper communication peculiarities — the sense and formal discourse coherence, the ways of topic switching, the modal restrictors (hedg-

es), the large and small textual blocks, discourse polyphony understood as simultaneous communication on the different levels of the text depth.

Communication is essentially incomplete and inferential — it is impossible to say everything about anything at any point in time. To derive intended meaning from a spoken utterance or text, the hearer or reader needs to enrich or modify semantic representations of linguistic input (literal or prototype meanings) by using inferences based on context. This context, or background, is the space of possibilities that allows us to listen to both what is spoken and what is unspoken; and meaning is created in an active process whereby linguistic form triggers interpretation rather than conveying information. This space of possibilities forming the context of a text or utterance is a subset of the recipient's entire cognitive environment, selected on the basis of relevance. A person's cognitive environment includes information that can be perceived externally, as well as knowledge stored in memory, and information deriving from previous utterances or texts. This latter aspect of the cognitive environment is referred to as intertextuality.

Intertextuality is essentially a mechanism through which a text refers backward (or forward) to previous (or future) texts, by alluding to, adapting, or otherwise invoking meanings expressed in those other texts. In order to retrieve the full range of intended meaning in a given text, readers need to be able to recognize and understand such intertextual references. Failure to do so will result in partial understanding, or incomplete retrieval of the intended meaning of the text concerned. The implications of this for translation are clear, since the potential for failure to recognize intertextual reference between languages and across cultures is likely to be considerably greater than within them, since such recognition requires social knowledge.

The prominent distinctive features of the discourse as the mental and speech phenomenon may be formulated as follows.

- The term “discourse” is close in sense to the concept “text”, but its distinctive feature is dynamic nature unlike the static nature of the text;
- discourse functional interpretation is close to its understanding as a certain communicative act, which presupposes the existence of the two dominant roles — of the speaker (author) and the addressee. However, the discourse distinctive feature is the presence of such important sense constituents as the chronotopes, the topicality and the rituality;
- there also exists the third perspective of discourse research — the study of the speech communication from the proper textual point of view. This is

particularly relevant for the analysis of the deictics and the anaphoric and cataphoric links between the pronouns and the notional words;

- the interdisciplinary nature of the discourse studies is known as discourse analysis;

- discourse is characterized by the metalingual nature but like the lower language units it is guided by certain rules and norms;

- the dominant opposition in discourse classification is the differentiation of the oral and written discourse based on the opposition of the different channels of information distribution — the acoustic and the visual. Despite the fact that the written speech has been considered predominant through the long period of time it is the oral discourse that is the original and fundamental form of language existence, while the written discourse is of secondary nature. Most researchers also outline the mental discourse;

- the prevailing strategies in Internet-discourse translation according to V. V. Sdobnikov are respectively the strategy of communicatively relevant translation, the strategy of tertiary translation and the strategy of re-addressing;

- the prevailing tactics are the tactic of proper cognitive information rendering, the tactic of stylistic peculiarities preservation and the tactic of pragmatic adaptation;

- the key issue in adequate discourse translation are the preservation of the semantic invariant and the faithful pragmatics rendering alongside with the accuracy of natural and cultural background presentation;

- the typological discrepancies among the distant languages result in certain translation difficulties and problems which should be dealt with in accordance with the existing practice of the translation transformations techniques.

In the course of the research it has been concluded and experimentally and statistically proved that oral discourse is the predominant and original language form of existence while the written discourse is of secondary nature. It has also been postulated that the pragmatic and the expressive potential of the discourse shouldn't be underestimated especially in the aspect of its relevance in the successful communicative strategies realization. It has been also outlined that each type of the institutional discourse is characterized by its unique etiquette and a certain set of typological linguistic peculiarities which fact proves the relevance of the hypothesis of the existential nature of the discourse.

The business Internet-discourse is a complex phenomenon formed on the ground of the three discourse varieties: the network or Internet discourse (on the basis of its interactive nature and the multimedia and hypertext technologies wide use), informational or media discourse (on the basis of the periodic mass information distribution in accordance with the requirements for the mass media means, the prerequisites of the mediator and the certain technical environment) and business or commercial discourse (on the basis of topicality and lexis).

The typological immanent features of the discourse under analysis are as follows:

- o in the technical aspect of the communicative process:
 - 1) the employment of a specific technical device for information distribution (PC with a cable or telephonic Internet plug-in);
 - 2) the use of an electronic signal as a channel of information distribution and perception by means of digital information stream;
- o in the aspect of the communicative process functional features: timeliness, extension, universality, recurrence, virtual character of the communicative process, global scale, mediation;
- o in the aspect of the communicants' interaction and their role features — interactive and distant character of the communication itself and the equal status of the speakers involved;
- o in the aspect of the communication process general characteristics — according to the scale — group (“one sender and many recipients”), according to the type of address — retial, according to the form of presentation — written (hypertextual form) + oral (multimedia form — the presence of the audio-visual component); according to the means of information distribution — virtual.

Consequently, the following discourse forming features of the Internet discourse may be outlined:

- the similarity of the Internet discourse and Internet discourse proper features is manifest in the following: timeliness, extension, universality, recurrence, virtual and interactive character of the communicative process, global scale, distant character of the communication itself and the equal status of the speakers involved, technical mediation, extensive employment of the hypertextual and multimedia technologies, the possibility of archive information storing;
- the similarity of the business Internet discourse and media discourse proper is made prominent in the following: the regular and global charac-

ter of distribution, up-to-datedness, high eventual density, the obligatory presence of the audience, intertextuality realized through the immediate use of the signs of different nature; diversity of Internet-messages genres, the personalized dialogical character of the communicative process, the creative approach to the information presentation, the high expressiveness of the anchorperson's speech, the wide use of speech strategies of the conversational style in the aspect of the grammatical as well as lexical and stylistic features;

- the similarity of the business Internet discourse and business discourse proper is characterized by the following aspects as the common topicality (general economic and stock activity), the likeness of the communicative strategies and techniques (compensational, rhetorical and organizational) and the type of the basic communicants' interaction (the status orientation of the discourse) and, as a result, the existence of the typological lexical, syntactical and stylistic features.

However, there have been distinguished the following specific peculiarities of the business Internet discourse as the unique mental and communicative phenomenon:

- the simultaneous professional and personal discourse orientation (due to the number of the participants it's mass but according to its content it's interpersonal professional communication);
- the integral character of the communicative strategies assortment (the combination of the business and media discourse strategies);
- the uniqueness of the status and role communicants' characteristics (the basic communicants — presenter of the informational Internet-messages; the professional who possesses information in the business field as well as a businessperson who is interested in this information);
- the creation of the optimal conditions for the successful process of the information acquisition and processing by the recipient.

The key communicative characteristics of the discourse under investigation have been outlined on the basis of the existing fundamentals of the discourse forming features of the institutional discourse after V. I. Karasyk: the presence of the typical participants, the definite time and place (the chronotope), the genre specification, the purpose and pragmatic orientation, the values, strategies, the precedent texts and discourse formulas.

According to the Internet-discourse research results it has been concluded that all the above-mentioned discourse-forming features are present.

Thus, the stereotypical participants of this discourse variety are the presenter of the informational Internet-messages and the Internet-user, i.e. the professional who possesses information in the business field as well as a businessperson who is interested in this information. Each participant has their specific status role in the communicative process, but their interaction is characterized by the set of specific communicative features such as the equality, the interactive, universal, global and distant character. Another characteristic feature is the definiteness of the chronotope (the Internet-messages are broadcast regularly at fixed time on the websites *www.nbc.com*, *www.forbes.com*, *www.tsn.com*, *www.era.com*), the date and time of the issue is fixed in the name of the mediafiles. The common purpose of the informational messages is the provision of information in the sphere of business, the annual reports of business activity function as the precedent texts (the annual revenue reports, the annual stock reports etc.). As for the discourse formulas which are defined by V. I. Karasyk as certain functionally determined constructions, characteristic of certain social institutions [3, p.209], they are similar to the media proper discourse formulas due to the semantic and functional similarity of these two institutional discourses.

The outlined specificity of the certain discourse parameters has resulted in the conclusion of the communicative uniqueness of the business Internet-discourse under investigation in comparison with the other types of the institutional discourse.

In the course of the complex research the detailed analysis of the communicative strategies and techniques has also been performed. The latter have been studied as the author's intentions of the different communicative scale. The communicative strategy is correlated with the main purpose of communication, being formed on the basis of the addresser's main communicative intention, it represents the combination of the speech actions, aimed at the achievement of the discourse general communicative purpose and realized through the employment of a set of communicative techniques. The communicative technique is defined as a set of practical actions in the real process of the communicative interaction, which allow to achieve the defined purpose in particular situations, favor the realization of a definite communicative strategy. The techniques realization means in verbal communication as speech means of different language levels. The main **conclusions** are as follows:

1. The contemporary Internet-discourse is a unique communicative and pragmatic phenomenon. Its condition in the mediasphere is predetermined by the society's demand for the cognitive information acquisition and the peculiarities of this discourse type functioning.

2. The uniqueness of the Internet-discourse is determined by the interaction of the following discourse features: the addressers' expectation of the professionally oriented interactive educational equal communication with the audience, the informational business Internet-messages genre specification, the subject-subject positions of the communicants, the communicative strategies and techniques assortment and the peculiarities of their functioning.

3. The strategic orientation of the discourse type under investigation is on the crossroads of the key tasks of the mass media (provision of information, enlightenment, entertainment) and the educational goals (knowledge, education and culture distribution) .

4. The educational and cognitive addresser's intentions in the Internet-discourse are realized in the domain of the information technologies by means of the two key communicative strategies (the strategy of educating and the strategy of forming the audience's cognitive activity) through the use of such communicative techniques as: the allusion to the reliable source of information, the distribution of cognitive information, the communicative equality of speech, the attraction of the audience's attention.

5. The effectiveness of the communicative strategies and techniques realization typical of the Internet-discourse is provided by the employment of the verbalized linguistic means of different levels: phonetic, lexical and grammatical.

The scope of the means of the cognitive, emotional and evaluation information distribution is rather wide and it includes the following components: the cohesion means, providing the discourse cohesiveness; the actualization means of different levels; the quotations, the direct and indirect allusions in the function of intertextual links; the means which increase the information density of the messages and the objectiveness of the subjective and logical information presentation (special professional economic and scientific terminological units, abbreviations, shortenings, names of organizations, anthroponyms, precise lexis); means, which provide for the dynamic character of the messages and function as manifestations of the genre and functional-stylistic peculiarities (the Passive Voice forms, non-finite verbal forms, Pres-

ent tense finite verbal forms, lexicalized plural noun forms, the Comparative and Superlative degrees adjective forms on the morphological level; impersonal and indefinitely personal two-part finite clauses, structures of secondary predication, structures of Complex Subject, Complex Object and formal subject on the syntactical level. As far as the functional and stylistic orientation is concerned the discourse under investigation possesses features of the normative written literary speech, although there occur numerous deviations to the conversational style both on the lexical and grammatical level.

It also should be taken into account that stereotype speech formulas and means of emotional and evaluative modality are widely used, which is due to the manipulation function realization consisting in the addresser's attraction and further involvement into the communicative process. The following linguistic means of the above mentioned function realization should be enumerated: conversational vocabulary, periphrastic words and word combinations; the lexical units with the emotional and evaluative connotations of approval, sympathy, encouragement, consent etc; the stylistically marked words, phraseological units, stylistic means of different levels (epithets, metaphors, metonymies, irony, simile, rhetorical questions, inversion and the like). All the above mentioned language units are used to realize the communicative strategies of metaphorization and are aimed at forming positive attitude to the information provided and its presenters or carriers.

The phonetic means of representation on the segmental and suprasegmental levels should be singled out (on the segmental level it's the division into syllables, the alteration of the stressed and unstressed syllables, the use of the proclitics and enclitics, the phenomenon of the phonetic adaptation in the roots and affixes of the loan lexemes; on the suprasegmental level — the value of the total acoustic energy, intensity and duration of sound, the use of specific melodic patterns, hesitation pauses). The general characteristic trait of the discourse under investigation is the complex interaction of the linguistic means of different levels aimed at realizing the main communicative strategies and techniques of the business Internet-discourse and thus enforcing the total communicative and pragmatic effect as well as providing for the successful communication.

The **perspective** is seen in the more detailed research of the typological common features and specific linguistic peculiarities of the contemporary Internet-discourse on the basis of the typologically distant Germanic and Slavic languages.

BIBLIOGRAPHY

1. Borbot'ko V. G. Principy formirovanija diskursa: Ot psiholingvistiki k lingvosinergetike/ V. G. Borbot'ko. — M.: Knizhnyj dom "LIBROKOM", 2009. — 288 s.
2. Issers O. S. Kommunikativnyje strategii i taktiki russkoj rechi/ O. S. Issers. — Omsk, 2006. — 288 s.
3. Karasik V. I. Jazykovej krug: lichnost', koncepty, diskurs / V. I. Karasik. — Volgograd: Peremena, 2002. — 477 s.
4. Stepanov Ju. S. Al'ternativnyj mir, Diskurs, fakt i princip prichinnosti/ Ju.S. Stepanov // Jazyk i nauka konca 20 veka. — M.: RAN, 1996. — S. 37–73.
5. Dijk van T. A. Principles of Critical Discourse Analysis / T. A. van Dijk // The sociolinguistic Reader. — 1998. — Vol. 2: Gender and Discourse. — P. 367–393.

ДЕЯКІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЗАГАДОК

Стаття розкриває деякі перекладацькі особливості відтворення англійських загадок українською мовою. Проаналізовано шляхи та засоби адекватного відтворення англійських загадок українською мовою; виявлено можливі способи перекладу загадок; охарактеризовано засоби перекладу англійських загадок українською мовою.

Ключові слова: переклад, загадка.

Статья раскрывает некоторые особенности перевода английских загадок на украинский язык. Проанализированы способы адекватного перевода английских загадок на украинский язык; выявлены возможные способы перевода загадок; охарактеризованы средства перевода английских загадок на украинский язык.

Ключевые слова: перевод, загадка.

The article considers the problem of translating riddles from English into Ukrainian. The analysis of riddles' adequate translation from English into Ukrainian is performed as well as the dominant translation means are outlined.

Key words: translation, riddle.

Переклад — один із найважливіших шляхів взаємодії національних культур, дієвий спосіб міжкультурної комунікації. Мета будь-якого перекладу — донести до читача, який не володіє мовою оригіналу, зміст відповідного тексту. Перекласти означає точно й повно висловити засобами однієї мови те, що вже зафіксовано засобами іншої мови, в нерозривній єдності змісту й форми.

Як відомо, англійська та українська культури відрізняються своїми традиціями, звичаями, поглядами, реаліями, світосприйняттям, що зумовлює одну з найбільших проблем при перекладі. Зберегти культурну специфіку мови оригіналу в мові перекладу — це завдання

особливої складності [2]. Актуальність теми дослідження обумовлена відсутністю істотних досліджень із перекладу загадок у вітчизняному перекладознавстві.

У зарубіжному мовознавстві перші спроби дослідити загадку були зроблені англійським дослідником Е. Б. Тайлором. Фундаментальне дослідження загадки у теоретичному плані належить В. П. Анікіну, І. П. Березовському, А. Н. Журинському, Н. В. Захаровій, Е. Г. Зубковій, Ю. Г. Ілларіоновій, Е. Кьонгес-Маранді, Н. А. Лавонену, А. К. Мойсієнкові, Г. А. Онищенко, Д. М. Садовникову, І. Я. Франкові та ін.

Об'єктом дослідження є відмінності національного колориту між англійськими та українськими загадками.

Мета дослідження — розгляд особливостей відтворення англійських загадок українською мовою та можливість адекватного та неадекватного перекладів, досягнення якої передбачає вирішення таких завдань: виявити можливі способи перекладу загадок; охарактеризувати засоби перекладу англійських загадок українською мовою; виокремити найчастотніші способи перекладу загадок.

Адекватне відтворення загадок складає особливу перекладацьку проблему. На відміну від лексичних одиниць, фразеологізмів, еквівалентних слів у загадках відображено образний зміст, тобто їхня внутрішня форма зберігає свою значущість. Носії мови не лише знають сенс загадки, але і сприймають образ, метафору чи порівняння, що формує їх. Звичайно, початкові реалії, пов'язані з виникненням загадок, часто забуваються. Але двоплановість загадок зберігається. Їхні прямі образи та образи іносказання співіснують. Сенс вільного поєднання, що лежить в основі загадок, і зміст іносказання актуалізуються в мові. Тому перекладачу важливо передати ці її обидва компоненти: і образ загадок, і метафоричний зміст.

Загадки визначаються як художнє алегоричне зображення певної істоти, предмета або явища шляхом несподіваного зближення її з іншою істотою, предметом або явищем.

У ході дослідження було виявлено шість можливих способів перекладу загадок:

1) переклад повним відповідником (еквівалентом), коли в мові перекладу є загадка, яка рівнозначна за змістом, функцією та стилістичними характеристиками загадці в мові оригіналу. Метафора, за-

кріплена в ній, повинна спиратися на ідентичні образи. Повні еквіваленти часто зустрічаються у так званих інтернаціональних загадках, які беруть свій початок від міфічних або біблійних джерел;

2) переклад частковим відповідником, коли загадка мови перекладу еквівалентна загадці мови оригіналу за образним значенням, але відрізняється своїм змістом та стилістичним забарвленням;

3) загадки, що не мають ні повних, ні часткових відповідників, у більшості випадків перекладаються дослівно. Здебільшого це стосується неметафоричних загадок-запитань;

4) так званим “псевдодослівним” відповідником, коли перекладач вважає за потрібне вжити загадку мови оригіналу, або при відсутності в мові перекладу повного або часткового еквіваленту. В цьому випадку перекладач “винаходить” загадку та відтворює без модифікацій або з незначними змінами образний зміст загадки оригіналу, таким чином зберігаючи її зміст;

5) контекстуальна заміна, завдяки якій загадка відтворюється відповідно до мовленнєвих норм і традицій мови перекладу. Але ті загадки, в яких міститься метафоричний елемент, не можна перекладати дослівно;

6) описовий переклад (більш характерний для українських загадок), при якому слово або словосполучення загадки вихідної мови замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення.

У багатьох випадках вони мають явно виражене національне забарвлення, що призводить до того, що загадки часто не мають абсолютних відповідників в іншій мові. Складність перекладу загадок полягає у тому, що перекладач повинен уміти їх розпізнати і підшукати відповідний український варіант.

Отже, умовно можна розділити переклад загадок на три групи:

До **першої групи** належать такі англійські загадки, які повністю співпадають з українськими — за змістом і за формою, тобто за образом-денотатом або складовими компонентами (переклад повним відповідником (еквівалентом): *Мовчить, а розуму навчить (Книга) — What teaches without talking? (A book)*. Такі загадки, які повністю співпадають в різних мовах, мають своїм джерелом спільний прототип і часто є калькою з грецької або латинської, рідше інших мов.

Під еквівалентністю у теорії перекладу слід розуміти збереження відносної рівності змістовної, змістової, семантичної, стилістичної і функціонально-комунікативної інформації, що міститься в оригіналі і перекладі [2]. Слід підкреслити, що еквівалентність оригіналу і перекладу це, насамперед, спільність розуміння інформації, що міститься в тексті, включаючи й ту, що впливає не тільки на розум, але і на почуття реципієнта та яка не лише експліцитно виражена в тексті, але й імпліцитно віднесена до підтексту. Повною відповідністю (еквівалентом) загадка перекладається тоді, коли в мові перекладу є відповідник, рівнозначний за образом і стилістичними характеристиками загадки оригіналу і співпадає з нею повністю або здебільшого за образним змістом. Іншими словами, метафора, поміщена в загадках, повинна спиратися на ідентичні образи [3]. Наведемо приклади перекладу загадок шляхом повного відповідника:

Англ.	Укр.
<i>What teaches without talking? (A book)</i>	<i>Мовчить, а розуму навчить (Книга)</i>
<i>How much water can you put into an empty 2 quart jar? (None, it would not be empty)</i>	<i>У який горщик неможливо води налити? (У повний)</i>
<i>What is without hands and without head or body, but can open a door? (A Wind)</i>	<i>Без рук, без ніг — хату відчиняє (Вітер)</i>
<i>What goes quicker than the wind and the rain? (A thought)</i>	<i>Що в світі найшвидше? (Думка)</i>
<i>What has a bed, but never lies down in it? (A river)</i>	<i>Біжу прудко, ні вдень ні вночі не стою, хоч ніколи з ліжка не встаю (Річка)</i>

Як бачимо, у цьому способі відтворення загадок не втрачається їхня лексична образність. Але при цьому способі перекладу змінюється структура речення. Граматична форма українських варіантів загадок відповідає змісту в англійській мові. Для англійських загадок характерно кодування образу за допомогою питального займенника “what”, який концентрує увагу та водночас спантеличує адресата. В українських відповідниках займенник “what” перекладається питальними займенниками “що” та “який”, які вказують на закодований образ, ототожнюючи денотат та референт загадки. В англійських загадках завжди є підмет і присудок, але їхнім українським відповідникам притаманні безособові та односкладові речення.

До **другої групи** належать загадки, які співпадають за образом, але не співпадають за змістом, який лежить в їх основі, або за способом його творення (переклад англійських загадок частковим відповідником), наприклад: *Дивлюсь не надивлюсь, а все смерті боюсь (Дзеркало)* — *Look at my face and you see somebody look at my back and you see nobody (A mirror)*. При перекладі таких загадок рекомендується користуватися саме такими відповідниками, які закріпилися в мові, оскільки перекладач повинен дотримуватися принципу перекладу за аналогією, якщо це можливо.

Частковим відповідником перекладаються загадки, коли вони у мові перекладу еквівалентні загадкам мови оригіналу за відгадкою, але розрізняються своїм образним змістом. Наведемо приклади такого перекладу:

Укр.	Англ.
<i>Я маленький і кругленький, На одежі я завжди, Мене в петлю всилають Сто разів туди-сюди (Гудзик)</i>	<i>I am round like an apple Flat as a chip I have eyes But I can't see one bit (A button)</i>
<i>Без вікон, без дверей, повна хата людей (Кавун)</i>	<i>There was a green house. Inside the green house there was a white house. Inside the white house there was a red house. Inside the red house there were lots of babies. What is it? (A watermelon)</i>
<i>Дивлюсь не надивлюсь, а все смерті боюсь (Дзеркало)</i>	<i>Look at my face and you see somebody look at my back and you see nobody (A mirror)</i>
<i>Горить стовпчик, а вугілля немає (Свічка)</i>	<i>What lives on its own substance and dies when it devours itself? (A candle)</i>
<i>Червоний гість Дерево їсть (Вогонь)</i>	<i>I am always hungry, I must always be fed, The finger I touch, Will soon turn red (Fire)</i>

Розглянувши цей спосіб відтворення, можемо узагальнити, що при його використанні втрачається лексична відповідність. Бачимо, що досить частим в українських перекладах є вживання метафори: *стовпчик* — *свічка*, *червоний гість* — *вогонь* і т. д. Іншими словами, при перекладі за допомогою часткового відповідника загадка мови перекладу залишається еквівалентною загадці мови оригіналу за образом.

За структурно-семантичними особливостями загадки — закінчені речення, які мають різноманітні синтаксичні структури. В англійських загадках завжди присутні підмет та присудок, а українським загадкам притаманні здебільшого односкладові речення. З'ясовано також, що за допомогою підбору часткового відповідника образна основа загадок у перекладі зберігається, але з деякими змінами лексичного та граматичного характеру. Наприклад: *Червоний гість дерево їсть (Вогонь) — I am always hungry, I must always be fed, The finger I touch, Will soon turn red (Fire)*. Загалом, загадки, які перекладаються частковим відповідником, за своєю структурою частіше зустрічаються у формі розповідних речень.

До **третьої групи** належать загадки, які не мають відповідників в українській мові — ні за змістом, ні за образом (дослівний переклад). Вони перекладаються або дослівно (при цьому можуть використовуватися різні види трансформацій), або за допомогою іншої метафори, створеної перекладачем. Наприклад: *What is a difference between a hill and a pill? — Чим пагорб відрізняється від пігулки? Відгадка: a hill is hard to get up, a pill is hard to get down*. Тобто різниця між *hill* та *pill* у фразових дієсловах, утворених від одного й того самого дієслова *to get up* — підніматися наверх, *to get down* — ковтати (про пігулку). Тут можна перекласти так: *Чим пагорб відрізняється від пігулки? (Аж дихання перехоплює, та одне — круте, а друге — гірке)*.

При передачі неметафоричних загадок-запитань у більшості випадків зустрічається дослівний переклад. Під дослівним перекладом розуміють відтворення конструкції оригіналу без будь-яких змін і без суттєвої зміни порядку слів у реченні. Таким способом перекладаються в основному загадки-запитання, що відносяться до тематичного розділу “Головоломки та шаради”, засновані на грі слів та логічному парадоксі. Наведемо приклади перекладу загадок за допомогою дослівного перекладу:

Англ.	Укр.
<i>Where did King Arthur learn to joust? (In Knight school)</i>	<i>Де король Артур навчався битися у турнірах? (У лицарській школі)</i>
<i>Think fast: There's an electric train traveling south. The wind is from the north-west. In which direction would the smoke from the train be blowing? (An electric train has no smoke!)</i>	<i>Думай швидко: Електропоїзд їде на південь. Вітер північно-західний. У якому напрямку дме дим з поїзду? (Електропоїзд на має диму!)</i>

У наведених прикладах, як бачимо, зберігається повна специфіка загадок. Таким чином встановлено, що дослівний переклад зберігає усі образні лексеми в їхній початковій формі, у формі мови оригіналу. За структурно-семантичними особливостями — це питальні речення. При цьому при перекладі слід пам'ятати, що: 1) образ повинен бути зрозумілим, а метафоричне, переносне значення, якщо воно є, має виходити з прямого значення; 2) якщо в перекладі є реалія, то вона повинна бути зрозумілою українському читачеві; 3) перекладу слід надати таку ж форму загадки.

У тих випадках, коли загадки мають чітко виражений національний характер, доводиться або давати близький до оригіналу переклад, робити описовий переклад або перекласти загадку зі зміною образу. Розглянемо таку загадку: *How do you get to Carnegie Hall? (Practice! Practice! Practice!)*. Переклад: *Як потрапити до Карнегі-Хол? (Практика! Практика! Практика!)*.

Отже, існує багато способів перекладу. Однак реальний процес перекладу не зводиться до підбору “еквівалентних мовних відповідників”, а являє собою складний процес, в якому крім власної майстерності перекладача грають роль і замовник перекладу, і набір культурних знань читачів, на які орієнтується перекладач, і характер взаємовідносин культур, які контактують.

Таким чином, проаналізувавши різні класифікації технік перекладу, було виявлено, що до перекладу загадок необхідно підходити дуже серйозно, через те, що не всі англійські загадки мають аналоги в українській мові. Розглянувши особливості відтворення англійських загадок українською мовою, виявлено шість способів перекладу загадок: повний відповідник (еквівалент), частковий відповідник, дослівний переклад, контекстуальна заміна, “псевдо-дослівний” переклад, описовий переклад, які, в свою чергу, можна об'єднати у три групи: переклад повним відповідником (еквівалентом), переклад англійських загадок частковим відповідником, дослівний переклад.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Англomовні загадки Матінки Гусині, з українським перекладом Віктора Марача [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mala.storinka.org/>

2. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. — К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. — 543 с.
3. Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англомовному дискурсі / І. К. Кобякова. — Вінниця : Нова книга, 2007. — 128 с.
4. Українські народні загадки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.planeta.co.ua/ua/puzzle.php?page=3>
5. Riddles and answers [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rd.com/jokes/riddles/>

УДК 811.161.2'25

Н. С. Жмаєва, К. А. Москаленко, С. Ю. Юхимець

ДИСКУРС КОМЕРЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ (на матеріалі англomовних перекладів сайтів українських операторів мобільного зв'язку)

Стаття присвячена аналізу специфіки перекладу рекламних текстів українських операторів мобільного зв'язку англійською мовою. Результати дослідження дозволяють констатувати застосування стратегії комунікативно-рівноцінного перекладу. У якості тактик реалізації зазначеної стратегії використовуються тактика точного відтворення релевантної інформації та тактика локалізації тексту. Відзначено стандартизованість, уніфікованість рекламних текстів українською та англійською мовами та мінімальну кількість культурно специфічних елементів.

Ключові слова: дискурс комерційної реклами, переклад, стратегія комунікативно-рівноцінного перекладу.

Статья посвящена анализу специфики перевода рекламных текстов украинских операторов мобильной связи на английский язык. Результаты исследования позволяют констатировать применение стратегии коммуникативно-равноценного перевода. В качестве тактик реализации отмеченной стратегии используются тактика точной передачи релевантной информации и тактика локализации текста. Отмечена стандартизированность, унифицированность рекламных текстов на украинском и английском языках, а также минимальное число культурно специфических элементов.

Ключевые слова: дискурс коммерческой рекламы, перевод, стратегия коммуникативно-равноценного перевода.

The article is devoted to the specificity of translating advertising texts of the Ukrainian mobile operators into English. The results of the paper discover the application of the strategy of communicatively equivalent translation. As translation tactics the tactic of precise and complete information transfer and the tactic of text localization are revealed. Standardization and unification of the advertising

texts both in Ukrainian and English as well as minimal number of culture specific elements are stated.

Key words: *the discourse of commercial advertising, translation, communicatively equivalent translation.*

Сучасну людину оточує не стільки реальний, природний світ, скільки штучний інформаційно-символічний всесвіт [1], створений розвитком мови, друку, масових аудіовізуальних засобів відтворення дійсності; невід'ємним компонентом цього всесвіту постає реклама. Рекламний дискурс займає все більш помітне місце у комунікативному просторі як один з типів дискурсу, що динамічно розвиваються.

Реклама — це особливий світ комунікації зі своїми законами, символікою і мовним простором. Рекламний дискурс як вид інституційного спілкування є складним соціокультурним феноменом, складовою більш широкої соціальної взаємодії, що охоплює багато сфер життя сучасного соціуму і, таким чином, виявляється пов'язаним з різноманітними видами людської діяльності. З мовою рекламних повідомлень, що дають багатющий матеріал для аналізу технологій смислопородження і маніпулювання, спрямованого на формування певної думки, необхідних переваг і оцінок, а також створення запланованої ієрархії цінностей, в даний час працюють представники різних галузей і напрямків наукової та практичної діяльності.

Процеси теоретичного осмислення специфіки рекламного дискурсу та рекламного тексту значно відстають від тих змін, які відбуваються на очах у дослідників. Наукове висвітлення рекламного дискурсу в лінгвістиці є досить репрезентативним, проте рекламний дискурс як комунікативний феномен продовжує викликати інтерес дослідників і вивчається в руслі низки проблем: теорії комунікації Баранов А. Н. [2], Бровкіна Ю. Ю. [3], Карасик В. І. [4]; теорії впливу Арутюнова Н. Д. [5], Каспранський Р. Р. [6]; теорії політичної комунікації Шейгал О. Й. [7]; прагмалінгвістики Лиса Н. С. [8], Коваленко Н. Л. [9].

На сучасному етапі розвитку суспільства, зміцнення міжнародних зв'язків України, в умовах швидкого обміну інформації гостро постає проблема перекладу рекламних текстів. Аналіз літератури з досліджуваної проблеми свідчить, що численні аспекти перекладу рекламних текстів з української мови англійською тільки окреслені у працях мовознавців; немає повного системного аналізу, не існує загальних

рекомендацій щодо адекватного перекладу рекламних текстів; бракує ґрунтовних праць із зазначеної проблематики.

Вибір теми дослідження обумовлений, з одного боку, необхідністю вивчення мови реклами як невід'ємної складової життя сучасного суспільства, а з іншого — потребою в підвищенні рівня вітчизняної і перекладної рекламної продукції. Питання про можливість ефективного використання міжкультурної реклами в даний час набуває особливої значущості на тлі процесу глобалізації мовних і культурних контактів.

Актуальність дослідження визначається його відповідністю загальному спрямуванню сучасної лінгвістики на вивчення дискурсу як контекстуалізованого мовлення. Важлива роль дискурсу комерційної реклами у життєдіяльності сучасної людини робить своєчасним вивчення стратегій його впливу на свідомість споживача та адекватність відтворення при перекладі. Актуальність роботи визначається недостатньою вивченістю специфіки перекладу реклами, а також конкретних мовних і культурологічних чинників, що ускладнюють процес створення і функціонування уніфікованих рекламних оголошень. Крім того, питання про способи відтворення змісту україномовної комерційної реклами операторів мобільного зв'язку англійською мовою ще не було предметом спеціального наукового аналізу.

Мета праці полягає в аналізі мовних засобів, маніфестованих в текстах україномовного комерційного рекламного дискурсу, та встановленні особливостей їх перекладу англійською мовою.

Висунута мета зумовила окреслення наступних **завдань** дослідження:

- обґрунтувати комунікативну своєрідність дискурсу комерційної реклами;
- визначити прагмалінгвістичні особливості досліджуваного типу інституційного дискурсу;
- охарактеризувати проблеми перекладу текстів комерційної реклами;
- визначити структурно-комунікативні особливості та засоби лінгвістичної маніфестації україномовного дискурсу комерційної реклами мобільного зв'язку;
- встановити специфіку перекладу україномовних текстів комерційної реклами операторів мобільного зв'язку англійською мовою.

Матеріалом дослідження слугували україномовні тексти дискурсу комерційної реклами українських операторів мобільного зв'язку (Vodafone, Київстар, ТриМоб і Lifecell) та їх переклади англійською мовою. Загальна кількість проаналізованого матеріалу дослідження складає 200 умовних аркушів, кількість проаналізованих текстових фрагментів дорівнює 500 одиницям.

У якості основного **методу**, що застосовувався під час проведення дослідження, слугував перекладознавчо-зіставний метод аналізу оригіналів і перекладів текстів комерційної реклами із залученням елементів контекстуального, соціолінгвістичного та трансформаційного аналізів. Методика контекстуального аналізу висвітлює на текстовому рівні лексико-семантичні та функціональні ознаки тексту, які є облігаторними або факультативними в процесі перекладу. Соціолінгвістичний аналіз допомагає розкрити взаємодію внутрішньосистемних, нормативних та позалінгвальних чинників, що зумовлюють особливості текстів комерційної реклами та труднощі, пов'язані з їхнім перекладом. Трансформаційний аналіз окреслює перекладацькі стратегії, тактики та операції, релевантні для адекватного перекладу.

Базовою характеристикою реклами є спрямованість на досягнення комерційних цілей, тобто цілей просування рекламованого об'єкта на ринку. Реклама сприяє досягненню цих цілей, надаючи комунікативний вплив на цільову аудиторію: вона актуалізує і утримує об'єкт у свідомості адресатів, розширює знання про нього, покращує думку адресатів про рекламований об'єкт, переконує в його перевагах, формує і підтримує зацікавленість в ньому, повідомляючи про реальні або символічні вигоди для адресатів і тим самим створюючи схильність до вибору даного об'єкта. Реалізація таких цілей відбувається в ситуації зануреності текстів, що пропагують товар або послугу, в спілкуванні, тобто за підтримки відповідного — рекламного дискурсу.

Учасниками рекламного дискурсу є комунікатор, який створює певний текст рекламного характеру, що представляє собою тип тексту особливої прагматичної спрямованості, володіє специфікою денотата і своєрідним семіотичним характером, реципієнт, який сприймає і інтерпретує пропонувану рекламну інформацію, і комунікат (носіє рекламного повідомлення, тобто тексту). Маніпулятивні рекламні технології є соціально ретельно продуманим засобом впливу на аудиторію з метою нав'язування їй певних ідей і думок і спонукан-

ня до певних дій. У рекламній комунікації маніпуляція спрямована на нав'язування реципієнту певної споживчої поведінки, кінцевою метою якої є придбання рекламованого товару або послуги. Завдяки маніпулятивним технологіям у реципієнта створюється певний образ пропонованої інформації, що неминуче призводить до формування у нього оцінного ставлення до сприйнятої інформації.

Повна картина функціонування рекламного тексту (реklamний дискурс) включає в себе наступні моменти:

- задум як основу тексту, що виходить із прагматичної установки комунікатора, під яким розуміється виробник рекламованого товару і автор рекламної інформації (імплицитний параметр дискурсу);
- рекламний текст (експліцитний параметр дискурсу);
- сприйняття тексту потенційним споживачем, що виходить з орієнтації комунікатора на соціальний статус споживача (імплицитний параметр дискурсу).

Мета перекладу рекламного тексту — створення тексту, що інформує потенційного покупця про товар / послугу і спонукає його до придбання товару / послуги. Абсолютним пріоритетом в рекламному тексті користуються компоненти, що несуть когнітивну інформацію, саме вони є інваріантними компонентами змісту, у той час як емоційний та апелятивний види інформації вихідного тексту постають тим фоном під час перекладу, які дозволяють когнітивній інформації рельєфно виділитися і запам'ятатися. При цьому перекладач оцінює ступінь важливості окремих елементів інформації і позбавляє текст перекладу найменш суттєвих елементів з урахуванням можливих фонових знань цільової аудиторії. При перекладі рекламного тексту відбувається свого роду локалізація його в рамках приймаючої культури зі збереженням комунікативно релевантною когнітивної інформації.

Лінгвістичний аналіз україномовних рекламних текстів операторів мобільного зв'язку дозволяє зробити висновки, що аналізовані тексти є типовими текстами дискурсу комерційної реклами. Тексти мобільних операторів зв'язку виконують такі комунікативні функції, які є спільними для всіх рекламних текстів: повідомити реципієнту нові достовірні відомості (когнітивна інформація), забезпечити надійність засвоєння реципієнтом цих відомостей (емоційна інформація), наказати адресату виконати певну дію (експлікована або імплікована оперативна інформація).

Слід зазначити, що обсяг представленої когнітивної інформації є досить репрезентативним, що пов'язано зі специфікою рекламованих товарів і послуг мобільного зв'язку: сучасний реципієнт хоче та має право бути обізнаний про всі нюанси рекламної продукції.

Емоційна інформація займає важливе місце в дискурсі комерційної реклами мобільного зв'язку, впливаючи на емоції і пам'ять реципієнта, створюючи позитивний образ об'єкта реклами. Лінгвістичними маніфестантами емоційної інформації постають емоційно-оцінна лексика з семантикою позитивної оцінки, лексичні одиниці, що маніфестують високий ступінь властивостей об'єкта рекламування, іншомовні запозичення англо-американського походження, вищий і найвищий ступені порівняння прикметників і прислівників, активне вживання номінативного стилю, питально-відповідні конструкції.

Що стосується оперативної інформації, слід зазначити її експліцитний характер за рахунок активного використання форм наказового способу дієслів.

Ще однією особливістю аналізованого рекламного дискурсу слід зазначити обмеженість культурно зумовлених слів в україномовних текстах, які зазвичай створюють складності при перекладі, так як виникає необхідність в їх відтворенні в іншокультурному середовищі та потребує адаптації до культурно-когнітивних особливостей іншомовної цільової аудиторії. До носіїв культурологічної інформації можна зарахувати суспільно-політичні реалії (національна валюта України (*грн*), *Національна комісія з питань регулювання зв'язку України, Печерська РДА, СП "Український мобільний зв'язок"*), географічні назви (назви областей та населених пунктів України).

Зіставний аналіз перекладів україномовних текстів комерційної реклами мобільного зв'язку англійською мовою дозволяє констатувати застосування стратегії комунікативно-рівноцінного перекладу за В. В. Сдобніковим [10]. У якості тактики реалізації зазначеної стратегії можна визначити тактику точної передачі релевантної інформації.

До найважливіших засобів, які використані при перекладі, відноситься відтворення нейтральної лексики, що відповідає за передачу когнітивної інформації. Конкретними реалізаціями тактики точного відтворення релевантної інформації може слугувати використання міжмовних відповідностей:

Wikipedia всіма мовами та безкоштовні книжки в додатках MyBook і SmartKyivstar.

Wikipedia in all languages and free books in applications MyBook and SmartKyivstar.

Відтворення національно-культурних реалій вихідного тексту, які представляють нерепрезентативний прошарок україномовного дискурсу операторів мобільного зв'язку, відбувається за рахунок транскрипції і транслітерації: *Укртелеком — Ukrtelecom, ТриМоб — TryMob, Дніпротелеком — Dniprotelekom, Черкаська область — Cherkaska oblast*. Ці перетворення також можна розглядати як прояви реалізації тактики точного відтворення релевантної інформації.

Емоційно-оцінна лексика з семантикою позитивної оцінки, лексичні одиниці, що маніфестують високий ступінь властивостей об'єкта рекламування, вищий і найвищий ступені порівняння прикметників і прислівників відтворюються в мові перекладу еквівалентами або варіантними відповідниками: *Зручний каталог з детальним описом кожної ігри, скріншотами та анімаційними роликами допоможе швидко знайти ігри на будь-який смак.*

A convenient catalog with detailed description of each game, screenshots and animations will help you quickly find the games for every taste.

Номінативні та питально-відповідні конструкції відтворюються під час перекладу граматичними відповідниками: *Нові тарифи для вашого смартфона. New plans for your smartphone.*

Бажаєте дізнатись, який тариф вам підходить? Введіть свій номер телефону.

Want to know, which plan suits you? Input your phone number.

Особливості синтаксису вихідних текстів реклами операторів мобільного зв'язку (наказовий стан дієслів) передаються у мові перекладу граматичними відповідниками: *Завантажуйте офіційні додатки та відкривайте новий світ! Just download official applications and discover new world!*

Застосовані граматичні трансформації під час перекладу (перестановки, об'єднання та членування речень, граматичні заміни) зумовлені структурними відмінностями між вихідною мовою та мовою перекладу.

Урахування особливостей культури цільової аудиторії тексту перекладу є адаптацією комунікаційних практик операторів мобільного

зв'язку до особливостей ситуації в країнах, на які націлена реклам-на кампанія. В якості компонентів такої ситуації зазвичай виділяють місцеві особливості релігії, моралі, соціальні і комерційні звички і уподобання, правила поведінки та етичні норми. Перекладацькі операції, спрямовані на адаптацію рекламного тексту до особливостей приймаючої культури і на дотримання загальних правил розробки реклами, здійснюються в рамках тактики локалізації тексту [10]. Варто зазначити, що дана перекладацька тактика є мало репрезентативною в аналізованій виборці та обмежена операцією додавання лексеми “please” під час перекладу внаслідок більшої експлікації категорії ввічливості у загальному англомовному дискурсі.

Результати зіставного аналізу україномовного рекламного дискурсу мобільних операторів зв'язку та його перекладу англійською мовою дають усі підстави стверджувати, що українські мобільні оператори віддають перевагу міжкультурним стандартизованим рекламним повідомленням, що є мінімально насиченими культурно специфічними елементами.

Міжкультурна стандартизована реклама — це реклама одного товару в різних країнах, в якій не змінюються ні зміст, ні оформлення рекламного засобу. Міжкультурна стандартизована реклама має низку істотних переваг. Головним аргументом на користь стандартизації є економічний фактор, тобто значне скорочення витрат при створенні рекламного оголошення.

В якості другого основного аргументу дослідники наводять наслідки глобалізації: у зв'язку з впливом міграцій, мультикультуралізму та ЗМІ культурні відмінності поступово зникають. Культури виявляють все більше спільних рис, стиль і умови життя стають все більш схожими. Прихильники стандартизації кажуть про виникнення глобальної культури, що дозволяє створювати універсальні рекламні пропозиції [11].

Цілі стандартизації реклами в міжнародному маркетингу спрямовані на створення іміджу товару в світовому масштабі, скорочення витрат на виробництво реклами, забезпечення пізнаваності та сприйняття реклами як чогось вже знайомого, прискорення виходу на ринки різних країн, що особливо важливо для синхронного міжнародного життєвого циклу товару.

Стандартизація реклами доцільна для товарів, пов'язаних з поширеними звичками або з універсальними оцінками споживачем їх

головних функціональних характеристик. Мобільний зв'язок, який став невід'ємним атрибутом життя сучасної людини, цілком співвідноситься з зазначеними вимогами.

Крім того, можливість стандартизації рекламного дискурсу залежить від ступеня інформативної насиченості реклами (рекламу з переважаючою когнітивною інформацією легше стандартизувати, ніж рекламу, в якій переважає емоційна складова), а також ступеня культурної обумовленості товару та його утилітарності. Основою стандартизації рекламного дискурсу мобільного зв'язку в даному випадку є припущення, що вся цільова група, незалежно від культурної приналежності, потребує послуг та засобів мобільного зв'язку.

Зіставний аналіз текстів україномовного рекламного дискурсу мобільних операторів зв'язку та їх перекладів англійською мовою свідчить про те, що сучасні рекламні тексти операторів мобільного зв'язку постають особливою мовою спілкування, входять до актів комунікації як свого роду спільний культурний код, який об'єднує його носіїв, що спілкуються різними мовами, і створює взаєморозуміння.

Такий підхід до рекламної продукції нівелює використання специфічних культурних реалій, які можуть бути невідомими представникам іншомовної цільової аудиторії. Крім того, рекламні тексти, перекладені англійською мовою, мовою міжнародного спілкування, орієнтовані не на визначених представників конкретної лінгвокультури, а на узагальненого іноземця, який не володіє ані українською, ані російською мовами, проте постає потенційним об'єктом рекламної кампанії операторів мобільного зв'язку.

Визначення специфіки лінгвокультури потенційного іншомовного адресата є неможливим внаслідок об'єктивних причин, що зумовлює поступове перетворення реклами в транснаціональну, міжкультурну, яка апелює до загальнолюдських цінностей, що займають однакові щаблі в ієрархіях цінностей різних лінгвокультур. Міжкультурна реклама "вирівнює кути, створюючи спільність, не менше згуртовану одноманітністю реклами, ніж сучасний глобальний інформаційний простір" [1, с. 87].

У якості перспектив дослідження розглядаємо визначення особливостей відтворення дискурсу комерційної реклами на матеріалі більшого спектру пропонованих товарів та послуг.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Слышкин Г. Г. Прецедентный текст: структура концепта и способы апелляции к нему / Г. Г. Слышкин // Проблемы речевой коммуникации. — Саратов, 2000. — 485 с.
2. Баранов А. Н. Аргументация как языковой и когнитивный феномен / А. Н. Баранов // Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации. — М.: Наука, 1990. — С. 40–53.
3. Бровкина Ю. Ю. Газетное рекламное объявление как речевой жанр: риторический аспект: дис. ... канд. филол. наук / Ю. Ю. Бровкина. — Барнаул, 2000. — 182 с.
4. Карасик В. И. О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: сборник научных трудов. — Волгоград, 2000. — С. 5–20.
5. Арутюнова Н. Д. Аксиология в механизмах жизни и языка / Н. Д. Арутюнова // Проблемы структурной лингвистики: сб. ст./ АН СССР, Ин-т русск. яз. — М.: Наука, 1984. — С. 5–23.
6. Каспранский Р. Р. Речевая деятельность в ее апеллятивном аспекте / Р. Р. Каспранский // Виды и функции речевой деятельности. — М.: Изд-во АН СССР, 1977. — С. 16–21.
7. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса: дис. ... докт. филол. наук: специальности 10.02.01 — Русский язык, 10.02.19 — Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика / Е. И. Шейгал; Волгоградский государственный педагогический университет. — Волгоград, 2000. — 440 с.
8. Лиса Н. С. Структурні та лінгвопрагматичні особливості рекламного знака (на матеріалі англомовної реклами) 2003 года: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Н. С. Лиса; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л., 2003. — 18 с.
9. Коваленко Н. Л. Лінгвістична позначеність слогана в структурі рекламного тексту: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / Н. Л. Коваленко; Дніпропетр. нац. ун-т. — Д., 2006. — 17 с.
10. Сдобников В. В. Коммуникативная ситуация как основа выбора стратегии перевода: дис. ... кандидата филологических наук: 10.02.20 / Сдобников Вадим Витальевич. — Нижний Новгород, 2015. — 626 с.
11. Каравцева Н. В. Лингвокультурные особенности рекламного текста / Н. В. Каравцева // Университетские чтения—2013: материалы научно-методических чтений ПГЛУ. — Пятигорск: ПГЛУ, 2013. — С. 87–89.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

У даній статті розглядаються лінгвістичний аналіз, опис і пояснення різноманітності значень лексичних одиниць стосовно політичної тематики, а саме дискурсу політичної коректності в англомовній картині світу. Процес роботи з даної теми включає в себе використання такого методу, як критичний дискурс-аналіз, який є актуальним в наш час.

Ключові слова: політична коректність, дискурс-аналіз, політичний дискурс.

В данной статье рассматриваются лингвистический анализ, описание и объяснение разнообразия значений лексических единиц относительно политической тематики, а именно дискурса политической корректности в англоязычной картине мира. Процесс работы по данной теме включает в себя использование такого метода, как критический дискурс-анализ, который является актуальным в наше время.

Ключевые слова: политическая корректность, дискурс-анализ, политический дискурс.

This article deals with the linguistic analysis, description and explanation of the diversity of meanings of lexical items concerning political issues, namely the discourse of political correctness in the English-speaking world image. The work on the subject includes such method as critical discourse analysis that is relevant today.

Key words: political correctness, discourse analysis, political discourse.

Робота перекладача над текстом політичної тематики лише на перший погляд не представляє труднощів. Адже політичний дискурс, окрім значної частини клішованих, усталених фраз, які мають чіткі і однозначні еквіваленти в українській мові, прийняті і зрозумілі кожному, ще й вміщує лінгвокультурологічну марковану лексику. Ці лінгвокультурологічні одиниці і становлять труднощі для переклада-

ча, бо вони несуть у собі надінформацію, розкриваючи певні соціальні, культурні, індивідуальні риси того народу, на мові якого утворено дискурс. Адекватна і повноцінна передача змісту, а найважливіше екстралінгвістичного смислу цих слів дуже важлива, адже політика — це гра, а політичний дискурс, особливо політична промова виступає потужним засобом переконання, а тому і важливою стратегічною зброєю у цій грі, і може принести гравцю перемогу. Отже, що являє собою ця лінгвокультурологічно маркована лексика. До неї відносять реалії, певні індивідуальні фрази і вирази політика, неологізми тощо. Національно-специфічні реалії, особливості мовлення окремих політиків, авторські метафори та ідіоми, які підкреслюють національний колорит політичного дискурсу, завжди викликали значні труднощі для перекладу [1, с. 153].

В сучасному демократичному суспільстві, в “еру інформації” (Information Age) проблема інформаційних війн і маніпуляції суспільною свідомістю стоїть особливо гостро. Велика кількість інформації, широке використання можливостей засобів масової комунікації та активна розробка нових комунікаційних технологій породжує проблему критичного осмислення одержуваних повідомлень і ставить нові завдання перед лінгвістикою, які виявляються потрібними як методологічна основа для вирішення практичних життєвих завдань [2, с. 46]. Саме постановка цих завдань і вимагає від нас звернутися до критичного дискурс-аналізу. У фокусі цього дослідження виявляється новий, раніше не досліджуваний прояв критичного дискурс-аналізу, спрямований не на вузькі кола фахівців, але на все дискурсивне співтовариство, на яке спрямований маніпулятивний потенціал політичного дискурсу. Критичний метод дискурсу є міждисциплінарним підходом до вивчення будови і співвідношення соціальної практики і мовної практики.

Він означає слово чи лексичну одиницю, вираз, пропозиції, тексти, спілкування або мову загалом, що завжди слід розглядати в соціальному контексті. Критичний метод дискурсу досліджує зв’язок між використанням мови та соціальними і політичними умовами, в яких він відбувається [3, с. 7].

Критичний дискурс-аналіз являє собою методологію, яка дозволяє швидко оцінити те, що мається на увазі, коли мова використовується для опису і пояснення. Існує проліферація термінів в критично-

му аналізі дискусій, який є відображенням різних впливів в розвитку методології.

Кожне слово приймає форму в суспільстві. Це означає, що тексти не пасивно входять у світовий процес, але наповнюють його змістом, формою і перспективами. Міркування можна розглядати в якості “активного ставлення до дійсності”. Саме політична комунікація як об’єкт дослідження є тим загальним, що об’єднує всі напрямки і школи критичного дискурсивного аналізу [3, с. 25].

Перш ніж звернутися до аналізу дискурсу політичної коректності та його критичної моделі, необхідно усвідомити сутність даного явища.

Порівняння визначень політичної коректності дозволяє виявити суть самого поняття, та нюанси, в яких вони розходяться.

Н. Г. Комлев в “Словнику іноземних слів” визначає політичну коректність нейтральним чином як “усталене в США поняття-гасло, яке демонструє ліберальну спрямованість американської політики, що має справу не стільки зі змістом, скільки з символічними образами і коректуванням мовного коду. Мова декодується знаками антирасизму, екологізму, терпимого ставлення до національних і сексуальних меншин, боротьби проти СНІДу” [4, с. 279]. Терпимість передається пом’якшеними виразами, наприклад, замість “чорні” — “афроамериканці”, замість “інваліди” — “люди, що потребують фізичної підтримки”.

Негативна оціненість також виявляється в наступному визначенні: “ідеолого-політичний рух в 80–90-ті роки в США, який розповсюджується головним чином ліберальними групами і полягає в нав’язуванні суворого дотримання нейтральної мови стосовно статі, віку, сексуальної орієнтації, расової приналежності, цивільних прав і обмеження свободи слова при обговоренні перерахованих вище тем”, в якому автор акцентує факт нав’язування політичної коректності, що виходить від ліберальних груп [5, с. 124].

Узгоджуючи з вищенаведеними визначеннями, по суті, визначення з політичного словника відрізняється маркованою негативною оцінкою: “Політкоректність — різновид неофіційної неоголошеної цензури, що знайшла своє найбільше застосування в США, але й так само і в інших країнах Заходу, а також останнім часом в Російській Федерації. У своїй практиці зазвичай маскується під те, що можна

було б назвати “хорошим тоном”, і офіційно направлена на те, щоб не ображати і не принижувати чийсь почуття [6, с. 1].

Аналіз корпусу визначень, частково наведеного вище, дозволяє виділити дві важливі складові поняття політичної коректності:

1. Ідеолого-політична складова, яка зводиться до того, що вибір номінації є не довільним, але мотивується виходячи з якоїсь загальної ідеології. Цілеспрямованість процесу перетворює його в політику.

2. Мовна / лінгвістична складова, яка зводиться до того, що засобом реалізації політики щодо поширення певної ідеології стає коригування мовного коду.

Явище політичної коректності пов'язано зі зміною норм мовної поведінки в сучасному суспільстві. В основному це стосується обмежень на вживання того чи іншого слова або виразу в певній ситуації. Прояв дискримінації можна помітити не тільки в будь-яких діях, але також і в словесних формах (*verbal harassment hate speech*). Щоб уникнути такого виду дискримінації, і створюються політично коректні терміни. “Головна тенденція в англійській мові зараз — це її “інклюзивний” характер, прагнення нікого не образити при вживанні того чи іншого слова або виразу” [7, с. 17].

Можна виділити історичні та лінгво-філософські витоки руху за політичну коректність (*Political correctness-PC*) і появи PC дискурсу.

До історичних слід віднести невдоволення з боку чорношкірого населення США “расизмом англійської мови” та вимога її “дерасіалізації” (“*deracialization*”). Зокрема обурення викликало слово *black* (чорний), обтяжене негативними конотаціями. Цей рух підхопив феміністичний рух, що відстоював права жінок в сучасному суспільстві. Феміністками були просунуті такі зміни, наприклад, було прийнято звернення *Ms* до жінки, за аналогією з *Mr*, так як це не дискримінує її за ознакою заміжжя (*Miss* — незаміжня, *Missis* — заміжня жінка). На додаток до цього була проведена потужна кампанія проти “сексистських” морфем як *man* (*businessman*) або *ess* (*stewardess*), в зв'язку з чим відбувається гендерне знеособлення термінів. До лінгвістичних причин слід віднести уявлення, яке з'явилося у XX ст., про тісний зв'язок між мовою і мисленням, біля витоків якого стояв В. фон Гумбольдт. Його ідеї були підхоплені і розвинені в Європі неогумбольдтіанцями.

У США в сучасному слововживанні термін з'явився в 1970-ті рр. і використовувався лівими політиками для критики, пародіювання поглядів, які, за їх уявленням, були надмірно марксистськими.

У цьому дослідженні РС-дискурс розглядається як дискурс груп соціальних меншин, що засновують боротьбу за свої права в суспільстві на зміні способів їх відображення, маніфестації в мові.

Своєрідність РС-дискурсу можна простежити на трьох рівнях мови: словотвірному, лексичному і синтаксичному.

На словотвірному рівні найбільш яскравими рисами аналізованого дискурсу є:

- нейтральна по відношенню до статі морфема *person*, що входить до складу таких слів, як *businessperson*, *chairperson*, *spokesperson* і ін. ;

- опущення суфіксів *-ess* і *-ette* в іменників, що позначають особу жіночої статі, щоб уникнути вказівки на статеву приналежність: *actress* — *actor*, *heiress* — *heir*, *poetes* — *poet* і ін.

На лексичному рівні політичної коректності проявляється:

- переосмислення назв етнічних і національних меншин: *African-American*, *Asian-American*, *Native Alaskan*, *Native American*;

- форми звернення *Ms* (ті, які не вказують на сімейний статус жінки);

- евфемізми, які спрямовані на виключення расової та етнічної дискримінації: *person of color*, *indigenous person*, *Jewish person*; вікової дискримінації: *golden ager*, *senior*, *mature*; дискримінації за станом здоров'я: *physically challenged*, *physically different*, *unseeing*, *visually challenged*, *learning disable*; дискримінації за зовнішнім виглядом: *vertically challenged*, *person of size*, *big-boned*; дискримінації за соціальним статусом: *low-income*, *environmental hygienist*, *sanitation engineer*.

На синтаксичному рівні політична коректність проявляється в заміні займенників *he* (*his*) в таких конструкціях, де стать іменника не вказується: *Everyone must do his work well* /*everyone must do his* / *her work well*. *Everyone must do their work well* і ін. [8, с. 19].

Однак ставлення до політкоректності склалося не цілком однозначне. З одного боку, політкоректність вимагає уникати вживання мовних засобів, які зачіпають почуття людей, шукати більш толерантні вирази, замінювати їх на евфемізми. З іншого боку, застосування політкоректних мовних засобів часто доходить до абсурду. Наприклад, професор Нью-Йоркського університету Діана Равич

досліджувала американські підручники і прийшла до висновку про те, що американська влада доходить до абсурду, піддаючи підручники школярів безмежній цензури. Як приклад Равич наводить неписану заборону на згадування всього, що хоч якось може ущемити права тієї чи іншої категорії американців. Це означає, що в список заборонених слів автоматично потрапляють такі слова, як “яхта” або “гра в поло” (як слова і вирази, що принижують гідність усіх, хто не належать до еліти). Наприклад, сов включили в “чорний список” виключно через індіанців навахо в США: для них будь-яка згадка птахів є табу. Було виключено все, що може викликати сміх або пародію.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Калішук Д. М. Лінгвокультурні особливості перекладу політичного дискурсу // Вісник СумДУ. — 2006. — Т. 1, № 11 (95). — С. 153–159.
2. Van Dijk T. A. Sentence topic and discourse topic / T. A. van. Dijk // Papers in Slavic Philology [Текст]. — 1977. — 1. — Р. 49–61.
3. Кубрякова Е. С. О понятиях дискурс и анализ дискурса в современной лингвистике / Е. С. Кубрякова // Дискурс, речь, речевая деятельность функциональные и структурные аспекты [Текст]: сб. обзоров. — М.: РАН ИНИОН, 2000. — С. 7–25.
4. Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов [Текст] / Н. Г. Комелев. — М.: Эксмо-пресс, 1999. — 279 с.
5. Панин, В. В. Политический дискурс: “язык двусмысленности” [Текст] / В. В. Панин // Современная политическая лингвистика: материалы международной научной конференции. — Екатеринбург, 2003. — С. 122–124.
6. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://mirslovarei.com/content_pol/politkorrektnost687.html#ixzz2foP5VFah
7. Адлер, Д. Борьба против политической корректности [Текст] / Д. Адлер // Америка. — 1993. — № 442. — С. 15–18.
8. Панин В. В. Политическая корректность как культурно-поведенческая и языковая категория [Текст]: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. — Тюмень, 2004. — 19 с.

GENERAL CHARACTERISTICS OF POPULAR SCIENCE DISOURSE

Problems related to popular science (PSD) discourse typology in two languages (English and Ukrainian) are considered in the article: structure, linguistic means of sense presenting, communicative and pragmatic features. PSD relevant phonetic peculiarities are described for the first time.

Key words: popular science discourse, typology, general signs, relevant phonetic characteristics.

В роботі розглянуто проблеми типології науково-популярного дискурсу (НПД) на прикладі двох неблизькоспоріднених мов (англійської та української): структура, лінгвістичні засоби передавання змісту, комунікативно-прагматичні особливості. Вперше описано фонетичні характеристики, що є релевантними в оформленні НПД в обох мовах.

Ключові слова: науково-популярний дискурс, типологічно спільні ознаки, релевантні фонетичні характеристики.

В работе рассмотрены проблемы, связанные с типологией научно-популярного дискурса (НПД) в неблизкородственных языках (английском и украинском): структура, лингвистические способы выражения смысла, коммуникативно-прагматические особенности. Впервые описаны фонетические характеристики, релевантные для оформления НПД в двух языках.

Ключевые слова: научно-популярный дискурс, типологически общие признаки, релевантные фонетические характеристики.

The work is devoted to the problem of popular science discourse structure and composing. In the research the functional and taxonomic aspects of the linguistic means in popular science discourse (PSD) are studied. One of the reasons that makes popular science discourse so popular is its ability to treat global topics of social interest involving multiple styles. It should be noticed that PSD deals with the information of two sorts: the one belonging

to scientific facts and the other referring to the events of every-day life that are to be combined with scientific evidence.

The purpose of popular science broadcasts, publications is to introduce some information of certain events and facts to the listeners or readers. One of the characteristic features of popular science style is its ability to comprise a wide variety of entities: popular science magazines and books, children's encyclopedia, the reports of "scientific nature" in the media. This kind of a sub style is aimed at informing the addressee of some technical, economic, scientific ideas in a simplified manner with the aim to make the information easier and understandable for all social groups. The use of lexemes, morphological and syntactic structures belonging to different styles of speech, such as conversation, art, business and academic styles is one of principal differential characters of PSD.

In modern society, all kinds of media (radio, television, newspapers) are pragmatic; the main purpose of mass media is to influence the audience while informing it. Taking into consideration the fact that the pragmatic function of modern media is the basic one the researchers point out the problems of integrity of the text on the one hand and variety of techniques that are used to persuade the addressee on the other hand. One should notice that linguistic forms demonstrate the general idea of the text aimed at getting a certain result (e.g. legitimize certain social problems). Taking into consideration PSD comprehensive presentation while making emphasis on the information key points, the following should be mentioned: in a popular essay every single thought must be described in detail so that the reader's mind could manage to see the further way towards the logical consequence of the idea. If you bore your reader's mind with too quick transitions, the reader will go crazy and lose sight of the general connection of the thoughts. Popular presentation should avoid abstraction; each position must be confirmed by tactile facts and illustrated [1].

It should be mentioned that the linguistic structure of scientific texts in different languages employs various means of rendering confidence, doubt and hesitation of what is being reported; these structures form the language grounds of the PSD. The above mentioned tools are determinative or cognitive markers of the subject of speech, i.e. popular science text author's treatment of the problem. Speakers explore actual phenomena — linguistic exclusion or hedging and stick to various ways of representing this phenomenon in modern English and Ukrainian languages; "to screen off" — the

communicant's desire to be "fenced off" one way or another from the allegations of other speakers. One could say that the language hedging is a type of modality, widely represented in communicative linguistics.

The analysis of popular science discourse shows that it presents all kinds of subjective interpersonal modality. This is explained by the intention of the author who pursues the following: firstly, to change the mentality of the recipient; it is exercised with the help of orders, appeals, guidance and suggestions (i.e. by means of various forms of deontic modality in speech). Secondly, this type of a discourse provides statements qualification from the point of view of necessity – eventuality or possibility – impossibility (aleatic modality). Thirdly, a mandatory component of the scientific popular discourse is a microconcept of axiological modality, where the author brings a subjective assessment, either positive or negative, to the recipient. Finally, the popular science discourse provides a recipient with certain information of various degrees of credibility, and that is achieved by means of epistemic modality.

One of the distinctive features of popular science discourse is reference to the authoritative sources, well known authors who are involved in such phenomena as "hedging" or "personality of someone else", "stranger". The use of statements, opinions, judgments and empirical data of "a stranger" are the foundation of upon which knowledge the information is reviewed in popular science discourse [2].

Very often in scientific popular programs and articles one can find statements that are not supported by the facts or the research and the author in this case sounds rather categorical. Such statements demonstrate a declarative modality, with a touch of being flat.

Relying on previous experience, the speaker, when putting his opinion into words, uses tools that manifest his belief that the judgment is true assumption, cannot express hypothesis and confidence. Some aspects of judgment can be relied on only when a speaker's certainty is taken for granted though his knowledge is incomplete and does not reflect facts. Thus the sender's confidence in the reliability of the information reported, is not the result of logical reasoning, and can be influenced by all sorts of factors that arise spontaneously. These factors are often of an unconscious personal nature, such as personal interests or inclinations of the speaker, membership in a particular domination, intention to get some benefit. In this case, the speaker deliberately gives personal for desired, puts forward his own inter-

ests. Judgments built on this principle may have a status of subjective truth to each individual. Of course, it can be challenged, but it is impossible to refute these statements.

It should be noted that the above — mentioned statements are full of declarative modality, common in popular programs. The following factors give rise to declarative modality being actualized in speech:

- unsuccessful attempt to transfer scientific ideas, without subjecting them to a critical analysis;
- conscious (or unconscious) desire to promote a scientific problem;
- insufficient attention to the form the scientific ideas are presented (lack of knowledge about discourse structure on the whole).

The study of metadiscourse functional particularities allowed to consider it in terms of impact of its structure and the author's characteristics of speech, on the one hand, and the user's, on the other. According to the degree of author and the user's participation in shaping and interpreting the content of the text the two types of metadiscourse are revealed; a two-dimensional interaction of the author either with the text or the user is regarded [3: p. 59]. This approach brings to light the fact of an indirect nature of the author's interaction with the reader; thus only a reader's direct contact with the product of the author's work (with a text) results in a certain interpretation of linguistic devices that convey the content of the author's intention.

It is well known that a dialogical form of communication, common in popular science discourse, is one of the widespread techniques to gain knowledge, focusing on the rhematic part of a sentence structure, enforcing the expressive character of presentation in general. The above mentioned facilitates to populate the scientific knowledge; thus the extensive use of dialogue complexes in popular science discourse proves it. The question-answer complexes and dialogical unities, containing imperative elements, can be also observed. Of course, dialogic character of a popular science discourse increases the degree of its expressiveness which, in its turn, positively affects the efficiency of perceiving some new information and keeping it in mind.

Thus, the conducted study has proved that popular scientific discourse is characterized by a number of communicative properties that are typologically common for the two languages under analysis:

- 1) dynamic development of structural units and communicative parameters, which make it possible to achieve the tasks that a communicative act is aimed at;

2) main objectives of the popular science discourse should be summarized as follows:

a) establishing contact with recipients (to achieve this goal it is necessary to possess certain information about the social status of the listeners, their education, outlook, the stock of knowledge and ability to interpret whatever is heard or read);

b) producing the intended impact on the audience (it is achieved by the presence of such factors in speech of the author as the adequate linguistic means, logical harmony, argumentation, emotionality, etc.);

3) presence of all kinds of subjective modality: deontic (pursues to change the outlook of the recipient; it is carried out by means of using orders, appeals, guidelines and suggestions), aleatic (provides the qualification of utterances from the grounds of necessity / eventuality or possibility / impossibility), axiological (delivers a positive or negative evaluation to a recipient), epistemic (provides certain information to a recipient that includes a varying degree of reliability); it should be noted that, as a rule, the mentioned modality types interact with one another;

4) application of pragmatic tactics that should be classified as "activation" of the thought — presentation, a thought delivering some knowledge is to be embodied into the stylistic characteristics of the scientific style. Such scientific style features as consistency, objectivity, lack of emotions, objective modality, talkative markers of the author's personality are realized with the help of different linguistic means;

5) communicative peculiarities are evident in the materials of popular science presentation which is focused directly on the object of the research (in contrast to scientific papers focused on the research process).

The specific impact on the addressee in a popular science discourse is actualized by means of some linguistic tools: presence of logical harmony in presentation, existence of argumentation and speech emotionality. A characteristic feature of the popular science discourse is the use of statements based on facts that are scientifically proved by an empirical or theoretical way.

The universal character of various linguistic devices (explicit and implicit) is demonstrated by the PSD semantics in various lingual cultures. At the same time, it should be noted that the forms of linguistic means combination in the languages under analysis are quite different. The specific linguistic peculiarity is revealed in certain aspects, which are connected with the following:

a) analytical structure of English and synthetic structure of the Ukrainian language:

— in the Ukrainian language the most frequent are such expressions as: що до мене, на мій погляд; напевно, мабуть, цілком імовірно, ніби, наче, очевидно and others that show the degree of uncertainty in expressing subjective opinion of the author. In the English language, more often than in Ukrainian, modal verbs, modal constructions are actualizing subjective attitude of a speaker;

b) divergency of intonation, formed in the historical development of the compared languages:

— the predominant use of a temporal component in Ukrainian sentence stress and melody contrasts in the English language; greater significance of duration in prosodic structures of Ukrainian in contrast to English, where the temporal component is a relevant character of phoneme distinguishing [4];

c) complex realization of multi-level means of communication such as: lexical level (public vocabulary, slang), syntactic (the use of questions-answers' systems instead of narrative sentences, rhetorical questions), phonetic level (segmentation, accentuation, phrase accent), stylistic (paraphrase, assonants, parallel structures), which provides popular science discourse the effect of a dialogue and emotionality.

BIBLIOGRAPHY

1. Шевченко Т. И. Социолінгвістическа обумовленість емоціональної інтонації (на матеріалі сучасної англійської драми) [Текст] / Т. И. Шевченко // Сб. научн. тр. МГПІІІЯ ім. М. Тореца. — 1980. — Вип. 152. — С. 178–187.
2. Halliday M. A. K. Intonation systems in English [Text] / M. A. K. Halliday // Patterns of Language : Papers in general, descriptive and applied linguistics / [Ed. A. Maclestoneish & M. A. Halliday]. — London : Longmans, 1966. — P. 111–133.
3. Отъе-Ревю Ж. Явная и конститутивная неоднородность: К проблеме другого в дискурсе [Текст] / Ж. Отъе-Ревю // Квадратура смысла. — М. : Прогресс, 1999. — С. 54–94.
4. Королева Т. М. Интонация модальности в звучащей речи [Текст] / Т. М. Королева. — К. ; Одесса : Выща школа, 1989. — 147 с.

УДК 811.161.2'25

Т. М. Корольова, Н. С. Жмаєва, Я. Ю. Попова

КОГЕЗІЯ ТА КОГЕРЕНТНІСТЬ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНОМОВНОЇ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Стаття присвячена аналізу специфіки відтворення категорій зв'язності в україно-англійських перекладах наукових текстів. Результати дослідження дозволяють констатувати, що більшість перекладів характеризуються як повним відтворенням змісту окремих одиниць тексту оригіналу, так і збереженням смислової єдності тексту. Лінгвістичні маніфестанти когерентності вихідного тексту при перекладі відтворюються еквівалентними структурами мови перекладу. Незначні зміни смислової структури вихідного тексту проявляються в структурі тексту мови перекладу у вигляді членування та зміни типу речення. Відзначено випадки спотворення когезійної та когерентної структур мови перекладу внаслідок структурно-нормативних помилок.

Ключові слова: категорії зв'язності, когерентність, когезія, еквівалентність, структурно-нормативні помилки.

Статья посвящена анализу специфики воспроизведения категорий связности в украино-английских переводах научных текстов. Результаты исследования позволяют констатировать, что большинство переводов характеризуются как полным воспроизведением содержания отдельных единиц текста оригинала, так и сохранением смыслового единства текста. Лингвистические манифестанты когерентности исходного текста при переводе воссоздаются эквивалентными структурами переводящего языка. Незначительные изменения смысловой структуры исходного текста проявляются в структуре текста переводящего языка в виде членения и изменения типа предложения. Отмечены случаи искажения когезионной и когерентной структур переводящего языка вследствие структурно-нормативных ошибок.

Ключевые слова: категории связности, когерентность, когезия, эквивалентность, структурно-нормативные ошибки.

The article is devoted to the specificity of rendering the category of connectivity when translating scientific texts from Ukrainian into English. The results of the paper discover that in most of the translations full rendering of the content of separate text units of the source text as well as the preservation of its coherence take place. The linguistic manifestations of the coherence of the original text are recreated by equivalent structures of the target language. Insignificant changes of the sense structure of the source language are manifested as sentence partitioning or alterations of sentence type in the structure of the target language. Some occasions of distorting the cohesive and coherent structures of the target language caused by structural mistakes are reported.

Key words: *the category of connectivity, coherence, cohesion, equivalence, structural mistakes.*

Вивчення проблем перекладу наукової літератури постає одним з найважливіших напрямів в сучасній філології. Протягом довгого часу предметом філологічних досліджень залишався майже виключно стиль художньої літератури. Проте в епоху індустріалізації суспільства, в умовах зростаючого потоку інформації і міжнародного наукового обміну, що постійно розширюється, переклад наукової літератури має вирішальне значення для прогресу людства. Не дивно, що мовознавство нашого тисячоліття все більше уваги приділяє саме функціональному стилю наукової літератури, який багато чим відрізняється від експресивно-художнього стилю.

Тема дослідження є актуальною і обумовлена потребою та значимістю перекладу наукової літератури, що забезпечує обмін інформацією в науковому світі і, відповідно, його прогрес. Специфіка наукового перекладу зумовлена тим, що “даний вид діяльності вимагає від перекладача особливих інтелектуальних зусиль, зважаючи на спеціальний характер знання, що міститься в текстах цього стилю” [1]. Досліджувані категорії зв’язності тексту належать до найбільш значущих за своєю природою лінгвістичних категорій, забезпечуючи функціонування тексту як цілісного структурно-семантичного утворення. Їх відтворення є визначальним для збереження смислової єдності тексту та отримання адекватного наукового перекладу.

Найбільш повно питання відтворення зв’язності в перекладі висвітлене в працях В. Н. Комісарова [2], М. П. Котюрової [3], Т. В. Милевської [4], Н. Н. Трошиної [5], В. Б. Атултанової [6] та О. В. Кондратьєвої [7], втім, питання відтворення зв’язності тексту в українсько-англійських наукових перекладах залишається до сьо-

годні практично нерозробленим, що і визначає актуальність обраної теми дослідження.

Мета праці — встановити закономірності відтворення когезії та когерентності у перекладі україномовної наукової літератури англійською мовою.

Матеріалом дослідження слугували анотації авторефератів кандидатських дисертацій з філології та педагогіки та їх переклади англійською мовою. Загальна кількість проаналізованих оригінальних текстів дорівнює 100 одиницям.

У якості основного методу, що застосовувався під час проведення дослідження, слугував перекладознавчо-зіставний метод аналізу оригіналів і перекладів текстів наукового стилю із залученням елементів контекстуального, соціолінгвістичного та трансформаційного аналізів. Методика контекстуального аналізу висвітлює на текстовому рівні лексико-семантичні та функціональні ознаки тексту, які є облігаторними або факультативними в процесі перекладу. Соціолінгвістичний аналіз допомагає розкрити взаємодію внутрішньосистемних, нормативних та екстралінгвістичних чинників, що зумовлюють особливості текстів наукової літератури та труднощі, пов'язані з їхнім перекладом. Трансформаційний аналіз окреслює перекладацькі стратегії і тактики, адекватні для збереження зв'язності тексту під час перекладу.

Аналіз наукової лінгвістичної літератури дає підстави вважати, що поняття “когезія” і “когерентність” належать до основних понять теорії зв'язного тексту, є його основними характеристиками та умовою текстуальності. Поняття “когерентність” застосовується до змістовної (тематичної) сторони тексту, є глобальною організацією змісту тексту, для якої особливе значення має комунікативна ситуація і набір знань відправника і одержувача тексту. Когезія, навпаки, є глобальною організацією вираження тексту, це “видиме” зчеплення одиниць тексту за допомогою засобів окремих мовних рівнів.

Когерентність розглядається як властивість тексту, а когезія — властивість елементів тексту. Когерентність розуміється як цілісність тексту, яка полягає в логіко-семантичній, граматичній (насамперед синтаксичній) і стилістичній співвіднесеності і взаємозалежності речень, що складають його. Когерентність тексту є результатом взаємодії логіко-семантичного, синтаксичного і стилістичного видів когезії.

Когерентність означає понятійно-сміслову цілісність тексту, тоді як когезія є використанням відповідних мовних одиниць, форм і експліцитних конекторів.

Цілісність наукового тексту обумовлена задумом автора відобразити той чи інший завершений фрагмент наукової картини світу (тобто певну інформацію), його прагматичною настановою найбільш точно і повно донести цю інформацію до адресата. Отже, всі компоненти наукового тексту, що характеризують його як цілісний, виявляються підпорядкованими цій ідеї.

Специфіка наукового тексту пов'язана, в першу чергу, з його особливою інформаційною насиченістю, що розуміється як насиченість результатами пізнавального досвіду. Це визначає більш тісний, ніж в інших типах тексту, взаємозв'язок і взаємозумовленість усіх категорій наукового тексту, а також особливості їх реалізації в ньому, і в першу чергу — таких основних категорій, як інформативність, зв'язність, цілісність і інтертекстуальність. Специфіка наукового тексту проявляється, таким чином, і в особливих засобах актуалізації цих категорій, і в їх відношенні один до одного.

Анотації наукової літератури, обов'язкова складова дисертаційного дослідження, є вторинними текстами малого формату в системі інших текстових одиниць наукового дискурсу.

Анотація дисертації — результат аналітично-синтетичного опрацювання інформації дисертаційного дослідження, мета якого — отримання узагальненої характеристики документа, розкриває логічну структуру та зміст. Існують певні вимоги до оформлення анотації наукової літератури, які передбачають стислий і точний виклад матеріалу, використання стандартизованої науково-богословської термінології, необхідність уникати складних граматичних зворотів, мало-відомих термінів і символів.

Анотація дисертації містить інформацію про зміст, основні ідеї та отримані результати реферованої праці. В анотації обов'язково вказуються: прізвище та ініціали здобувача; назва дисертації; вид дисертації (рукопис, монографія); науковий ступінь; спеціальність; заклад, де відбудеться захист; місто, рік; основні ідеї, результати та висновки дисертації.

Анотації наукової літератури є вторинними текстами особливої прагматичної спрямованості, яка забезпечується змінами формального та

змістовного параметрів первинного тексту, в функціональній парадигмі текстів анотацій наукової літератури превалює інформативна складова.

За рахунок жорсткої уніфікації структури вторинного тексту і закріплення конкретного смислового навантаження за кожним композиційно-структурним елементом досягається максимальна інформативність анотації наукової літератури.

Лінгвістичний аналіз текстів анотацій україномовної наукової літератури базується на теоретичній моделі опису зв'язності. У межах комплексного підходу до відтворення зв'язності в перекладі виокремлено параметри зв'язності тексту в глибинній та поверхневій структурах

Варто відзначити формальні і графічні засоби зв'язності текстів анотацій, яким притаманно фіксоване членування на абзаци, в кожному з яких детально викладається певна частка інформації таким чином, що вони постають як відносно завершені за змістом. Заголовок (анотація), підзаголовок (ключові слова), стисла інформація про вихідний документ виділені жирним шрифтом:

Лямзіна Н. К. Методика навчання майбутніх економістів професійно орієнтованого англійського монологічного мовлення з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. — Рукопис.

Серед макроознак текстів анотацій, які створюють його когерентну єдність, можна відзначити топікальну й кореферентну єдності, а також єдність подій. Співвідношення між кореферентними членами реалізуються не тільки за рахунок граматичних засобів мови, наприклад, вживання відносних займенників (*Обґрунтовано лінгводидактичну модель навчання англійського наукового писемного мовлення магістрантів у процесі аналізу фахових досліджень з педагогіки, яка обіймає три етапи: лінгвомовленнєвий, на якому опрацьовується перша повністію адаптована версія автентичного науково-педагогічного тексту...*), але і на підставі знання контексту. Текстова кореференція розглядається на рівні усього тексту.

Лінгвістичний аналіз матеріалу дослідження дозволив виділити мікроознаки (засоби когезії), що маніфестують когерентну структуру україномовної анотації дисертаційного дослідження. До таких ознак було віднесено тема-рематичну структуру речень, анафорико-катафоричні зв'язки, синтаксичні засоби когезії — тип речення, синтаксичний паралелізм.

Адекватність перекладу наукових текстів здійснюється за протиставлення двох тенденцій: 1) пошук оптимального варіанту вираження, що вдало відповідає завданням форми викладу і змісту стилю наукової літератури та 2) прагнення перекладачів до досягнення “краси” і повноти стилю, різноманітності форми вираження завдяки залученню лексичних, граматичних, стилістичних засобів.

Умовою адекватного перекладу, тобто вибору потрібних засобів мовного вираження, є правильне розуміння того, про що в контексті йдеться, тобто знання глибинних зв’язків між явищами та їх назвами. Нерозуміння перекладачем глибинних зв’язків повідомлення може призвести до перекручення глибинної структури та смислу вихідного тексту, що обов’язково призведе до порушення зв’язності оригінального наукового тексту в перекладі.

Оскільки текст є “складним структурним і змістовним цілим, комунікативний потенціал якого набагато більше сукупного змісту висловлювань, що входять до нього” [8, с. 54], найважливішими завданнями перекладача є як найбільш повне відтворення змісту окремих одиниць тексту оригіналу, так і збереження смислової єдності тексту, адекватна передача характеру зв’язку між окремими висловлюваннями (тобто відтворення зв’язків оригінального тексту на максимально можливому для досягнення цієї мети рівні еквівалентності з дотриманням жанрово-стилістичних особливостей, що висуваються до текстів даного типу).

Лінгвістичні засоби, що створюють зв’язок між реченнями в одній мові, не завжди здатні виконувати таку ж функцію в іншій мові. Тому правильного перекладу окремих речень недостатньо. Потрібні додаткові зміни (перекладацькі трансформації), щоб адекватно передати зв’язність оригінального тексту в перекладі.

Лінгвістичні засоби реалізації зв’язності при перекладі можуть змінюватися, що ускладнює відтворення поверхневих зв’язків вихідного тексту і може привести до порушення адекватної передачі його смислової структури.

Комунікативна еквівалентність текстів на вихідній мові і мові перекладу забезпечується збереженням текстуальності тексту оригіналу в тексті перекладу. Досягнення текстуальності обумовлено низкою обов’язкових параметрів, які повинні враховуватися перекладачем для створення повноцінного тексту на мові перекладу.

Найважливішим із цих параметрів є зв'язність (когерентність і когезія) [9].

Зіставний аналіз перекладів україномовних текстів анотацій дисертацій англійською мовою дає можливість констатувати таке: найбільш поширеними змінами під час перекладу є зміни тема-рематичної й синтаксичної структур речення вихідної мови.

Тема-рематична структура є структурною ознакою, що забезпечує зв'язки в поверхневій структурі тексту. При відтворенні тема-рематичних структур зміни відбуваються як у самій тема-рематичній структурі, так і в засобах оформлення рематичної й тематичної частин, що зумовлено розбіжностями в характері синтаксичного порядку слів української та англійської мов. Типовими моделями змін синтаксичного оформлення тема-рематичної структури речення є трансформація додатка (85 %) в тематичний підмет. Такі трансформації зумовлені граматичними нормами англійської мови, для якої агентивність неживого підмета є більш характерною, ніж для української. Наприклад:

У роботі виявлено інтегральні й диференційні екстралінгвальні характеристики комунікативного акту сучасної англомовної традиційної та альтернативної проповіді — комунікативна ситуація, стратегії комунікантів, прагматичне спрямування комунікативного акту проповіді.

Integral and differentiating extralingual characteristics of the communicative act of the modern English traditional and alternative sermons (namely communicative situation, communicants' strategies, pragmatic aim of the communicative act) are revealed in the present work.

Граматичні засоби формування когезії та когерентності наукового тексту, що реалізуються в комплексі синтаксичних когезійних засобів, — тип речення, синтаксичний паралелізм утворюють важливу групу структурних ознак і є важливими корелятами когерентної структури наукового тексту анотації, які використовуються як відправні точки для пошуку граматичного відповідника під час перекладу:

Запропоновано й описано структурну класифікацію моделей малого синтаксису англомовного відеоряду та їхніх українських відповідників п'яти сучасних американських художніх фільмів за морфологічним вираженням головного слова і за будовою, з'ясовано їх продуктивність.

Аналіз відтворення граматичних мікроознак вихідного тексту у більшості випадків (95 % аналізованих перекладів) свідчить про адек-

ватне відтворення вихідної синтаксичної структури, переважно за рахунок зміни пасивного дієприкметника перфектною пасивною конструкцією англійською мови. При цьому спостерігається відтворення синтаксичного паралелізму при перекладі.

Проте незначний відсоток перекладів (5 %) демонструє відсутність адекватного відтворення синтаксичних особливостей україномовного тексту анотації, що призводить до спотворення когерентної структури вихідного тексту та значно знижує якість перекладу:

У дисертації вперше визначено і науково обґрунтовано педагогічні умови формування мовленнєвого етикету в іноземних слухачів підготовчого відділення (забезпечення міжпредметних зв'язків у процесі мовної підготовки іноземних слухачів підготовчого відділення, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у мовній підготовці іноземних слухачів підготовчого відділення; занурення іноземних слухачів підготовчого відділення в полікультурне освітньо-мовленнєве середовище); розкрито специфіку мовної підготовки іноземних слухачів підготовчого відділення вищих навчальних закладів в Україні; визначено критерії (лексико-граматичний, мовленнєво-діяльнісний, соціокультурний) з відповідними показниками в межах кожного критерію та схарактеризовано рівні (високий, достатній, низький, незадовільний) сформованості мовленнєвого етикету в іноземних слухачів підготовчого відділення; розроблено й апробовано експериментальну методiku і модель формування мовленнєвого етикету іноземних слухачів підготовчого відділення.

In dissertation the pedagogical terms of forming of speech etiquette for the foreign listeners of preparatory section are first certain and scientifically grounded (providing of intersubject connections in the process of linguistic preparation of foreign listeners of preparatory section, using of modern informative-communication technologies in linguistic preparation of foreign listeners of preparatory section; immersions of foreign listeners of preparatory section in multicultural educational-speech environment); also there is exposed the specific of linguistic preparation of foreign listeners of preparatory sections of higher educational establishments of Ukraine; an author curtained criteria (lexical-grammatical, speech-activity, social-cultural) with the proper indexes within the limits of every criterion and the levels (high, sufficient, low, unsatisfactory) of how is the speech etiquette formed for the foreign listeners of

preparatory section; the experimental method and model of forming of speech etiquette for the foreign listeners of preparatory section are developed and approved.

У наведеному прикладі автор, прагнучи до вичерпного пере-рахування ознак, дій, властивих описуваному явищу чи предмету, оформлює його у вигляді ланцюжка однорідних членів, які виражені іменниками та об'єднані безсполучниковим зв'язком: забезпечення міжпредметних зв'язків у процесі мовної підготовки іноземних слухачів підготовчого відділення, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у мовній підготовці іноземних слухачів підготовчого відділення; занурення іноземних слухачів підготовчого відділення в полікультурне освітньо-мовленнєве середовище.

При перекладі спостерігаємо відсутність уніфікації засобів мовного вираження однорідних членів (герундій та іменник), що спотворює когерентну структуру вихідного тексту: (*providing of intersubject connections in the process of linguistic preparation of foreign listeners of preparatory section, using of modern informative-communication technologies in linguistic preparation of foreign listeners of preparatory section; immersions of foreign listeners of preparatory section in multicultural educational-speech environment*).

Крім того, наведений приклад свідчить про спотворення стилістичної анафори вихідного речення (*визначено і науково обґрунтовано, розкрито специфіку, визначено критерії та схарактеризовано рівні, розроблено й апробовано експериментальну методику*), яка також постає типовим корелятом когерентної структури вихідного тексту та підлягає адекватному відтворенню у перекладі.

Проте у перекладі перекладач вдається до різних засобів відтворення уніфікованої вихідної синтаксичної структури: від пасивної конструкції до особового присудка: *are first certain and scientifically grounded, also there is exposed the specific, an author curtained criteria*. Крім того, спостерігаємо значні структурно-нормативні помилки під час перекладу пропонованого прикладу, що підсилює спотворення когерентної структури вихідного тексту: *are certain, there is exposed the specific of linguistic preparation.*

Крім того, вимушено констатуємо незначну кількість англомовних перекладів, які попри намагання перекладача відтворити типові мікроознаки вихідного тексту (пасивний стан дієприкметників, син-

таксичну конструкцію), тобто відтворити його когезійну структуру, містять структурно-нормативні помилки, що цілком нівелює прагнення перекладача та призводить до спотворення як когезійної, так і когерентної структури тексту перекладу:

Визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх економістів до роботи на валютному ринку на основі комп'ютерних технологій. Розроблено зміст, методичний супровід і експериментальну технологію підготовки майбутніх економістів до роботи на валютному ринку, що містять ґностичний, операційний та технологічний етапи.

Are determined and the pedagogical conditions of preparation of the future economists to job in the currency market are scientifically proved on the basis of computer technologies. Are developed the contents, methodical support and experimental technology of preparation of the future economists to job in the currency market.

Таку закономірність демонструють близько 7 % текстів перекладів україномовних анотацій, що може пояснюватися низькою компетенцією перекладача.

Незначні зміни смислових структур проявляються в структурі тексту МП у вигляді об'єднання та зовнішнього членування речень. Найчастіше мають місце випадки членування речень зі збереженням способу зв'язку (80 %):

Запропоновано й описано структурну класифікацію моделей малого синтаксису англomовного відеоряду та їхніх українських відповідників п'яти сучасних американських художніх фільмів за морфологічним вираженням головного слова і за будовою, з'ясовано їх продуктивність.

Structural classification of the English-speaking films small syntax models and their translation equivalents according to the morphological expression of the main word and the structure has been proposed and described. Their productivity levels have been specified.

Під час зіставного аналізу відтворення анафоро-катафоричних зв'язків було виділено три варіанти їхнього відтворення при перекладі: 1) зберігання зв'язку та засобу його реалізації; 2) зберігання зв'язку зі зміною засобу його реалізації; 3) зникнення зв'язку.

У більшості випадків (80 %) в україно-англійських перекладах анафоро-катафоричні зв'язки зберігаються. При цьому в 55 % випадків анафоро-катафоричні зв'язки відтворюються без змін:

Будучи важливою лінгвокомпозиційною ланкою у тканині художнього тексту, екфрасисний комплекс має свої специфічні композиційно-архітектонічні та лексико-синтаксичні особливості: елементи перцептивної ситуації, а точніше контексти, що їх представляють, зазнають у художньому тексті вільного комбінування та тому передбачають множинність модифікацій.

Acting as an important linguo-compositional unit in texture of literary text ekphrasis complex has its specific compositional and architechtonic, lexical and syntactic peculiarities: elements of perceptive situation and, more precisely, contexts presenting them are subject to free combining in literary texts and therefore stipulate multiplicity of modifications.

В 25 % випадків анафоро-катафоричні зв'язки відтворюються зі зміною засобів вираження:

... розкрито сутність і структуру інформаційно-аналітичної діяльності у ЗНЗ; визначено її компоненти, критерії, показники, схарактеризовано рівні підготовленості ...

The essence and structure of information analytics carried out by an education manager at a general educational institution are revealed; the components (cognitive and activity, social and communicative) and criteria of this phenomenon (awareness, proficiency, communication skills, reflexivity) are determined ...

У 20 % аналізованих випадків перекладу зв'язок втрачається, що може бути пояснено більшою імплікованістю англійської мови.

Обґрунтовано лінгводидактичну модель процесу навчання читанню англomовних автентичних газетних текстів і розроблено відповідну до неї методику.

Linguistic and didactic model of reading teaching process of English language authentic newspaper texts has been developed and corresponding methodology has been performed and its results have been calculated by specially created criteria.

Зіставний аналіз україномовних анотацій дисертаційних досліджень та їх перекладів англійською мовою дозволяє констатувати, що більшість перекладів характеризується як найповнішим відтворенням змісту окремих одиниць тексту оригіналу, так і збереженням смислової єдності тексту; адекватним відтворенням характеру зв'язку між окремими висловлюваннями, тобто відтворенням зв'язків оригінального тексту на максимально можливому для досягнення цієї

мети рівні еквівалентності з дотриманням жанрово-стилістичних особливостей, що висуваються до наукових текстів.

Дослідження відтворення зв'язності україномовних наукових текстів англійською мовою дозволило дійти висновку, що зміни структурних ознак під час перекладу є неминучими внаслідок розходжень структурних особливостей в досліджуваній мовній парі. В той же час відсутність уніфікації засобів мовного вираження однорідних членів під час перекладу, тобто невідтворення єдиного синтаксичного малюнку вихідного тексту, призводить до спотворення його когерентної структури.

Аналіз фактичного матеріалу показує, що маніфестанти когерентності вихідного тексту у перекладі переважною мірою зберігаються. Незначні зміни смислової структури вихідного тексту проявляються в структурі тексту мови перекладу у вигляді членування та зміни типу речення.

Чинником, що цілком нівелює прагнення перекладача відтворити вихідну структуру висловлення та призводить до спотворення як когезійної, так і когерентної структури тексту перекладу, є структурно-нормативні помилки, які можуть бути поясненими недостатньою компетентністю перекладача.

Аналіз специфіки відтворення категорій когезії та когерентності на матеріалі перекладів україномовних анотацій дисертаційних досліджень українською мовою свідчить про те, що цілісне сприйняття тексту та коректне відтворення його основних ознак є невід'ємною частиною процесу наукового перекладу.

У якості перспектив дослідження розглядаємо дослідження категорій зв'язності на матеріалі текстів різних функціональних стилів.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Кондратьева О. В. Когезія та когерентність у перекладі наукової прози: автореф. дис ... канд. філол. наук / О. В. Кондратьева . — Одеса, 2011 . — 20 с.
2. Комиссаров В. Н. Структура текста и адекватность перевода / В. Н. Комиссаров // Текст и перевод. — М., 1988. — С. 6—17.
3. Котюрова М. П. Культура научной речи: текст и его редактирование: учеб. пособие / М. П. Котюрова / Перм. гос. ун-т; Западно-Уральский ин-т экономики и права. — Пермь, 2005. — 125 с.
4. Милевская Т. В. Связность как категория дискурса и текста (когнитивно-функциональный и коммуникативно-прагматический аспекты): дис. ... д-ра филол. наук / Т. В. Милевская. — Ростов н/Д, 2001.

5. Слышкин Г. Г. Аксиология языковой личности и сфера наивной лингвистики / Г. Г. Слышкин // Социальная власть языка: сб. науч. тр. — Воронеж, 2000. — С. 87—90.
6. Атултанова В. Б. Связность текста как переводческая проблема : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / В. Б. Атултанова. — М., 2006. — 25 с.
7. Комлев Н. Г. Компоненты содержательной структуры слова / Н. Г. Комлев. — М.: КомКнига, 2006. — 192 с.
8. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : [курс лекций] / В. Н. Комиссаров. — М. : ЭТС, 2000. — 192 с.
9. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. — М. : Гнозис, 2003. — 275 с.
10. Beaugrande R.-A. Introduction to text linguistics / R.-A. Beaugrande, W. Dressler. — L.; N. Y., 1981.

УДК 811.111:81'37:81'253(044.4)

О. В. Попова

ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ІНТЕРОГАТИВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ СЕМАНТИКИ ПИТАЛЬНИХ ЗА СТРУКТУРОЮ РЕЧЕНЬ У КОНТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ АКАДЕМІЧНО- ОФІЦІЙНОЇ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МООВОЮ

Стаття присвячена проблемі відтворення інтерогативної комунікативної семантики питальних за структурою речень граматичними засобами у контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою. У дослідженні визначено поняття “інтерогативна семантика”, “інтерогативна конструкція”, “інтерогативне речення”; подано класифікацію питальних і непитальних речень за критерієм “комунікативна інтерогативна / неінтерогативна семантика”.

Ключові слова: комунікативна семантика, питальні речення, непитальні речення, інтерогативна конструкція, українська мова, англійська мова.

Статья посвящена проблеме воспроизведения интерогативной коммуникативной семантики вопросительных по структуре предложений грамматическими средствами в контексте перевода украиноязычной академической официальной корреспонденции на английском языке. В исследовании даны определения понятий «интерогативная семантика», «интерогативная конструкция», «интерогативное предложение»; представлена классификация вопросительных и невопросительных предложений по критерию «коммуникативная интерогативная / неинтерогативная семантика».

Ключевые слова: коммуникативная семантика, вопросительные предложения, невопросительные предложения, интерогативная конструкция, украинский язык, английский язык.

The article is devoted to the problem of reproduction of communicative semantics while translating interrogative sentences (questions) from Ukrainian into English within official academic correspondence. The notions "interrogative semantics", "interrogative construction", "interrogative sentence" are defined in the research; affirmative sentences and questions are classified according to the criteria "communicative interrogative / non-interrogative semantics".

Key words: *communicative semantics, affirmative sentences, interrogative sentences, interrogative constructions, Ukrainian, English.*

Специфіка перекладацької діяльності передбачає врахування багатьох лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників: різновидів перекладу і форм його презентації, вимог до здійснення перекладу в плані точності та повноти, функціонально-стильової або жанрово-стилістичної спрямованості тексту / дискурсу, ступеня володіння перекладачем професійною термінологією і його орієнтації у межах певного дискурсу, індивідуальних психологічних особливостей фахівця у галузі перекладу, його віку, інтелектуальних здібностей, швидкості пам'яті, умінь адаптуватися до професійної ситуації, навичок користування технічними засобами перекладу тощо.

Найбільш складними детермінантами адекватності перекладу вважаємо граматичні засоби відтворення комунікативної семантики тексту оригіналу. Проблемаам граматичних труднощів перекладу в різних мовних парах було присвячено чимало праць відомих зарубіжних і вітчизняних учених, як-от: В. Глушенко, А. Гудманян, В. Комісаров, Т. Корольова, В. Карабан, В. Проворотов, О. Селіванова, О. Тищенко, І. Цатурова, О. Чередниченко та інші. Водночас лінгвістичні аспекти передання інтерогативної комунікативної семантики питальних за структурою речень у контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою не були предметом дослідження вітчизняних науковців.

Актуальність дослідження зумовлена граматичним вектором реалізації перекладу офіційної академічної кореспонденції з української мови англійською, зокрема інтерогативних конструкцій / речень. У зв'язку з цим **метою** статті є виявлення граматичних засобів відтворення інтерогативної комунікативної семантики питальних речень у межах перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою, що передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) класифікувати питальні і непитальні речення за критерієм “комунікативна інтерогативна / неінтерогативна семантика”;

2) проаналізувати адекватні засоби відтворення комунікативної семантики українськомовних питальних речень англійською мовою на матеріалі дослідження.

Отже, матеріалом дослідження виступили українськомовні взірці академічно-офіційної кореспонденції (службові листи) в межах міжнародної діяльності закладів освіти та їх варіанти перекладу англійською мовою. Перекладацький аналіз текстів офіційних академічних службових листів було здійснено в декілька етапів:

1) аналіз синтаксичного оформлення речень за комунікативною семантикою “запитання — запит необхідної інформації”;

2) аналіз питальних за структурою речень в контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою;

3) аналіз непитальних за структурою речень, що відображують комунікативну семантику “запитання — запит необхідної інформації” в контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою;

4) виявлення труднощів відтворення комунікативної семантики українськомовних інтерогативних та неінтерогативних конструкцій / речень при перекладі українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою.

Інтерогативну семантику трактуємо як “запит необхідної інформації”.

У контексті дослідження розмежовуємо поняття “інтерогативні конструкції” та “інтерогативні речення”.

Під *інтерогативною конструкцією* розуміємо частину складного речення, часто складнопідрядне речення з підрядним додатка: а) підрядне з компонентом “чи / if”; б) підрядне з питальним словом; в) підрядне із зазначенням альтернативи.

Інтерогативні речення асоціюємо із питальними реченнями: 1) загальні питання; 2) спеціальні питальні речення; 3) змішаний тип питального речення (загальне питання + спеціальне питання; альтернативне питання + спеціальне питання тощо); 4) альтернативні питання. Відзначимо, що розділові питання в українськомовному матеріалі дослідження не зафіксовано.

До узагальненого граматичного явища “*речення / конструкції за інтерогативною семантикою*”, крім вищенаведених, віднесено спонукальні речення.

Досліджуваний матеріал було штучно розподілено за двома **категоріями**:

I. Питальні за структурою речення (загальні, спеціальні, змішаний тип питального речення, альтернативні питання):

- а) з інтерогативною семантикою;
- б) з неінтерогативною семантикою.

II. Непитальні за структурою речення (спонукальні; складнопідрядне речення з підрядним додатка — з компонентом “чи / if”, з питальним словом, із зазначенням альтернативи) з інтерогативною семантикою.

Кількісний розподіл речень за запропонованою класифікацією відображено в таблицях 1 і 2. Під специфікацію службового листа в межах академічно-офіційної кореспонденції розуміємо письмовий комунікативний акт “лист → відповідь”, що надає змогу простежити реакцію адресата та встановити повний формат спілкування в контексті реалізації міжнародної діяльності закладів освіти.

Як ми бачимо з вищенаведеного, для передання інтерогативної семантики частіше використовуються питальні за структурою речення (73 %), серед яких найбільш вживаними є спеціальні і загальні питання; серед непитальних за структурою речень (27 %) — складнопідрядні речення з підрядними додатка з компонентом “чи / if” та з питальним словом. Під час опрацювання листів найбільшу кількість питальних речень було зафіксовано в таких типах листів: лист-запит інформації, лист-обмін інформацією.

Після отримання листів інших типів (лист-повідомлення, лист-запрошення, лист-пропозиція, лист про зміни, лист-нагадування, лист-завдання, лист-підтвердження, лист-прохання, лист-зауваження) за більш детальною необхідною інформацією адресанти зверталися до адресата-ініціатора листа, тому саме у листах-відповідях в контексті отриманої інформації було виявлено більше питальних за структурою речень.

Засоби актуалізації інтерогативної семантики в непитальних за структурою реченнях відображено в таблиці 2.

Таблиця 1
Синтаксичне оформлення українськомовних речень (конструкцій) з інтерогативною семантикою в контексті офіційної академічної кореспонденції, %

п/п	Специфікація структури речення Тип листа	Структура речень (конструкцій) за інтерогативною семантикою							
		Питальне			Непитальне				
		Загальне питання	Спеціальне питання	Змішаний тип	Альтернативне питання	Спонукальне речення			
					Підрядне з компонентом “чи / і?”	Підрядне з питальним словом	Підрядне із зазначенням альтернативи		
1	Лист-запит інформації	25	38	3	7	5	8	10	4
2	Лист-обмін інформацією	24	37	4	6	4	9	9	5
3	Лист-повідомлення	23	40	2	8	3	9	11	4
4	Лист-запрошення	24	36	5	6	4	9	10	4
5	Лист-пропозиція	21	44	4	4	2	7	13	5
6	Лист про зміни	24	38	3	6	5	8	9	5
7	Лист-нагадування	22	41	4	6	4	9	10	4
8	Лист-завдання	25	38	2	8	5	8	10	4
9	Лист-підтвердження	21	42	4	6	3	8	13	5
10	Лист-прохання	23	37	5	8	4	9	9	5
11	Лист-зауваження	22	39	3	9	3	9	11	4

Таблиця 2

**Синтаксичне оформлення українськомовних питальних речень (конструкцій)
з неінтерогативною семантикою в контексті офіційної академічної
кореспонденції, %**

п/п	Специфікація структури речення Тип листа	Тип питального речення			
		Спеціальне питання	Загальне питання	Змішаний тип	Альтернативне питання
1	Лист-запит інформації	40	46	5	9
2	Лист-обмін інформацією	38	48	4	10
3	Лист-повідомлення	39	47	4	10
4	Лист-запрошення	41	47	4	8
5	Лист-пропозиція	39	48	4	9
6	Лист про зміни	39	48	5	10
7	Лист-нагадування	38	47	5	10
8	Лист-завдання	40	48	4	8
9	Лист-підтвердження	39	47	5	9
10	Лист-прохання	41	49	4	6
11	Лист-зауваження	38	46	5	9

У даному типі питальних речень з неінтерогативною семантикою преvalюють загальні питання, друге місце посідають спеціальні питання. Пояснюємо більшу кількість загальних питань як розповсюджене засобу вираження прохання та пропозицій, що є невід'ємною передумовою досягнення успішності і продуктивності міжнародної співпраці закладів освіти на сучасному етапі.

Ураховуючи специфіку матеріалу дослідження, розглянемо більш детально перший тип речень у форматі виявлення засобів відтворення комунікативної семантики інтерогативних речень / конструкцій.

А. Питальні за структурою речення (загальні, спеціальні, змішаний тип питального речення, альтернативні питання) з інтерогативною семантикою.

Перший тип питальних за структурою речень (загальні, спеціальні, змішаний тип питального речення, альтернативні питання) з інтерогативною семантикою репрезентовано на тлі “запиту необхідної інформації” такими значеннями:

1. Загальні питання — неінформованість комуніканта щодо реальності змісту, який лежить в основі репрезентованого ним питального речення.

2. Спеціальні питальні речення — запит конкретної інформації, деталей.

3. Змішаний тип питального речення — 1) запит на дозвіл в отриманні конкретної інформації; 2) з'ясування обізнаності / необізнаності інтерлокутора стосовно певного факту, явища, події.

4. Альтернативні питання — 1) наявність альтернативи вибору; 2) протиставлення об'єктів вибору один одному.

Перекладачі текстів офіційних академічних листів в контексті міжнародної співпраці закладів освіти використовували такі засоби відтворення комунікативної семантики питальних за структурою речень (загальні, спеціальні, змішаний тип питального речення, альтернативні питання) з інтерогативною семантикою при перекладі з української мови англійською: функціональна заміна, перестановка компонентів, розгортання / стягнення синтаксичної конструкції, антонімічний переклад, додавання та опущення (див. табл. 3).

Таблиця 3

Засоби відтворення комунікативної семантики питальних за структурою речень з інтерогативною семантикою в контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою, %

Засоби перетворення, тип речення	Функційна заміна	Перестановка компонентів	Розгортання	Стягнення	Антонімічний переклад	Додавання	Опущення
Загальні питання	19,4	35,0	8,0	12,3	5,4	11,7	8,2
Спеціальні питання	20,1	28,1	7,3	19,0	4,8	10,9	9,8
Змішаний тип	21,8	32,4	7,8	14,5	5,0	10,1	8,4
Альтернативні питання	19,4	34,9	8,1	12,5	5,2	11,6	8,3

Як бачимо з таблиці, найбільш розповсюдженим засобом перетворення українськомовних питальних речень з текстів офіційних академічних листів в контексті міжнародної співпраці закладів освіти англійською мовою є *перестановка компонентів* (загальні питання — 35,0 %; спеціальні питання — 28,1 %; змішаний тип — 32,4 %; альтер-

нативні питання — 34,9 %); у межах вертикалі найбільші показники виявлено при перетворенні загальних речень. Вибір означеного засобу зумовлений граматичними особливостями будовання англомовних питальних речень.

Друге місце посідає *функціональна заміна* (загальні питання — 19,4 %; спеціальні питання — 20,1 %; змішаний тип — 21,8 %; альтернативні питання — 19,4 %); змішаний тип питального речення зазнав функціональної заміни за найвищими показниками. Відзначимо, що функціональна заміна супроводжується перестановкою компонентів під час відтворення досліджуваних мовних одиниць мовою перекладу, тому виокремлення цих засобів у різні групи є штучним.

Стягнення як засіб перетворення україномовних питальних речень в межах досліджуваного мовного матеріалу англійською мовою налічує такі показники: загальні питання — 12,3 %; спеціальні питання — 19,0 %; змішаний тип — 14,5 %; альтернативні питання — 12,5 %. При перекладі з української мови англійською спостерігається загальна тенденція стягнення, при перекладі з англійської мови — розгортання синтаксичної конструкції. Отже, *розгортання* синтаксичної конструкції складає такі результати: загальні питання — 8,0 %; спеціальні питання — 7,3 %; змішаний тип — 7,8 %; альтернативні питання — 8,1 %.

Додавання становить: загальні питання — 11,7 %; спеціальні питання — 10,9 %; змішаний тип — 10,1 %; альтернативні питання — 11,6 %.

Опущення розподілено за такими показниками: загальні питання — 8,2 %; спеціальні питання — 9,8 %; змішаний тип — 8,4 %; альтернативні питання — 8,3 %.

Найменші кількісні дані зафіксовані при застосуванні *антонімічного перекладу*, налічує такі дані: загальні питання — 5,4 %; спеціальні питання — 4,8 %; змішаний тип — 5,0 %; альтернативні питання — 5,2 %.

Продемонструємо приклади відтворення комунікативної семантики питальних за структурою речень з інтерогативною семантикою в контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою (див. табл. 4). У ході аналізу не було виявлено прикладів використання перекладачем прийому нульового перекладу.

Таблиця 4

Приклади відтворення комунікативної семантики питальних за структурою речень з інтерогативною семантикою в контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою

П/п	Синтаксичні перетворення	Українська мова — оригінал	Англійська мова — переклад
1	Функціональна заміна	Чи повинні учасники проінформувати комітет про час прильоту?	Must one inform the committee of the arrival time.
2	Перестановка компонентів	Хто у наступному році проходитиме стажування за кордоном?	Who is to be sent for advanced training next year ?
3	Розгортання синтаксичної конструкції	Кому має бути надіслано та пояснено вимоги до вступного випробування?	Whom should the requirements to the entrance examinations be sent ? Whom should we explain them?
4	Стягнення/компресія	Чи передбачено , що учасники академічної програми особисто покриватимуть витрати на підготовку?	Are the participants of the academic programme expected to cover training fees on their own?
5	Антонімічний переклад	Чи не зустрічають учасників в аеропорті?	Are the delegates supposed to be met at the airport.
6	Опущення	Коли надаватимуться матеріали стосовно умов реєстрації , порядку денного засідання, тематики доповідей?	When will we be notified about the registration , agenda of the meeting, topics for discussion?
7	Додавання	Чому присвячена наступна конференція: інноваціям у (галузі) ветеринарії чи сільському господарстві?	What is the next conference devoted to: to the innovations in Veterinary Sciences or agriculture?

Функціональні заміни сприяли відтворенню перекладачем комунікативної семантики інтерогативних речень “запит необхідної інформації” при частковій розбіжності структурно-семантичних властивостей синтаксичних одиниць тексту оригіналу і тексту перекладу. Актуальне членування речень (згідно з правилами української мови) відтворювалося перекладачами завдяки використанню правила пере-

становки компонентів; рівень складності речень “контролювався” прийомами стягнення і розгортання. Засобами антонімічного перекладу перекладачі акцентували логічне значення дієслів у форматі інтерogaції. Додавання та опущення репрезентували відсутність підтексту або імпліцитних компонентів в тексті-оригіналі.

Отже, коректне передання смислу досліджуваного структурного типу питального речення з інтерogaтивною семантикою “запит необхідної інформації” англійською мовою передбачало врахування його оригінальних лінгвістичних особливостей та денотативної семантики питальних речень у мовній парі “українська ↔ англійська”. У подальшій роботі доцільним видається вивчення граматичних засобів відтворення комунікативної семантики інших типів речень: питальних речень з неінтерogaтивною семантикою та непитальних за структурою речень з інтерogaтивною семантикою у контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : [монографія] / Ф. С. Бацевич. — Львів : ПАІС, 2010. — 336 с.
2. Волощук Р. М. Актуалізаційна сфера речень питальної модальності / Р. М. Волощук // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. — Чернівці : ЧНУ, 2012. — Вип. 598: Романо-слов'янський дискурс. — С. 12–16.
3. Гедз С. Ф. Комунікативно-прагматичні особливості висловлювань з інтерogaтивним значенням у сучасній англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Світлана Федорівна Гедз. — К.: Київ. держ. лінгв. ун-т, 1998. — 21 с.
4. Гуйванюк Н. В. Питальні речення в сучасній українській мові: [навч.-метод. посібник] / Н. В. Гуйванюк, С. Т. Шабат. — Чернівці : Рута, 2000. — 66 с.

УДК 80(111+161.2)+81'322.6

Є. Ю. Савченко

СПІВВІДНЕСЕНІСТЬ ТЕМА-РЕМАТИЧНОЇ СТРУКТУРИ З ДИКТУМОМ І МОДУСОМ В АНГЛОМОВНОМУ ТА УКРАЇНОМОВНОМУ ТЕЛЕВІЗІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена вивченню проблеми співвіднесеності семантичної структури речення, яка відображає змістовну структуру ситуації та представлена диктумом і модусом у реченні з комунікативною структурою, представленою логічним змістом, вираженням темою і ремою та засобами їх реалізації в усному мовленні, як одного із важливих аспектів формування тема-рематичної структури висловлювання в процесі комунікації. Значна увага приділяється просодичним засобам в англійському та українському мовленні.

Ключові слова: тема, рема, диктум, модус.

Статья посвящена изучению проблемы соотношенности семантической структуры предложения, отражающей содержательную структуру ситуации и представленной диктумом и модусом в предложении с коммуникативной структурой, представленной логическим содержанием, выраженным темой и ремой и средствами их реализации в устной речи, как одного из важных аспектов формирования тема-рематической структуры высказывания в процессе коммуникации. Значительное внимание уделяется просодическим средствам в английской и украинской речи.

Ключевые слова: тема, рема, диктум, модус.

The article is devoted to the problem of correlation of a semantic structure of a sentence reflecting the content structure of a situation and is represented by dictum and modus in a sentence with the communicative structure represented by logical sense, expressed by the theme and rheme, as well as the means of their implementation in speech as one of the important aspects of the theme-rheme structure of an utterance in the communication process. Considerable attention is paid to prosodic means in English and Ukrainian speech.

Key words: theme, rheme, dictum, modus.

Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки характеризується пильною увагою дослідників до комунікативно-прагматичних аспектів організації мовного коду людини. Зацікавлення науковців проблемами особливостей вербалізації комунікативного задуму мовця зумовлює вивчення механізмів продукування та інтерпретації змісту висловлювань як процесу актуалізації мовленнєвих стратегій. Однією з важливих проблем у цьому плані є питання актуального членування висловлювань, яке викликає численні суперечки, стає об'єктом теоретичного й експериментального вивчення, спрямованого на виявлення закономірностей функціонування мовних одиниць у процесі комунікації. Сьогодні найменш вивченим аспектом цієї проблеми є питання про роль інтонації у виокремленні тематичного та рематичного компонентів речення в усному мовленні.

Надійною основою для вивчення цього питання є цілий ряд праць, в яких знайшли глибоке осмислення проблеми актуального членування мовленнєвих одиниць. До них належать, зокрема, трактування понять “тема” і “рема”, з'ясування змісту та обсягу цих категорій (Ш. Баллі [1], Ф. Данеш [2], І. І. Ковтунова [3], В. Матезіус [4], О. В. Падучева [5], І. П. Распопов [6], Н. О. Слюсарева [7], Я. Фібрас [8], М. Халлідей [9], Л. О. Черняховська [10]); дослідження функціонально-семантичної природи актуального членування фрази як мовної категорії (Ф. С. Бацевич [11], О. О. Лаптева [12], В. Є. Шевякова [13]); вивчення лінгвістичних і нелінгвістичних засобів вираження тематичного та рематичного компонентів висловлювання (граматичних, лексичних, інтонаційних, пара- і екстралінгвістичних) (Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй [14]); зіставлення форми і змісту тема-рематичної структури у різносистемних мовах для виявлення типологічних і конкретно-мовних рис (В. П. Морозов [15], В. І. Шаховський [16]). Дослідження підкріплено відомими теоретичними і практичними розробками, що висвітлюють питання функціонування просодичних конструкцій у мові, складовою частиною яких є питання просодичного оформлення тема-рематичної структури мовлення (Ю. О. Дубовський [17], Т. М. Корольова [18], Є. Ю. Савченко [19]).

Метою дослідження є вивчення проблеми співвіднесеності диктуму і модусу з темою і ремою та засобами їх реалізації в усному мовленні як одного із важливих аспектів формування тема-рематичної структури висловлювання в процесі комунікації.

Матеріалом дослідження слугували відрізки популярних телевізійних програм “Тор Gear”, “Перший тест” та “Бережись автомобіля” англійською та українською мовами; загальний час звучання досліджуваного матеріалу становить 301 хвилину 6 секунд, обсяг експериментального матеріалу — більше 3000 висловлювань.

Досягнення поставленої мети і розв’язання конкретних завдань дослідження ґрунтується на загальних положеннях системного аналізу з використанням елементів загальнонаукових (абстрагування, узагальнення, формалізація) та емпірико-теоретичних методів (аналіз, синтез, ідеалізація). Метод лінгвістичного спостереження, пов’язаний з перцептивним аналізом матеріалу дослідження (слуховий аналіз), методики контекстуального та інтерпретаційного аналізів використовувалися для визначання логіко-аргументативної організації англійського та українського телевізійного дискурсу; експериментально-фонетичне дослідження й опрацювання його результатів здійснювались із використанням емпіричних загальнонаукових методів (експеримент, порівняння, вимірювання) та спеціальних методів визначення специфіки просодичної актуалізації тема-рема-тичної структури висловлювання в усному мовленні (опитування інформантів, аудиторський та інтонографічний аналіз, кількісний аналіз результатів експерименту).

Згідно з теорією актуального членування, речення поділяється на дві головні частини — тему та рему. Темою висловлювання, його основою, за В. Матезіусом, вважається те, що в даній ситуації відомо чи очевидно, те, що з точки зору мовця неважливо, те, що складає відправну точку висловлювання; рема — ядро висловлювання, нова інформація, що повідомляється мовцем про відправний пункт висловлювання. Мовознавці, які займаються проблемою актуального членування речення, дотримуються точки зору, що актуальне членування являє собою бінарний поділ речення на вихідну частину, що містить те, про що повідомляється в реченні — тему, і на те, що повідомляється про неї — рему, що містить основний зміст повідомлення, заради якого, власне, і було здійснено висловлювання.

Окрім комунікативної структури речення, представленої значеннєвим (логічним) змістом, вираженням тема-рема-тичною структурою висловлювання, зміст певних речень може бути представлений і у вигляді семантичної структури, яка відображає змістовну структуру

ситуації (події). Ментальний аналог (прообраз) ситуації, відображеної в реченні, із притаманними їй семантичними відносинами називають пропозицією. Пропозиція становить ядро змісту повідомлення, виділяючись із більш широкого поняття інформаційного змісту висловлювання. У семантичному плані висловлювання тлумачиться як позначення якоїсь ситуації, уривка дійсності, стану справ. Пропозиція в конкретному висловлюванні в будь-якому випадку тлумачиться респондентом. Отже, у висловлюванні виділяють два аспекти: об'єктивний зміст та інтерпретація цього змісту комунікантом. Два ці поля семантичної структури висловлювання називаються диктумом і модусом. Дані терміни було запроваджено французьким мовознавцем Шарлем Баллі.

Диктум розуміється як сукупність об'єктивних змістових елементів речення, що вказують на зовнішній світ, на відміну від вихідних від мовця суб'єктивних, оціночних елементів речення, що співвідносяться з модусом.

Під модусом же розуміється один із логічних блоків розумового аналога повідомлення, суб'єктивна змінна, що виражає різні відтінки почуттів і волі [20, с. 391].

Висловлювання не можуть складатися з одного тільки модусу внаслідок відсутності матеріалу для інтерпретації. Тим не менш, у контексті під час розчленованої подачі мовлення вони все ж трапляються, але тільки за умови наявності базової структури, наприклад:

Here it goes. At last!

В нього незручні крісла. Який жах!

Ураховуючи вищезазначене, можна виділити три існуючих типи речень відповідно до того, яка складова дескрипції визначає рему:

1. модус стосується реми, а диктум — теми;
2. модус стосується теми, а диктум — реми;
3. і модус, і диктум стосуються реми.

Так першому типу відповідають речення:

Я /думає (T=D), що помру з \сорому (P=M).

I /hope (T=D), he doesn't \ die at the end (P=M).

Диктумна частина даного речення в обох мовах характеризується незначним повільним підвищенням тону на ядрі і відсутністю різкого підкреслення якогось слова на інтонаційному рівні. У модусній же частині наявне поєднання сильного наголосу на ядрі з різким па-

дінням тону на наголошеному складі. Загальні запитання, пов'язані із цим типом висловлювань, характеризується відсутністю різкого просодичного виділення будь-якого слова. В українській мові тон повільно наростає від початку висловлювання і досягає вершини на останньому слові запитання. Для подібних випадків в англійській мові характерним є вживання низького висхідного ядерного тону. Наприклад:

Ви полюбляєте се/дани?

Do you like pro/cedures?

До другого типу можна віднести такі речення:

(— Невже йому нічого не сподобалось?) В. — Йому спо/добався ($T=M$) \kolip ($P=D$).

(— /What did you like)? — I /liked ($T=M$) the \old TT ($P=D$).

Модус даного типу речень оформлено висхідним тоном на акцентоносії теми, а диктум — різким низхідним тоном і посиленням наголосом, що падає на головний наголошений склад. Загальні запитання даного типу характеризуються сильним наголосом і різким піднесенням тону на предикаті; виділяючи в такий засіб модальний компонент мовного відрізка, наприклад:

Тобі спо/добався колір?

Did you /like the old TT?

Третій тип може бути поданий такими реченнями:

Une\ped! ($P=M+D$) — респондент розуміє: “Я хочу, щоб ви поїхали вперед”.

Come \back! — респондент розуміє: “Я хочу, щоб ти повернувся”.

Дані речення висловлюють спонукання до дії. Для них характерний низхідний тон. До запитальних речень даного типу в українській мові можна віднести загальні запитання із часткою *чи*, що стосується предикату (вираженого дієсловом) і стоїть перед ним. Інтонація подібних запитань в українській мові характеризується незначним повільним підвищенням тону на предикаті запитання. Висота тону згодом залишається незмінною протягом усього запитання, яке ніби об'єднується в єдине ціле, при цьому предикат лише злегка виділений. Що стосується англійської мови, то в ній спостерігається низький висхідний ядерний тон.

Чи спо/добався тобі колір?

Did you like the /old TT?

Особливий інтерес становить аналіз комунікативних ситуацій, які зумовлюють “диктальний” або “модальний” статус рематичного компонента висловлювання. Розглянемо приклад:

(— *And then wanted to know whether it's going to be an automatic or manual gearbox? So I said automatic. — Yeah, you're absolutely right.*) *And of course I got the *manual.*

(— *Воно погано тягне.*) — *Треба збільшити по*тужність.*

Продемонстровані вище приклади являють собою висловлювання з “диктальною” ремою. Це означає, що респондент здійснює отождоження одного з багатьох можливих варіантів у “матеріальному” змісті ситуації. Перейдемо до розгляду іншого прикладу:

*I *got the manual.*

*Він *збільшив потужність.*

У даному випадку має місце “модальна” реалізація реми. Респондент підтверджує здійснення прогнозованої події “збільшення потужності” і “купівлю машини з ручною коробкою передач”. У цьому випадку розглядаються виключно “модальні” варіанти реалізації (вони всі пов’язані з опозицією так / ні) єдиної “речової” можливості. У всіх “модальних” рематичних групах акцент реалізується на предикатній вершині, причому відбувається динамічне подвоєння акцентованого голосного, акцентованій характеризується більшим ступенем фонетичного виділення: подвійне падіння тону починається з більш високого рівня, що дає більший інтервал зміни.

Рема диктального висловлювання завжди має експліцитне текстове вираження, у той час як рема модального висловлювання зазвичай не має власної лексикалізації. У разі її приєднання до пропозиційної предикатної групи вона реалізується імпліцитно, шляхом специфічної акцентуації її вершини: у цих реченнях динамічне роздвоєння акцентованих голосних уявляється обов’язковим.

Як у випадку диктальних, так і в модальних твердженнях розміщення акценту не залежить від зміни порядку слів:

*I *got the manual yesterday. Yesterday I *got the manual.*

*Він *збільшив потужність. Він потужність *збільшив.*

Підводячи підсумки, зазначимо, що комунікативна структура висловлювання певним чином співвідноситься з семантичною структурою. Так, у реченнях, де модус стосується реми, а диктум — теми, диктумна частина в обох мовах характеризується незначним

повільним підвищенням тону на ядрі і відсутністю різкого підкреслення якогось слова на інтонаційному рівні. У модусній же частині наявне поєднання сильного наголосу на ядрі з різким падінням тону на наголошеному складі. Загальні запитання характеризуються відсутністю різкого просодичного виділення будь-якого слова. В українській мові тон повільно наростає від початку висловлювання і досягає вершини на останньому слові запитання. А в англійській мові вживають низький висхідний ядерний тон. У реченнях, де модус стосується теми, а диктум — реми, модус оформлено висхідним тоном на акцентоносії теми, а диктум — різким низхідним тоном і посиленням наголосом, що падає на головний наголошений склад. Загальні запитання характеризуються сильним наголосом і різким піднесенням тону на предикаті. Для речень, де і модус, і диктум стосуються реми, характерний низхідний тон. Інтонація запитань в українській мові характеризується незначним повільним підвищенням тону на предикаті запитання. Висота тону згодом залишається незмінною протягом усього запитання, як ніби об'єднується в єдине ціле, при цьому предикат лише злегка виділений. Що стосується англійської мови, то в ній спостерігається низький висхідний ядерний тон.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли. — М.: Издательство иностранной литературы, 1955. — 416 с.
2. Danes F. Functional Sentence Perspective and the Organization of the Text / F. Danes // Papers of Functional Sentence Perspective. — 1974. — P. 106–128.
3. Ковтунова И. И. Современный русский язык. Порядок слов и актуальное членение предложения / Ирина Ильинична Ковтунова. — М.: УРСС, 2002. — 240 с.
4. Матезиус В. О так называемом актуальном членении предложения / В. Матезиус // Пражский лингвистический кружок: сборник статей. — 1967. — С. 239–245.
5. Падучева Е. В. Высказывание и его соотносительность с действительностью / Елена Викторовна Падучева — М.: Наука, 1985. — 272 с.
6. Распопов И. П. Актуальное членение предложения (на материале простого повествования преимущественно в монологической речи) / Игорь Павлович Распопов. — Уфа: Башкир. ун-ту, 1961. — 163 с.
7. Слюсарева Н. А. Проблемы функционального синтаксиса современного английского языка: монография / Наталья Александровна Слюсарева. — М.: Наука, 1981. — 206 с.
8. Firbas J. Functional Sentence Perspective in Written and Spoken Communication / Jan Firbas. — Cambridge: Cambridge University Press, 1992. — 256 с.

9. Halliday M. A. K. Intonation and Grammar in British English / Michael Alexander Kirkwood. — The Hague: Mouton, 1967. — 62 p.
10. Черняховская Л. А. Перевод и смысловая структура / Леонора Александровна Черняховская. — М.: Международные отношения, 1976. — 298 с.
11. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики / Флорій Сергійович Бацевич. — Львів: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. — 280 с.
12. Лаптева О. А. Нерешенные вопросы теории актуального членения / О. А. Лаптева // Вопросы языкознания. — 1972. — № 2. — С. 35–47.
13. Шевякова В. Е. Современный английский язык: порядок слов, актуальное членение, интонация/ Валентина Ефимовна Шевякова. — М.: Наука, 1980. — 380 с.
14. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрямок): підручник / Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. — К.: ВПЦ “Київський університет”, 2008. — 543 с.
15. Морозов В. П. Особенности акустических средств выражения эмоций в вокальной речи и некоторые аспекты проблемы языка эмоций / В. П. Морозов // Речь, эмоции и личность. — 1978. — С. 139–148.
16. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / Виктор Иванович Шаховский. — Воронеж: Воронежский ун-т, 1987. — 188 с.
17. Dubovsky Y. Attitudinal semantics of prosody and its metalanguage / Yury Dubovsky, Galina Yermolenko // Proc. XI-th ICPHS. — 1987. — № 5. — P. 279–282.
18. Королёва Т. М. Интонация модальности в звучащей речи / Татьяна Михайловна Королёва. — К.: Выща школа, 1989. — 148 с.
19. Савченко Є. Ю. Просодичні засоби формування тема-рематичної структури висловлювання в англomовному та україномовному телевізійному дискурсі/ Є. Ю. Савченко // Наук. вісн. ПДПУ імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. — Одеса, 2015. — № 21.
20. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. — Полтава: Довкілля, 2006. — 716 с.

УДК 811+81'322.6+316.462

В. Є. Швецова

ВИДИ СУДОВИХ ПРОМОВ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Дослідження присвячено розумінню сутності судової промови, опису та систематизації видів судових промов, а також виявленню їх особливостей.

Ключові слова: *судова промова, монологічне та діалогічне мовлення.*

Исследование посвящено пониманию сути судебной речи, описанию и систематизации видов судебной речи, а также определению их особенностей.

Ключевые слова: *судебная речь, монологическая и диалогическая речь.*

The study is devoted to understanding the essence of judicial speech, description and systematization types of judicial speech and identification of their features.

Key words: *judicial speech, monologue and dialogic speech.*

Виступ з промовою — одне з процесуальних прав широкого кола учасників судового розгляду, обмеження якого судовою практикою розглядається як обмеження права на судовий захист.

Судові промови прийнято розглядати як зміст судових дебатів — особливої частини судового розгляду, у якому учасники кримінального чи цивільного процесу підводять підсумки не тільки судовому слідству, але і попередньому розслідуванню, викладають суду свої пропозиції щодо питань, що підлягають вирішенню у вироку чи судовому рішенні. Виступи в дебатах — найважливіша і необхідна частина судового процесу, допомагає сторонам активно впливати на його результат, переконуючи суд у своїй правоті. Судова мова — одна з найбільш відповідальних з усіх промов. Адже за виступом судового оратора часто стоїть доля людини. Успіх виступу судового

оратора визначається цілеспрямованим, наполегливим прагненням удосконалювати себе, вчитися майстерно володіти словом, так як мовна культура є обов'язковим елементом культури судового процесу. **Актуальність** даного дослідження визначається назрілою необхідністю розуміння сутності судової промови, опис та систематизування видів судових промов, а також виявлення їх особливостей.

Мета дослідження — визначити різновиди судових промов, показати значення мовної культури у професійній діяльності судового риторика.

Судова промова у кримінальній або цивільній справі є потужним засобом психологічного впливу на склад суду, що спонукає до певних дій і певних рішень. Судова промова виступає важливим засобом правової пропаганди, сприяє підвищенню рівня правової грамотності громадян, виховує повагу до закону, прав і свобод особистості.

Судова промова має змагальний характер, що є її особливістю. Звинувачення і захист на рівних підставах відстоюють свою точку зору перед судом.

Принцип змагальності найважливіший принцип судочинства. Він передбачає:

- 1) відділення функцій обвинувачення і захисту від функції правосуддя і їх розмежування між собою;
- 2) наділення сторін рівними процесуальними правами для виконання ними своїх обов'язків;
- 3) керівне становище суду в процесі й надання тільки суду права приймати рішення у справі.

Змагальний характер судових дебатів допомагає суду всебічно та об'єктивно проаналізувати всі обставини справи, прийняти обгрунтоване, виважене рішення і винести справедливий вирок. Таким чином, щоб надати бажаний вплив на суддів та інших учасників процесу, судова промова повинна бути обов'язково доказовою, і переконливою, містити обгрунтовані висновки з питань, належним дозволом судових процесів. Промови обвинувачів і захисників носять переважно оцінювальний характер і виділяються морально-правовою спрямованістю. Судові промови покликані відігравати важливу виховну роль, особливо коли судові засідання йде при відкритих дверях, а справа є соціально значущою. Дуже важливо показувати присутнім в залі

судового засідання громадську небезпеку скоєного злочину, прищеплювати почуття поваги до закону і правопорядку.

Необхідно також мати на увазі, що судова промова не тільки сухий аналіз діяння, його кваліфікація, дослідження і висновки з представлених доказів, це ще і творчий процес. Він вимагає від промовця не тільки юридичних знань, а й володіння риторичними навичками та вміннями, ораторським мистецтвом, великої, напруженої роботи над собою.

В юридичній практиці зазвичай виділяються різні види судових промов, а саме:

- 1) прокурорська, або звинувачувальна, промова;
- 2) суспільно-обвинувальна промова;
- 3) адвокатська, або захисна, промова;
- 4) суспільно-захисна промова;
- 5) промова самозахисту обвинуваченого.

Кожен вид судового виступу має своє процесуальне і функціональне призначення, відрізняється особливостями побудови й змісту.

Після виголошення промов учасники судових дебатів можуть виступити ще по одному разу з реплікою з приводу сказаного. Репліка це самостійна промова, відповідь, заперечення одного учасника судових дебатів на заяву іншого.

Своєрідним видом судової промови є менторське слово голови в суді присяжних.

Для розуміння визначення судового виступу потрібно встановити реалію, що судова промова буває наступних видозмін:

- Промова прокурора у кримінальних справах в суді першої інстанції (обвинувальна промова);
- Промова адвоката у кримінальних справах в суді першої інстанції (захисна промова і промови адвокатів-представників потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача);
- Промова підсудного на свій захист (промова самозахисту);
- Промова потерпілого і його представника;
- Промова цивільного позивача і цивільного відповідача або їх представників (в межах цивільного позову в кримінальних справах);
- Промова цивільного позивача і відповідача, їх представників у цивільних справах;
- Промови прокурора й адвоката у цивільних справах в суді першої інстанції;

- Промови прокурора та адвоката у кримінальних і цивільних справах у суді другої інстанції;
- Промова громадських обвинувачів і громадських захисників у кримінальних справах;
- Промови представників громадських організацій і трудових колективів у цивільних справах;
- Репліка як особливий вид судової промови.

Слід конкретизувати, що судова промова прокурора та адвоката такий різновид публічного мовлення, який охоплює досить різноманітні за метою і змістом мовні жанри. Публічне мовлення має характер роздумів, зіставлень; в ньому розглядаються, аналізуються та оцінюються різні точки зору, наявні з цього питання, формулюється позиція оратора [1].

Специфічним різновидом публічних промов є судова монологічна промова, сказана державним обвинувачем і захисником, представником позивача і відповідача в судових дебатах. В силу ситуативно-тематичних чинників вона формується дещо особливо: за тематикою, а тим більше за цілями, смисловою спрямованістю вона відрізняється від інших жанрів публічної промови. Перш за все, судова промова обмежена сферою вживання: це офіційна вузькопрофесійна промова, сказана тільки в суді; її відправниками можуть бути тільки прокурор і адвокат, позиція яких визначається їх процесуальним становищем.

Судова промова — полемічна, яка переконує, через те, що основна функція сторін в судових дебатах це доведення, спростування, переконання [2]. Полеміка може вестися між процесуальними опонентами, між адвокатами, які захищають різних підсудних. Це може бути полеміка з експертом, який надав суду малообґрунтовані висновки.

Публічне мовлення передбачає відповіді на питання слухачів. У судової промови ця характеристика відсутня в силу процесуальних норм. Судовий оратор, ведучи полеміку з процесуальним супротивником, зазвичай передбачає, в чому можуть не погодитися з ним, про що його можуть запитати.

З метою формування переконання суду судові оратори в цивільному і кримінальному процесах виробляють всебічний, повний і об'єктивний аналіз усіх обставин справи й дають їм, перш за все

правову оцінку. Наприклад, в кримінальному процесі дії підсудного оцінюються з точки зору права, як передбачені певною статтею Кримінального кодексу певної держави; оцінюють також обставини, що обтяжують і пом'якшують відповідальність; розкривають і оцінюють мотиви скоєння злочину з метою призначення справедливого покарання [3].

У цивільному процесі, з правової точки зору, аналізуються дії відповідача для визнання законності чи незаконності заперечної операції, для визнання порушеного права: підлягає або не підлягає відновленню. Все це служить захисту від злочинів оскаржуваних прав, свобод і законних інтересів громадян, організацій, потерпілих, а також захист особи від незаконного та необґрунтованого засудження, обмеження її прав і свобод. Таким чином, оцінювально-правовий характер важлива, найголовніша риса судової промови.

Також необхідно відзначити те, що судова промова є одночасно і діалогом, і монологом. Для цікавої промови, такої, щоб судді слухали, ораторам треба постійно відчувати зв'язок з адресатом, управляти його увагою. Монологічна судова промова становить частину діалогу, який ведеться між прокурором і адвокатом протягом усього судового слідства. Діалог проявляється в дослідженні матеріалів справи з точки зору звинувачення і захисту, з точки зору представників позивача та відповідача, в заяві клопотань. Завершується вона в судових дебатах, коли остаточно визначаються та аргументуються думки процесуальних опонентів. Вся судова промова розгортається не як монолог, а як діалог з процесуальним супротивником. Це обумовлено її призначенням. Адвокат, полемізуючи з прокурором, відкидає його точку зору як неправильну або в чомусь погоджується з нею [4].

Звернення до суду, обґрунтування певної кваліфікації тієї чи іншої обставини роблять необхідними відтворення й оцінку (спростування або прийняття) думки органів попереднього розслідування, підсудного, потерпілого, свідків і ведуть до діалогізації монологічного мовлення, яке розуміється як апеляція до суду і відтворення чужої думки з метою доведення, що показує особливості усного розмовно-побутового діалогічного мовлення. Для судового розгляду діалогізація, як уже було сказано, є внутрішньою якістю, пов'язаною з її переконливим характером. Юристи розглядають діалогічність як основну ознаку судової промови.

Монолог в лінгвістиці визначається на основі лінгвістичних ознак як особлива форма стилістичної побудови, в якій сплітаються синтаксичні особливості письмової та розмовної літературної мови. Монолог (від грец. Μονος один logos слово, мова одного) розгорнуте висловлювання однієї особи. Це організована мова, яка вимагає певного мовного виховання і в якій яскраво проявляється вплив. Характерними рисами публічного монологу лінгвісти вважають навмисність впливу на слухачів і задум [5]. Мова учасників судових дебатів відображає особливості сфери правових відносин. Звернена перш за все до суду й звинувачувальна, і захисна промова здійснюється в умовах безпосереднього контакту, орієнтована на встановлення юридичної істини та характеризується наявністю задуму, який в кожному випадку обумовлюється особливостями конкретної кримінальної справи. Обвинувальна і захисна промови, а також промови представників позивача та відповідача в цивільному процесі не залежать одна від одної, вони самостійні у смисловому плані [6].

Таким чином, для визначення судової промови як монологу приймається спрямованість до адресата з метою впливати на нього, наявність задуму, предметно-сміслова вичерпність, самостійність. Спілкування в суді вимагає від його учасників більш суворого ставлення до використання мовних засобів. Володіння мовою передбачає освоєння основних понять даної сфери, правильне вживання термінів, спеціальних слів і висловів. Загальна ж мета судової промови може бути визначена як надання впливу на суддів, схвалення їх до певної, висловлюваної в промови позиції. Судова промова спонукає до дії (прийняття рішення).

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Демидова Л. А. Адвокатура: учебник. — М.: Юстицинформ, 2009.
2. Шапителько Р. В. Роль судебных прений в гражданском судопроизводстве // Арбитражная и гражданская практика. — 2005. — № 9.
3. Козубенко Ю. В. Уголовное преследование: деятельность по реализации норм права или одна из форм этой деятельности? // Правоведение. — 2005. — № 3.
4. Введенская Л. А., Павлова Л. Г. Риторика для юристов. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2007.
5. Лазарева В. А. Теория судебной речи: учебное пособие. — Самара: Самарский университет, 2009.
6. Жук М. Г. Искусство судебной речи. — Гродно: ГрГУ, 2008.

УДК 378.14+372+378.4

Т. М. Яблонська

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТРУДНОЩІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ МАГІСТРІВ- ФІЛОЛОГІВ З ПУБЛІЦИСТИЧНИМИ ТЕКСТАМИ

У статті розглянуто лінгвістичні труднощі, що виникають у процесі роботи магістрів-філологів з публіцистичними текстами, та виявлено шляхи їх подолання.

Ключові слова: публіцистичний текст, лінгвістичні труднощі, антиципація, заголовок тексту, мовна здогадка.

В статье рассмотрены лингвистические трудности, которые возникают у магистров-филологов в процессе работы с публицистическими текстами, и выявлены способы их преодоления.

Ключевые слова: публицистический текст, лингвистические трудности, антиципация, заголовок текста, языковая догадка.

In the focus of the article there are the linguistic difficulties encountered by Master's degree (Philology) students in the process of publicistic texts' comprehension. The ways to overcome such problems are revealed.

Key words: publicistic text, linguistic difficulties, anticipation, the headline of the text, language guess. Master of Philological sciences

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день публіцистичний стиль посідає особливе місце в системі стилів літературної мови, оскільки в багатьох випадках він повинен перероблювати тексти, створені в межах інших стилів. Наукове та ділове мовлення орієнтоване на інтелектуальне відображення дійсності, художнє мовлення — на його емоційне відображення. Публіцистика грає особливу роль — вона прагне задовольнити як інтелектуальні, так і естетичні потреби. Видатний французький лінгвіст Ш. Баллі писав, що “наукове мовлення — це мова ідей, а художнє мовлення — це мова

почуттів” [1]. До цього можна додати, що публіцистика — це мова думок і почуттів. Важливість тем, що висвітлюються засобами масової інформації, потребує ґрунтовних роздумів і відповідних засобів логічного викладу думки, а вираження авторського ставлення до подій є неможливим без використання емоційних засобів мови. Викладання іноземної мови, безумовно, ґрунтується на роботі з текстом. Текст є основною навчально-методичною одиницею навчання. Використання на заняттях з іноземної мови текстів різноманітної тематики, в тому числі і автентичних, здатне не тільки покращити граматичні навички студентів, розширити та збагатити їх словниковий запас, але й у цілому підвищити мотивацію та зацікавити їх у вивченні предмета. Однією з найважливіших особливостей організації роботи з текстом на заняттях з іноземної мови є розвиток у студентів механізму ймовірного прогнозування або мовної здогадки.

Залишати цей момент без уваги, як на жаль це робить більшість дослідників, вважаємо неправомірним, оскільки саме вони, не маючи адекватного перекладу на рідну мову, викривлюють сприймання того, що читається. А студенти, не розуміючи того, що це особливі висловлювання, перекладають їх складові елементи дослівно, що і призводить до безглуздості самого процесу читання. Тому вважаємо доцільним приділити увагу лінгвістичним труднощам, що виникають у процесі роботи магістрів-філологів з публіцистичними текстами, та шляхам їх подолання.

Аналіз останніх наукових досліджень. З точки зору О. М. Соловової, ймовірнісне прогнозування можна визначити як “породження гіпотез, передбачення ходу подій” [2, с. 131]. Розвиток у студентів механізму ймовірного прогнозування дозволяє полегшити роботу з незнайомим текстом на занятті з іноземної мови, а також зняти труднощі у читанні тексту. У студентів важливо розвивати навичку адекватного розуміння іншомовного тексту, вміння аналізувати текст за допомогою мовних асоціацій та здогадки [3, с. 12]. Варто окремо розглянути особливості роботи з публіцистичним текстом на заняттях з іноземної мови. Як зазначає Т. Г. Добросклонська, робота з текстами ЗМІ в аудиторії надає викладачам іноземної мови великі можливості у вирішенні низки задач, а саме від тренування сприйняття тексту та розширення лексичного словникового запасу до розвитку навичок усного мовлення та отримання нових знань про країну, мова якої ви-

вчається. Газета є найбагатшим мовним та соціокультурним тезаурусом, невичерпним джерелом живої інформації про культуру та історію країни, мова якої вивчається, а також і текстом, що відображає усі нюанси руху мовної норми [4, с. 236]. Газета доступна та зручна в обігу, а робота з нею у процесі занять не потребує додаткових технічних засобів. Саме тому робота з публіцистичним текстом повинна складати невід'ємну частину заняття з іноземної мови. Автентичні статті можуть бути використані, перш за все, під час роботи зі студентами, що вивчають іноземну мову. Використовуючи автентичні тексти на заняттях з іноземної мови, необхідно розуміти, що слова не існують ізольовано, а включені у складну систему лексико-семантичних відносин. Саме ці відносини, згідно з О. М. Солововою, і визначають характер прогнозування. Смысловое прогнозування пов'язане з антиципацією та визначається тим фактом, наскільки глибоко студенти ознайомлені з контекстом. Важливою складовою роботи з текстом є формування у студентів навичок та вмінь міркувати над текстом для читання, прогнозувати тему, зміст тексту, а також і спиратися у процесі аналізу тексту на позатекстову інформацію, тобто систему заголовку та підзаголовку тексту [7, с. 62].

Мета статті полягає у виявленні лінгвістичних труднощів у процесі роботи магістрів-філологів з публіцистичними текстами та шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Розуміння англomовного газетного матеріалу багато в чому залежить від умінь студентів долати складні у лінгвістичному відношенні труднощі. Як відомо, політичні, економічні і культурологічні тексти рясніють мовними явищами, такими як неологізми (to institutionalize, a marcher), образні фразеологічні вирази (dragged-out talks, wild-cat strike), сленг (If it fails, it will just say it tried its damndest), прислів'я (Crooked as a corkscrew. Swift as an arrow), метафори (Beijing is fighting hard. Beijing's iron fist), метонімія (We need a couple of strong bodies in our team. There are a lot of good heads in the university.), епітети (deadly virus, mutating virus), порівняння (He is like a pillar of society), гіперболи (Writing desk was a size of a tennis court), літоти (War blows a tiny hole in budget). Вивчення цих слів та висловів як активної лексики далеко не завжди є можливим, по-перше, через відсутність достатнього навчального часу і, по-друге, у зв'язку з їх рідким уживанням у повсякденному мовленні. Звичайно, залишити дані

мовні явища без уваги вважається неправомірним тому, що студенти, не розуміючи, що це особливі висловлювання, починають дослівно перекладати їх з іноземної мови на рідну, що і призводить до безглуздості самого процесу читання.

На нашу думку, подолання таких лінгвістичних труднощів під час роботи з публіцистичним текстом може здійснюватись трьома шляхами. По-перше, студентів необхідно забезпечити словником, в якому будуть зазначені вищеназвані явища, звичайно, з перекладом на рідну мову. По-друге, необхідно навчити студентів “опускати” важкі місця тексту і спонукати їх до розуміння його основного змісту. По-третє, необхідно розвивати у студентів мовну здогадку.

Як відомо, користування словником під час роботи з публіцистичним текстом в цілому виправдане, але за умови, що звернення до нього буде здійснюватись не після майже кожного слова, а приблизно п’ять-сім разів. У протилежному випадку губиться сенс того, що читається, і далеко не завжди можна знайти у словнику ту форму іменники чи прикметника, що вживається в самому тексті. Робота з ідіоматичними висловлюваннями є ще складнішою, тому що їх сенс закладено не в одне слово, а у фразу в цілому. Крім того, в текстах даного стилю досить часто вживаються такі стилістичні явища, як метафора, гіпербола, порівняння. Також вони багаті на неологізми. Саме тому для розуміння більш простих у лінгвістичному відношенні текстів словник може надати допомогу, а для розуміння надмірно експресивних — ні.

Вчити студентів не помічати лінгвістичні труднощі з метою розуміння основного сенсу того, що читається, також, безумовно, необхідно. Проте реально досягти такого вміння можливо лише у тих студентів, у кого дуже великий словниковий запас, а також є так зване “відчуття мови” і розвинені вміння читання англomовної навчальної літератури. На жаль, в немовних вищих навчальних закладах таких студентів дуже мало. Також не уявляється можливим аналізувати зміст прочитаної інформації, обговорювати та інтерпретувати її, якщо студенти не володіють в достатньому ступені лексичними, граматичними та стилістичними явищами, які зустрічаються в тексті. З цього випливає, що робота студентів немовних закладів з публіцистичними текстами повинна мати не тільки пізнавальний, але й навчальний характер.

Обмежений словниковий запас студентів немовних ВНЗ не може забезпечити повноцінне читання публіцистичних текстів, тому найбільш доцільним способом розвитку в них умінь вважаємо навчання мовної здогадки. За допомогою мовної здогадки у студентів може сформуватися потенційний словниковий запас, тобто така мовна інформація, що може використовуватися для рецептивної комунікації. Вона здатна значно розширити читацькі можливості студентів, тому мотивація її накопичення є достатньо високою.

О. М. Соловова розрізняє три етапи роботи з публіцистичним текстом на заняттях з іноземної мови: дотекстовий, текстовий та післятекстовий [2, с. 160]. З її точки зору, саме дотекстовий етап включає в себе таку роботу з заголовком тексту, що в свою чергу допомагає студентам зрозуміти проблематику тексту, що читається. Заголовок незнайомого тексту сприймається студентами як звичайне слово, не обтяжене контекстом [5, с. 107]. Під час роботи з заголовком тексту студенти роблять припущення стосовно змісту всього тексту. В подальшому вони приймаються або спростовуються. На наступному текстовому етапі здійснюється контроль сформованості в студентів різних мовних навичок та мовленнєвих умінь. Післятекстовий етап може бути присутнім тільки тоді, коли текст використовується не як засіб формування умінь читати, а для розвитку продуктивних умінь в усному та писемному мовленні. Завдання післятекстового етапу полягає у використанні ситуації, описаної у тексті, в якості мовної, мовленнєвої та змістової опори для розвитку умінь усного або писемного мовлення. Цікаво відмітити, що після роботи з текстом студенти мають чудову нагоду повернутися до заголовку та обговорити, чи виправдались їх очікування та асоціації, що з'явилися у них на самому початку роботи. Така схема роботи з текстом дозволяє не тільки мінімізувати можливі труднощі в роботі з текстом, але й найбільш точно зрозуміти основну ідею тексту та авторську точку зору. Це стосується не тільки художніх текстів, а також і публіцистичних, тому що найчастіше саме публіцистичні тексти потребують від студентів культурологічної та країнознавчої інформації.

Магістрам-філологам було запропоновано ознайомитися з текстом “Italy opens up island of Montecristo to tourists” і, звичайно, перш за все звернути увагу на заголовок тексту. Студенти повинні були висловити свою точку зору з приводу того, викликає в них

жодних утруднень заголовок тексту чи ні і пояснити чому. Майже усі учасники опитування почали досить впевнено гратись в різноманітні асоціації і вказували у своїх відповідях ті чи інші події. Більшість студентів успішно виконали поставлене перед ними завдання і чітко відзначили, що мова йде про твір видатного письменника Олександра Дюма “Граф Монте Крісто” і також про те, що він у своєму шедеврї прославив цей чудовий острів. Деякі студенти не зрозуміли, що саме цей острів і був джерелом схованих скарбів. Крім цього, студенти навіть припустили, що цей острів просто назвали ім’ям відомого персонажа.

Italy opens up island of Montecristo to tourists

The tiny Tuscan island of Montecristo, whose mysterious history is filled with saints, monks and pirates, is to be opened up to the public for the first time. The diamond-shaped island which is around four square miles in size, was immortalized by Alexandre Dumas in the Count of Monte Cristo as the site of an enormous hidden treasure. For almost 40 years, since it became a nature reserve, only scientists and researchers have been allowed within three miles of the island’s granite cliffs. The waters were regularly patrolled to make sure the island’s population of monk seals, dolphins, tuna and rare birds was not disturbed. Anyone entering the waters illegally was liable to an instant 150 pounds fine. However, the Park Authority for the Tuscan Archipelago has now decided to allow up to 1,000 tourists a year to visit Montecristo, which lies 22 miles south of Elba and 40 miles from the coast of Italy. Visitors will be allowed from April 1 to July 15 and then from August 31 to the end of October each year. Trips for 2009 have to be booked with the authority by the end of January next year.

Dumas arrived on the island in 1842, in the company of Napoleon Bonaparte’s nephew. “It is fantastic and lonely, smelling of thyme and broom,” he wrote, in a letter. He decided to write The Count of Monte Cristo to remind him of the trip. Dumas was inspired by tales of a pirate’s haul, buried in one of the island’s grottos. In the 1550s, two pirates, Red Beard and Dragut, sacked the monastery on Montecristo and set up their base. Dragut, a Turk, is thought to have accumulated vast wealth and hidden his haul somewhere on the island. However, for most Italians, its nickname is “the island that doesn’t exist”, as almost no one has set foot upon it. “Montecristo is an open-air museum and people who go there must understand what treasures they will see.”

Отже, при виконанні завдання студенти зіткнулись з труднощами, викликаними нестачею загальних фонових знань.

Висновки. Таким чином, розвиток у магістрів-філологів такого важливого читацького вміння, як прогнозування, тобто вміння припускати, передбачати зміст тексту із заголовка та групи ключових слів є значним моментом підготовчого етапу роботи з текстом. Серед прийомів, що сприяють формуванню вміння читати тексти різного характеру, слід приділяти особливу увагу завданням, спрямованим на розвиток механізму прогнозування (антиципації), а саме прогнозування змісту тексту за заголовком, епіграфом; складання попереднього плану тексту до його читання з урахуванням заголовка та характеру самого тексту [6, с.16–17].

Такі дотекстові завдання сприяють цілеспрямованому читанню, а також змушують студентів більш глибоко осмислити зміст тексту навіть ще до самого читання. Викладач перед читанням тексту може запропонувати студентам написати асоціації, а потім обговорити їх у вигляді дискусії. Робота з заголовком тексту може також включати в себе аналіз лексичних труднощів.

Газетні статті, безумовно, містять актуальну інформацію та цікаві автентичні тексти, що стимулюють студентів до розвитку навичок та вмінь. Правильне використання газетних публікацій на заняттях з іноземної мови здатне не тільки допомагати студентам розвивати навички читання, а також і дозволяє їм оволодіти граматичними структурами мови, що вивчається, а також збагатити словниковий запас. У процесі підготовки до занять з іноземної мови викладач може обирати тексти різних жанрів. Крім того, може варіюватися й тематика статей — цікаві, проблемні матеріали здатні збільшити зацікавленість магістрів-філологів у навчальному процесі та предметі в цілому. Робота з заголовком тексту є важливим етапом роботи з публіцистичним текстом на заняттях з іноземної мови. Саме аналіз заголовку перед прочитанням тексту дозволяє подолати можливі мовні та смислові труднощі, пов'язані з розумінням культурологічних та лінгвокраїнознавчих компонентів змісту тексту.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Балли Ш. Французская стилистика / Шарль Балли ; [пер. с фр. К. А. Долинина]. — 2-е изд., стереотипное. — М.: Едиториал УРСС, 2001. — 392 с.
2. Соловова Е. Н. Практикум по базовому курсу методики обучения иностранным языкам: учеб. пособие для вузов. — М.: Просвещение, 2006. — 192 с.
3. Болгова Л. А., Халеева И. И. Работа с текстом на уроке немецкого языка. — М.: Высш. шк., 1989. — 125 с.
4. Добросклонская Т. Г. Вопросы изучения медиатекстов (опыт исследования современной английской речи). — М.: Едиториал УРСС, 2005. — 288 с.
5. Корытная М. Л. Вопросы подготовки экспериментального исследования роли заголовка и ключевых слов в понимании текста // Слово и текст: актуальные проблемы психолингвистики. — Тверь, 1994. — С. 106–111.
6. Ипполитова Н. А. Особенности обучения чтению в начальной школе // Начальная школа: плюс-минус. — М., 1999. — № 5. — С. 16–23.
7. Светловская Н. Н. Методика внеклассного чтения: кн. для учителя. — 2-е изд., перераб. — М.: Просвещение, 1991. — 207 с.

Відомості про авторів

1. *Борисенко Поліна Сергіївна* — магістрант факультету іноземних мов Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
2. *Бузанова Аліна Петрівна* — магістрант факультету іноземних мов Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
3. *Грушко Світлана Петрівна* — кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
4. *Дерік Ілона Морисівна* — кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
5. *Іграк Карина Ігорівна* — викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
6. *Дружина Тетяна Антонівна* — кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
7. *Жмаєва Наталя Сергіївна* — кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
8. *Корольова Тетяна Михайлівна* — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
9. *Москаленко Ксенія Анатоліївна* — магістрант факультету іноземних мов, кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.

10. *Попова Олександра Володимирівна* — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
11. *Попова Яна Юріївна* — магістрант факультету іноземних мов, кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
12. *Савченко Євгенія Юріївна* — кандидат філологічних наук, викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
13. *Швецова Владислава Євгенівна* — викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
14. *Юхимець Світлана Юріївна* — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.
15. *Яблонська Тетяна Миколаївна* — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри західних і східних мов та методики їх навчання, Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, м. Одеса.

**Вимоги до оформлення наукових праць,
що друкуються в “Науковому віснику
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки”**

Згідно з постановою президії Вищої атестаційної комісії України від 15.01.2003 р. за № 7–05/1 зміст наукових статей передбачає:

1) постановку проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;

2) аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;

3) формулювання цілей статті (постановка завдання);

4) виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

5) висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Правила оформлення статті:

На початку статті у лівій частині вказується УДК; в правій частині подаються ініціали і прізвище автора напівжирним курсивом. Назва статті подається з вирівнюванням по центру сторінки великими літерами та виділяється напівжирним шрифтом. Далі трьома мовами — українською, російською та англійською надається резюме, в якому чітко формулюється основний науковий результат, що є новим та обґрунтовується в статті. Так само наводяться ключові слова.

*** Обсяг статті** — до 12 сторінок (0,5 др. арк. — 20 000 знаків).

*** Стандарти** — кегль 14pt, міжрядковий інтервал — 1,5, абзацний відступ — 1,25 см, поля — 2 см, шрифт — Times New Roman.

*** Текстовий редактор** — Microsoft Word.

*** Типи виділення** — напівжирний, курсив, напівжирний курсив.

*** Мова статті** — українська, російська, англійська, німецька.

*** Оформлення довідкового матеріалу** — бібліографічні посилання та примітки у тексті беруться у квадратні дужки. Перша цифра — номер джерела у списку літератури, друга — номер сторінки. Номер джерела та номер сторінки розділяються двокрап-

кою, номери джерел — крапкою з комою. У кінці статті — список літератури з підзаголовком “ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ” (“ССЫЛКИ И ПРИМЕЧАНИЯ”, “REFERENCES AND NOTES”, “ANMERKUNGEN”). Бібліографічні джерела подаються наприкінці статті в порядку цитування згідно з ДСТУ 7.1–2006 та нумеруються. Список літератури має містити лише джерела, на які є посилання в тексті.

Наукові праці і відомості про автора (**українською мовою** прізвище, ім’я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, адреса, телефон, e-mail) подаються окремо на диску та один роздрукований примірник надсилається на адресу редколегії (65020, Одеса, вул. Старопортофранківська, 34, каб. 35, відповідальному секретареві Юхимець Світлані Юріївні, к. пед. н., доценту кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики, тел. 0636003399, E-mail: yukhymets@inbox.ru).

Матеріали мають подаватися з рецензіями докторів філологічних наук; підпис рецензента має бути завіреним у встановленому порядку.

Текст статті також додається англійською мовою згідно з п. 2.9 Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17 жовтня 2012 року № 1111.

Редколегія залишає за собою право направляти матеріали на додаткове рецензування відповідним фахівцям, відхиляти статті, що не відповідають вимогам або науковим напрямкам збірника, переносити статті до наступного видання збірника. Відхилені матеріали редакційно-видавничий відділ авторам не повертає.

ЗМІСТ

<i>Від редакційної колегії</i>	3
<i>South Ukrainian National Pedagogical University Named After Kostiantyn Dmytrovych Ushynsky 200th Anniversary</i>	5
Грушко С. П. Герменевтика у перекладацькій діяльності	8
Gruschko S. P., Busanova A. P., Borysenko P. S. Wissenschaftlich-Technische Übersetzung Als Eine Art Interkultureller Kommunikation	16
Derik I. M. The Overview of the Internet-Discourse	23
Дружина Т. А. Деякі перекладацькі особливості відтворення загадок	34
Жмаєва Н. С., Москаленко К. А., Юхимець С. Ю. Дискурс комерційної реклами: перекладознавчий аспект (на матеріалі англомовних перекладів сайтів українських операторів мобільного зв'язку)	42
Іграк К. І. Лінгвокультурні особливості політичного дискурсу	52
Koroleva T. M. General Characteristics of Popular Science Discourse	58
Корольова Т. М., Жмаєва Н. С., Попова Я. Ю. Когезія та когерентність у перекладі україномовної наукової літератури англійською мовою	64
Попова О. В. Граматичні засоби відтворення інтерогативної комунікативної семантики питальних за структурою речень у контексті перекладу українськомовної академічно-офіційної кореспонденції англійською мовою	77

Савченко Є. Ю.

Співвіднесеність тема-рематичної структури з диктумом
і модусом в англomовному та українomовному телевізійному
дискурсі 87

Швецова В. Є.

Види судових промов та їх особливості 95

Яблонська Т. М.

Шляхи подолання лінгвістичних труднощів у процесі роботи
магістрів-філологів з публіцистичними текстами 101

Відомості про авторів 109

Вимоги до оформлення наукових праць, що друкуються
в “Науковому віснику Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К. Д. Ушинського:
Лінгвістичні науки” 111

CONTENT

<i>Від редакційної колегії</i>	3
<i>South Ukrainian National Pedagogical University Named After Kostiantyn Dmytrovych Ushynsky 200th Anniversary</i>	5
Grushko S. P. The Problems of Translation in the Field of Hermeneutics	8
Gruschko S. P., Busanova A. P., Borysenko P. S. Science and Technical Translation as a Type of Intercultural Communication	16
Derik I. M. The Overview of the Internet-Discourse	23
Druzhina T. A. The Peculiarities of Riddles' Translation	34
Zhmayeva N. S., Moskalenko K. A., Yukhymets S. Yu. Commercial Advertising Discourse: Translation Aspect (on the basis of English translations of Ukrainian mobile operator's websites)	42
Igrak K. I. Linguocultural Peculiarities of Political Discourse	52
Koroleva T. M. General Characteristics of Popular Science Discourse	58
Koroleva T. M., Zhmayeva N. S., Popova Ya. Yu. Cohesion and Coherence in English Translation of Ukrainian Scientific Texts	64
Popova O. V. Grammatical Means of Reproduction of Interrogative Communicative Semantics while Translating Interrogative Sentences from Ukrainian into English within Official Academic Correspondence	77

Savchenko Ye. Yu.

Correlation of Theme-Rheme Structure with Dictum and Modus
in English and Ukrainian Television Discourse 87

Shvetsova V. Ye.

Types of Judicial Speeches and its Peculiarities 95

Yablonskaya T. N.

The ways to Overcome the Difficulties Faced by Master's Degree
(Philology) Students in the Process of Publicistic Texts'
Comprehension 101

Authors 109

Requirements to the content and structure of the articles published
in Naukovi visnyk of South-Ukrainian national pedagogical
university named after K. D. Ushynsky 111

Українською, російською, англійською мовами

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
вченою радою Державного закладу “Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”
Протокол № 11 від 19.05.2017

Затверджено як фахове видання (Збірник наукових праць)
ВАК України 21.12.2015 р. за № 13/28

Збірник зареєстровано у Державному комітеті з телебачення і радіомовлення
України як друкований засіб масової інформації
Свідоцтво серія КВ № 9983 від 22.06.2005

Відповідальний за випуск
С. Ю. Юхимець

Тираж 100 прим. Зам. № 295 (62).

Адреса редакції:
65020, Одеса, вул. Старопортофранківська, 34, каб. 35
Тел.: 0501354814
E-mail: yukhymets@inbox.ru

Видавництво і друкарня “Астропринт”
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-07-95, 37-24-26, 33-07-17, 37-14-25
www.astroprint.odessa.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.

